Sur Kenti Hikayeleri

Ali Ayçil

TİMAŞ

11. BASKI

Sağlık Totmen Aksoy
07-21-2017
Ann Arbor =)

iyi ki kitaplar var...

TİMAŞ YAYINLARI
İstanbul 2017
timas.com.tr

SUR KENTİ HİKAYELERİ
Ali Ayçil

TİMAŞ YAYINLARI | 1586
Edebiyat Kitaplığı-Öykü|12

KAPAK TASARIMI
Ravza Kızıltuğ

11. BASKI
Mart 2017, İstanbul

ISBN
ISBN 978-975-263-505-0

TİMAŞ YAYINLARI
Cağaloğlu, Alemdar Mahallesi,
Alayköşkü Caddesi, No: 5, Fatih/İstanbul
Telefon: (0212) 511 24 24
P.K. 50 Sirkeci / İstanbul

timas.com.tr
timas@timas.com.tr
facebook.com/timasyayingrubu
twitter.com/timasyayingrubu

Kültür Bakanlığı Yayıncılık
Sertifika No: 12364

BASKI VE CİLT
Sistem Matbaacılık
Yılanlı Ayazma Sok. No: 8
Davutpaşa-Topkapı/İstanbul
Telefon: (0212) 482 11 01
Matbaa Sertifika No: 16086

YAYIN HAKLARI
© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak
Timaş Basım Ticaret ve Sanayi Anonim Şirketi'ne aittir.
İzinsiz yayınlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

SUR KENTİ HİKAYELERİ

Ali Ayçil

TİMAŞ

ALİ AYÇİL

1969 yılında Erzincan'da doğdu. Atatürk Üniversitesi KKEF "Tarih" bölümünü bitirdi. Şiirleri *Dergâh, Kitaplık,* poetik yazıları *Hece-Edebiyat*, hikâyeleri *Hece-Öykü* dergilerinde yayınlandı.

Kitapları:

- *Arastanın Son Çırağı*
- *Naz Bitti*
- *Ceviz Sandıklar ve Para Kasaları*
- *Sur Kenti Hikayeleri*
- *Kovulmuşların Evi*
- *Yenilgiden Dönerken*

İçindekiler

Önsöz / 7
Seyyah İbn Battuta Mahinur'u Terk Ediyor / 11
Sakine'nin Mil Çekilmiş Gözleri / 25
Sihirbaz Seyfettin'in Son Sihri / 31
Bilge Mansur Şehri Terk Ediyor / 37
Anısız At Hızlı Koşar / 43
Sarraf Nizamettin'in Üç Kızı / 49
Kendi Dilinden Hüsrev'in Anlattığıdır / 57
Seyis Behram'ın Genç Çırağı / 63
Seyyah Giderken / 69
Nakkaş Burhanettin'in Son Nakşı / 75
Eşkıya Konos / 81
Muhyettin'in Yağmurda Kuruyan Gömleği / 89
Mecnun Nurettin'in Avuç İçi / 95
Üzengideki Ayak / 101
Demirci Rıfat'ın Kuş Kafesi / 109
Kahkahalar Arasında Ölen Attar / 115
Dilber Makbule / 121
Hikayeci Tahir'in Kesik Dili / 143
Dağ İstiaresi / 151
Düşlenmiş Kentin Son Görüntüsü / 157

ÖNSÖZ

Benim niyetim, Sur Kenti'nde yaşanmış birbirinden bağımsız hikayeler yazmaktı. Yazmaya başladım da. Ancak sıra Hikayeci Tahir'e geldiğinde, henüz hikayeye son noktayı koymamıştım ki, kendilerini anlatıp anlatmamakta kararsız olduğum iki kahraman çıkageldi. Tancalı Seyyah İbn Battuta ve Dilber Makbule. Her ikisi de sevgililerinin bu hikayelerin içerisinde bulunduğunu, onları kendilerinden ayırmaya hakkım olmadığını söylediler önce. Sonra da, hikayelerde içinden çıkılması güç yanlışlıklar yaptığımı, dilersem yardım edebileceklerini öne sürdüler. Kuşkusuz karşılıklı olacaktı bu yardım.

Tancalı Seyyah, hikayelerin dışında tutulmak ve bir seyahatname üslubuyla anlatılmak kaydıyla, Sur Kenti'nin yerini hatırladığı kadarıyla tarif edebileceğini iddia etti. İsteğini kabul ettim. Dilber Makbule'yle anlaşmaksa Seyyah'la anlaşmaktan çok daha güç oldu. Hem yazdığım hem de yazacağım hikayelerle ilgili öyle sağlam bilgilere sahipti ki, onu kaçırmamak için pek çok kez kendisini iltifatlara boğmak zorunda kaldım. Yine de anlaşmadan asıl kârlı çıkanın Makbule olduğunu düşünmeden edemiyorum.

Dilber Makbule, hikayelerin sandığım gibi birbirinden bağımsız olmadığını, bunları bir üzüm salkımı halinde düşünmem gerektiğini öğütledi. Aralarındaki akrabalığı göstermek için de

iki şart koydu önüme: Birincisi, üslubuna hiç dokunmamam kaydıyla kahramanlarımdan istediklerini bir de o anlatacak, anlattıklarını olduğu gibi kitaba koyacaktım. İkincisi, sevdiği adamın kim olduğunu hiçbir şekilde açıklamayacaktım. Onun isteklerini de kabul ettim. Anlaşmayı onca yokuşa sürmesine rağmen yine de Dilber Makbule'ye verdiğim sözü tuttum, sevdiği adamın kimliğini saklamak için elimden geleni yaptım.

Garip olan şu ki: Her ikisinin söyledikleri de doğru çıktı. Ben hiç farkında olmadan, birbirinden bağımsız da okunabilen ama birbirlerinin akrabası olan hikayeler yazmıştım. Kahramanların hemen hepsinin kentin son yüzyılında yaşadıklarını öğrenmek beni nasıl üzdü bilemezsiniz.

Ali Ayçil

Ben bu kenti görmek için boşuna koyuldum yollara: daha iyi
anımsanmak için hep aynı kalmak ve
hareketsiz durmak zorunda olduğundan,
Zora eridi, çözüldü ve yok oldu.
Yeryüzü unuttu onu.

Italo Calvino

Seyyah İbn Battuta Mahinur'u Terk Ediyor

Seyyah İbn Battuta, son konakladığı şehir Saraycık'ta üç cariyesiyle beraber yeni bir yolculuğun hazırlığına başlarken, annesinin onu doğurduğu Tanca'dan ayrılalı sekiz yıl, yedi ay, on üç gün olmuştu. Yirmi iki yaşından beri yollardaydı ve yolla yolcu arasındaki mesafeyi kaybetmiş bir haldeydi. Bir daha göremeyeceği annesinden ayrıldığı sekiz yıldan bu yana sayısız at, sayısız deve, sayısız katır değiştirmiş; çadırlarda, hanlarda, medreselerde, tanımadığı insanların evlerinde konaklamış; daha önce hiçbirinin de ismini duymadığı şehirlerin birinden ötekine savrulup durmuştu. Nerelerden geçmemişti ki şu iktidarı ve hürmeti bol Uzbek Han'ın memleketine varıncaya kadar? Sıcağı ve sineği insan yutan Akdeniz sahillerinde aylarca yol almış; dillere destan İskenderiye kütüphanesinin kalıntıları arasında hüzünle dolaşmış; Kahire'de Firavun mezarlarına lanetler okumuş; Lut Gölü'nün kıyısından geçerken besmele çekip inancını tazelemiş; isyankarlar tarafından yarısı koparılıp götürülen Hacer'ül Esved taşının üzerinde gözyaşları dökmüş; üç güzel kardeş Şam, Bağdat ve Kudüs'te saf tutmuş; nihayet dostlukta benzerleri olmayan Ahilerin yurdundan geçerek Kırım'a ulaşmıştı. Bütün bu yolculuklarında, her birini bir şehirde alıp başka bir şehirde sattığı sayısız cariyesi olmuştu

Seyyah'ın. Bütün bu yolculuklarında, yolların açtığı yarayı kadınlarla, kadınların açtığı yarayı yollarla sarmış, ne birinin ne de ötekinin sonunu düşünmüştü.

Uzbek Han'ın uçsuz bucaksız ülkesinde tam üç ay kaldı İbn Battuta. Onun şatafatlı çadırını, rüzgarda dalgalanıp duran rengarenk tuğlarını, sayısını kendisinin bile bilmediği askerlerini hayranlıkla izledi. Tıpkı bir ev gibi yapılmış atlı arabaların içinde, birinden ötekine ulaşılması günler, aylar alan şehirlerini gezdi. Sultan'ın Bizanslı karısı Beyelûn Hatun'la beraber yola koyulup, onun kral babasının şehri İstanbul'u görüp dönme fırsatını bile buldu. Ve bu topraklarda da pek çok yeni âdetle karşılaştı. Her yemekten sonra mutlaka kımız içtiklerine, tatlı yemeyi ayıp karşıladıklarına, at hırsızlarına en ağır cezaları verdiklerine, kadınları erkeklerden üstün tuttuklarına tanık oldu. Uzbek Han'ın hatunları Melike, Kebek, Beyelûn ve Urducâ tarafından tek tek kabul edildi. Her birisi, bir diğerinden aşağı kalmayan hediyeler sundular Tancalı Seyyah'a. Onları ziyaretleri sırasında, bu dört hatundan özellikle Melike'yi dikkatlice süzdü; Han'ın, en yaşlısı olmasına rağmen niçin en çok onu sevdiğini, niçin her gece onun yanına gitmeden edemediğini anlamakta gecikmedi. Kimi geceler dervişlerle beraber zikirlere katıldı ve dervişlerin zikirlerini çoğunlukla saz çalarak tamamlamalarını şaşkınlıkla izledi. Hevesle ayak basıp, bezginlikle terk ettiği diğer ülkelerden çok daha göz alıcıydı bu topraklar. Han'ın sınır şehri Saraycık'a gelinceye kadar günlerin nasıl geçtiğini gerçekten de anlayamadı.

Sınır kentlerini sevmezdi Seyyah İbn Battuta. Tüccarların, hacıların, kaçakların girip çıktığı; savaşlarda bir o tarafın, bir öteki tarafın eline geçen tedirgin ve ayak üstü yerlerdi çünkü. Üzerleri keçe tentelerle örtülü iki atlı araba kiralamış, biri hamile üç cariyesiyle beraber göç için ne gerekiyorsa arabalara denk etmiş, yola çıkmak için tastamam hazır hale gelmişti. Ancak Saraycık'la Ürgenç arasındaki otuz günlük bozkırı birlikte

geçecekleri tüccar kafilesi hâlâ bir araya toplanamamıştı. Dört uzun, dört sıkıcı günün sonunda nihayet göç katarı derlendi ve İbn Battuta, iki arabası, cariyeleri, su dolu kırbalarıyla, bozkırın insan yutan sarı düzlüklerine doğru yola koyuldu.

Eğer bir gece harami baskınına uğramaz, susuz, erzaksız kalmaz ve yollarını kaybetmezlerse, çölleri de, bozkırları da severdi Seyyah. Kervandaki, içi su dolu sayısız kırbadan çıkan sesler rüzgarın sesine karışır, insan, tabiatın, her noktasını adaletle birbirine benzettiği bu sonu gelmez düzlüklerde günlerce sükunet içinde yol alabilirdi. Yolculuğunun ilk on beş günü umduğu gibi geçti. On beş gün boyunca bundan sonra karşılaşacağı yeni kentleri düşünmeden, huzurla kırbalardan çıkan su sesini dinledi; gündüzleri iki kere mola verdi; bütün molalarında sadece Rum cariyesinin hazırladığı yiyeceklerle karnını doyurdu; neredeyse doğurmak üzere olan esmer tenli cariyesine ilk kez baba olacak bir adamın hevesiyle gülümsedi; karanlık basınca da, Uzbek Han'ın hediye ettiği gamzeli cariyesini yanına çağırdı, arabasının keçeden yapılma tentesini bütün yıldızlara kapatmayı hiçbir seferinde ihmal etmedi. Bozkır gecelerinin dondurucu soğuğunu Tatar cariyesinin sıcaklığı sayesinde hissetmedi bile.

Yolculuğunun tam on beşinci gününde, birden bire kaderi değişmeye, yumuşak yüzüne keder oturmaya başladı Seyyah İbn Battuta'nın. Önce, bozkırın orta yerinde doğum yapan esmer cariyesini kaybetti, ondan dört gün sonra da hayattaki ilk çocuğunu hayatta tutamamanın kederini yaşadı. Bozkırın, hafızasını iki ölümle mühürlediği bu çetin günlerde biri Rum, diğeri Tatar iki cariyesinin sıcaklığından başka sığınacak hiç kimsesi yoktu. Yol ağırlaşmış, kırbalardan suyun değil, ölmüş çocuğun ıssızlık tarafından yutulan zayıf çığlıklarını duyar olmuştu artık. Şimdiye kadar üç Arap çölünü ve koca Deşt-i Kıpçak'ı hiç kayıp vermeden geçmeyi başarmış, bu bozkır yolculuğuna da aynı güvenle başlamıştı oysa. Dört kişi olarak

çıktıkları yolculuğu, Ürgenç'te beş kişiyle bitireceklerini ummuştu. Fakat bozkırın da, acının da düzlükleri bitmemişti henüz. Henüz, dört kişiyle başladıkları yolculuğu bir başına bitireceğinin bilgisinden uzakta, iki kaybın hüznüyle birkaç gün daha yol aldı.

Yola çıkışının yirmi yedinci gecesinde, Rum cariye, bu bitip tükenmez boşluğa, gece ayazlarına, gündüzün yakıcı sıcağına dayanamayarak yatağa düştü. İbn Battuta, geniş alınlı, uzun kirpikli, talihsiz bakışlı cariyesinin yüzündeki ölüm izlerini görmekte gecikmedi. Rum cariyenin gözlerindeki yurtsuz bakışlar bir mihnet giysisi olup oturdu üzerine. Otuzuncu günün sabahı, ufukta gözüken dağların silueti tarafından uyandırıldığında, İbn Battuta'yı ilk karşılayanlar, gece gelip şefkatle yanına iliştiği hastanın cesedi ve yanına sıcaklığını bırakıp geldiği diğer arabadaki ince belli Tatar'ın ihaneti oldu. Tatar cariye, aslında yolculuğun başından beri uzaktan uzağa oynaştığı Heratlı kürk tüccarıyla o gece kayıplara karışmıştı. Nihayet otuzuncu gün de bitti. Tancalı Seyyah, üç ölümün acısını aldatılmanın bohçasına sararak, günün akşamında Ürgenç'in dış mahallelerine ulaştı. Yapayalnız, çaresiz, utanç doluydu.

Seyyah İbn Battuta, halkın sokaklarda bir deniz gibi dalgalandığı Ürgenç'te iki gün iki gece kaldı. Başka bir zamanda karşılaşsa, bu büyük, bu gösterişli şehre hayran kalırdı kuşkusuz. Ama onun ihanet tarafından damgalanmış gözleri, biçimsiz ve gösteriş meraklısı bir kalabalıktan, abartılmış saraylardan, düş yoksunu çarşılardan başka bir şey göremedi. Daha şehre girer girmez sırlarına ortaklık eden kafileden ayrılmış, o günü ve ertesini yol arkadaşlarından biriyle karşılaşma tedirginliğiyle geçirmiş, karanlık basınca da bir hana değil, küçük bir mescide sığınmıştı. Orada acılar içinde dua etti, tekrar tekrar konuştu kendisiyle. Şimdiye kadar pek çok cariye değiştirmiş, pek çok ölüm görmüştü. Şimdi bu denli acı çekmesinin sebebi ne olabilirdi? Seyyah, her düşünüşünde, ruhundaki ızdırabı götürüp

iki sebebe bağladı: Çocuk ve ihanet. Kendisine ait bir çocuğun ölümüyle, kendisine ait bir kadının ihanetini aynı anda kaldıracak güçte olmadığını anladı. Yol yorgunu olmasına rağmen, iki geceyi de çok az uyuyarak geçirdi Tancalı yolcu. Neredeyse kuşları uykusundan uyandıran o oldu. Ve iki uzun gün boyunca, bundan böyle nereye gideceğini, ne yapacağını bilemez bir vaziyette arastadan arastaya, çarşıdan çarşıya dolaşıp durdu. Tanımadığı insanların arasında güneşin oltasına asılmış bitkin bir balığa benziyordu. Dalgınlıkla tezgahlara, sergilere bakıyor, farkında olmadan birkaç kez aynı yolu arşınlıyor ama her seferinde kendi can evine geri dönüyordu. Uğursuzluğunun kıyısıydı bu şehir, bir an önce çekip gitmek istiyordu artık. Güzergah sorduğu insanlardan, güneyde, Ürgenç'ten daha tenha bir kentin bulunduğunu öğrendi: Kat.

Gideceği şehirden çok, başını alıp gitmeyi düşünen kederli Seyyah, kiraladığı bir deveyle dört gün boyunca güneye doğru yol aldı. Artık yolları kendisine ev etmiş bu sekiz yıllık yolcu, ilk kez rehbersiz ve kafilesiz, ilk kez yolun kendisiyle baş başaydı. Haydutlarla vahşi hayvanların yalnız yolculara olan tutkunluğunu bilmesine rağmen, korku tarafından rahatsız edilmeden dördüncü günün öğleninde Kat'a ulaştı. Bir yolun verdiği kederi yine başka bir yol hafifletmiş, bu yeni şehre vardığında aklının karışık iplerini bir parça olsun ayıklayabilmişti. Kat şehrine girdiğinde tek bir düşüncesi vardı: Bir han bulmak, karnını doyurmak, yıkanmak ve uyumak. Gidip bir hana yerleşti, güzelce doyurdu karnını, hamamın göbek taşına uzanıp uzun uzun terledi, bir kurnanın başına oturup kurtuldu bütün kirlerinden; sonrasında da kendisine verilen iki kişilik odada derin bir uykuya çekildi. Ertesi günün sabah ezanıyla uyandığında, yan yatakta uyur bulduğu biçimsiz adamın, kaderinin bundan sonraki güzergahını belirleyeceğini nereden bilebilirdi ki! Uyanıp namaz kıldı. Namazını kılarken, oda arkadaşının yırtıcı bir hayvan edasıyla horuldayarak uyuduğunu fark edince gülümsemeden edemedi. Demek derin bir uykuydu uyuduğu.

Eşkıya Konos'la tanışması da, ilkin bu evlere şenlik horultusu sayesinde oldu. Seyyah, o gün kaldığı han odasında, bir sabah vakti uyur bulduğu Eşkıya Konos'la ne kadar tanıştı, ne kadar arkadaş olabildi bunu hiçbir zaman bilemeyeceğiz. Kanunların, yüzünde biçimsiz izler bıraktığı Konos, her tanıştığına sır vermemeyi yıllar önce öğrenmişti çünkü. Bütün bildiğimiz, Konos'un, birlikte kaldıkları beş gece boyunca İbn Battuta'ya, tutkuyla bağlı olduğu Sur Kentini anlattığı, onun yolunu sonunda bu kıyıda kalmış şehre çevirdiği.

Beş gün boyunca hikayelerini dinlediği Sur Kentine gitmek için, yeniden güneydoğuya yöneldi Tancalı Seyyah. Olabildiğince tenha bir vadide beş gün boyunca at sürdü. Sabırsız değildi; pek çok insanın, bağlandığı kente başka bir gözle baktığını biliyordu. Biliyordu ki, gerçek kent, çoğunlukla, ona bağlılık duyanların abartılı tasvirlerinden uzaktır. Bu yüzden, yolculuk boyunca Sur Kentinin nasıl bir yer olduğuyla değil, içinde yol aldığı yüksek vadinin halleriyle ilgilendi. Hafızasında izler bırakan ülkeleri, denizleri, çölleri ve birbirinden ilginç hikayeleri bir kez daha hatırlayarak, aklını bir başına bırakmamaya özen gösterdi. Kenarından geçtiği obaların, toprağın üzerine sükunetle yayılışlarına bakıp eseflendi. Ve arada bir, artık geriye dönmesi mevsimler tutacak kendi memleketini düşündü. Saraycık'tan ayrılışının kırk altıncı gününde Sur Kentine vardı Seyyah. Ölü yolculuğunun kırkını bu kentte çıkaracaktı...

Sur Kenti

Her kentin ilk görüldüğü bir yer ve ilk görüldüğü bir an vardır. Tancalı İbn Battuta, etrafı dağlarla çevrili bir ovaya kurulmuş orta büyüklükteki Sur Kentini, ilk olarak kentin kuzey yamaçlarından aşağıya doğru inerken, bir kıvrımın bitip bir diğerinin başladığı dar bir aralıktan gördü. O an, belleğindeki sayısız kentin gözüyle baktı ona. Sayısız kente bak-

manın verdiği tecrübeyle, yanılmayacağını umarak üç kelime fısıldadı: Kasvet, hatıra, ölüm! Heyecanını yitirmiş bir kentti gördüğü; bütün bitkin kentlerin üzerini kaplayan o garip toz bulutundan anladı bunu. Heyecanını yitirmiş her kent, hatıralarıyla avunurdu; hatıralarını çoğaltır, onları biçimsizleştirir, yeniden şekillendirir, bir yerden sonra kendini hatıralarından ayırt edemez olurdu. Kendine kendini anlatan ve kendinden kendini dinleyen kentlerdi bunlar. Hepsinin de sonları kaçınılmazdı: Hatıraları tarafından hatırlanmak. Bir de böyle kentlerde yaşamın tek düzeliği zamanla bazılarının ruhunu fazlasıyla pıhtılaştırır, o pıhtılaşmış ruh, sahibine olmadık bir son hazırlardı. Belki de Konos'u bu kente bağlayan, bu ölümsüz sonlardı; belki de Konos, kentinden, kendisine ölümsüz bir son vermesini bekliyordu! İbn Battuta, Sur'un, yamaçlardaki iki kıvrım arasına sarkan ilk görüntüsünü hafızasına kaydedip yeniden yola koyulduğunda, ölümü yaklaşmış büyük bir eve gireceğinin farkındaydı...

Seyyah, minarelerin boyunun, gölgelerinden kısa kaldığı bir vakitte girdi kente; tenhaydı. Yabancıyı, güzergahında yanılmış bir yolcu ya da bir canlılık alameti olarak gören meraklı bakışlardan geçip, meydandaki hana vardı. Handa, bir süre önce Hikayeci Tahir'in kaldığı odayı verdiler ona; eşyalarını taşımasına yardım ettiler, bitişikteki hamamda yıkanmasını sağladılar; lezzetli bir sofra kurdular onun için; akşam olunca da hürmetle odasına uğurladılar. Sayısız misafiri kondurup kaldırmış hanın sahibi Numan, konuğunun yüzündeki görmüş geçirmişliği, kederli izleri, merakını saklama asaletini ve kaderine teslim olmanın verdiği dinginliği ayıklamakta acemilik çekmedi. Her misafiri getirdiğiyle karşılardı Numan; bu son misafirinin yükü ağırdı. Hemen ertesi gün yanılmadığını anladı. Seyyah, kahvaltısını yaparken ona, kentin nüfusunu, beyin çarşıda gezip gezmediğini, buğdayın ölçeğini, kentte kaç attar bulunduğunu, demirciler arastasına yılda kaç kez demir geldiğini, çok fazla başıboş köpek olup olmadığını, bimarha-

nenin yerini, nakkaşhaneye kimin baktığını sormuş, cevapları bakışlarının içine kaydederek kenti gezmeye çıkmıştı.

Meydanların, kentin bir özeti olduğunu bilen Seyyah, dinlediği bütün kentler gibi, Sur Kentinin kalbini de meydandan dinlemeye başladı. Taşları aşınmış bir cami, müşterisi azalmış bir çarşı, çift kanatlı tahta kapısı birkaç yerinden çatlamış bir bimarhane, üç attar, dört nalbant ve öteki dükkanların çevrelediği bitkin meydana göz gezdirdi. Demirci Rıfat'ın vitrinine astığı usta işi kılıçları süzdü. Kadın müşterisiyle yakut taşlı bir yüzüğün pazarlığını yapmakta olan Sarraf Nizamettin'le selamlaştı. Gülerek yanına ilişen Meczup Nurettin'e dikkat kesildi. Nalbant Fettan'ın, huysuz bir tayı uslandırıp, maharetle ona nasıl nal vurduğunu seyretti. Attar Yusuf'un, sayısız çeşidi bulunan süslü dükkanını, daha önce gördüğü benzerleriyle kıyasladı. İçlerinden birisinin gecenin kirli saatlerine ayrıldığını fark ettiği, artık yarısı harabeye dönmüş ölgün mahalleleri dolaştı. Kadın seslerinin en can alıcısına bile tünemiş bitkinliği dinledi. Onların ağzından, birkaç kez, kahkahayla karışık "Dilber Makbule" adının çıktığını duydu. İktidarının yağı çoktan erimiş batı yamacındaki beğlik sarayına baktı uzun uzun. Ve kentin bin dokuz yüz altmış dokuz yıllık tarihine, onun da iki yıllığına katılmasını sağlayan adamla tanıştı: Nakkaş Burhanettin...

İbn Battuta, neredeyse otuz yıl süren yolculuğunu bitirip ülkesine döndüğünde, seyahatnamesini hazırlamasına yardım eden İbn Cüzeyy'e, kayda geçmemesini rica ederek, kimi yerlerini de geçiştirerek, Sur Kentine varışını ve o günden sonra olanları şöyle anlatacaktı:

"Ey İbn Cüzeyy,

Beni Sur Kentine götüren, beraber konakladığımız beş gün boyunca her baktığımda yüzündeki işkence izleri bana hüzün veren Eşkıya Konos değildi. İnsanlarına sayısız korku yaşatmasına, onlar tarafından defalarca lanetlenmesine rağmen, doğduğu şehre tutkuyla bağlı olan bu adamın duygularını anla-

yabilecek durumdaydım. Bazıları, ızdırap çektikleri yerlere garip bir bağlılık duyarlar, bunu Konos'u tanımadan önce de tecrübe etmiştim. Anlayabileceğin gibi, yolumu Sur Kentine döndüren bir tek sebep vardı: İhanet. İhanete uğramıştım Ey İbn Cüzeyy. Kaldığım hanlarda dinlediğim sayısız ihanet hikayelerinden biri de bendim artık. Belki de, konakladığım o hırpalanmış yolcu evlerinden birinde ya da katıldığım bir kervanda insanlar, vakit geçirmek için tanımadıkları benim hikayemi anlatacaklardı. Yine anlayacağın gibi, bu durumun bizim bir kadını sevip sevmememizle ilgisi yoktur. Kuşkusuz güzeldi Tatar cariye, inatçı ve çetindi. Ama ihanet edenin o olmasından çok, ihanete uğramış olmaktan dolayı utanç içindeydim. Ülkeme dönemezdim, çünkü dönülemeyecek kadar uzaktaydı artık; yeniden bir kervana katılıp yoluma devam edemezdim, çünkü utancımın ağırlığını taşıyamayacak durumdaydım. Yapıştığım çözüm, güzergahımın dışına çıkarak, kısa da olsa bir süreliğine kalacağım tenha bir şehir bulmaktı. Konos aklımı çelmedi benim, sadece aklımdan geçen kentin adını telaffuz etti.

Sur Kentini ilkin, yolculuğumun beşinci gününün ortasında yüksekçe bir dağın yamacından gördüm. Kederime keder katan bir karşılaşmaydı bu. Onun ovanın ortasındaki hali, büyükçe bahçesinin ortasındaki evinde kendi zamanını doldurmakla meşgul olan dul bir kadının haline benziyordu. Aradan tam yirmi bir yıl geçmesine rağmen, bugün bile, şehri ilk gördüğüm o anda dilimden ardı ardınca dökülen üç kelimeyi hatırlayabiliyorum: Kasvet, hatıra ve ölüm... Kent ilk ikisinin üzerine oturmuş, üçüncüsünün gelmesini bekliyordu. İkindi üzeri oraya vardığımda, üç kelimemden ikisinin karşılığını, üçüncüsünün de işaretlerini buldum. Yanılmamıştım.

İlk gecemi, yirmi dört odalı, dört müşterili bir handa geçirdim. Kentin meydanına bakan bir handı burası ve yolcusuna karşı kibar davranan bir sahibi vardı. Yıkandım, karnımı doyurdum, temiz bir uyku çektim. Sabah olduğunda da gezmeye çıktım kenti. Meydanı inceledim, insanlarla selamlaştım, mahallelerinde dolaştım, sarayını süzdüm. İnsanların davranışlarındaki oturmuşluktan, duvarlardaki yıpranmış kesme taşlardan anladım ki, bu görmüş geçirmiş bir kenttir. Zaten o gün tanıştı-

ğım Nakkaş Burhanettin, Sur Kentine ilk taşı koydurtanın, çok eski zamanların Fars kralı zalim Dehhak olduğunu söyledi bana. Söylediğine göre o, yalnızca iki yaz konaklamış kentte. Sonraları, onun kokusunun bu topraklardan hiç çıkmadığını düşünmedim değil. Bazen öyle garip sonları oluyordu ki insanların.

Sırdaşım İbn Cüzeyy; Nakkaş Burhanettin'in adını her andığımda sesimin değiştiğini sanırım sen de hissetmişsindir. Nasıl değişmesin ki! İki haftalığına uğradığım bu tenhalıkta iki yıl kalmama sebep olan oydu. Kente nasıl ikindi üzeri girdiysem, Nakkaş'la tanışmam da yine ikindi üzeri oldu. O gün gezebileceğim kadar gezmiş, açlığımı gidermek, bir de Numan'la yarım bıraktığım sohbeti devam ettirmek için hana dönmeye karar vermiştim. Kentin meydanına varacağını umduğum genişçe bir sokaktan, kimi meraklı bakışlara takılarak, kimi selamlara karşılık vererek yoluma devam ettim. Yürürken, on adım kadar önümde, iri kestane ağaçları yola sarkan bir bahçeden dışarıya çıktığını gördüm Nakkaş'ın. Çıktı ve meydana kadar kendisiyle arkadaşlık yapacağımı umarak, onunla aynı hizaya gelmemi bekledi. Selamlaştık. İki yabancı nasıl tanışırsa, biz de öyle tanıştık birbirimizle. Ben onun yüzünde kimisi yarım kalmış pek çok nakşı, o benim yüzümde kimisi gidilmemiş pek çok yolu gördü. Anlayacağın, birbirini merak etmekten çok, birbirinin çizgilerini tamamlayan birer yüze sahiptik. Meydana kadar bize, karşılıklı sorular ve cevaplar eşlik etti. Meydanda ayrıldık. O Sarraf Nizamettin'in yanına, ben hana gittim. O gün olmasa da ertesi gün gelip beni soracağını adım gibi biliyordum; meydana kadar yaptığımız kısacık yolculuk, yazgımızın bizi aynı eksiklikle büyüttüğünü göstermeye yetmişti çünkü. Beklediğim gibi de oldu: Sabah kalktığımda, hanın geniş avlusunda otururken buldum Nakkaş'ı. Bu, handaki son gecem oldu benim. Zaten kısa sürecek konukluğumu evinde geçirmem için ısrar eden yaşlı Burhanettin'in yanına yerleştim.

Sen de bilirsin ki kardeşim İbn Cüzeyy, bir ev iki günlük konuğundan sırrını saklayabilir ama on iki günlük konuğundan asla. Saklayamadı da... Üçüncü günden, artık gitme vaktimin geldiği on ikinci güne kadar her gün kendisini biraz daha aralayan o sırla uyuyup o sırla uyandım. Önce bahçeye bakan

pencerenin perde aralığından gördüm annesi çoktan ölmüş sessiz Mahinur'u; sonra kapı aralığından, sonra aralanmış bir kapıdan. Önce küçük küçük tıkırtılarını duydum oturduğum odada; sonra ölçülü fısıltılarını, sonra da çiçeklere su verir gibi konuşmasını. Beş günlük yolculuk yapıp geldiğim bu canı çekilmiş kentte, beşinci günden sonra dikkatim, Nakkaş babasının bilgelik tarafından ağırlaştırılmış sözlerinden Mahinur'a kaydı. Yaşlı Burhanettin'in, bendeki bu değişikliği anlamamış olacağına ihtimal vermem. Tam tersine o, beni tamamıyla evine bağlayacak bu ibrişim bağın her gün biraz daha kalınlaşmasından mutluluk duyuyordu. Nihayet, gitme vaktim gelip çattığında ben, yol hazırlıklarıyla değil, Mahinur'un çeyizini hazırlamakla meşguldüm. Sakın her şeyin bu kadar kısa olmasına şaşırma. Çünkü biz, Tanrı'nın kader hesabını tutacak bilgiye sahip değiliz henüz!

Sana bundan sonrasını da anlatacağım iyi kalpli sırdaşım. Ama öncelikle, senin aklına takıldığını bildiğim şu kuşkulu soruyu aydınlatayım. Hayır; Mahinur, ihanetin bende açtığı yarayı sarsın diye bağlandığım bir heves değildi. Kendinden öncekileri bütünüyle unutturan, kendinden sonra geleceklere de kapıları kapattıran bir alımı vardı onun. Ayrıca şunu da bilmeni isterim ki, yoldan başka bir evi olmayan bana, evimden başka bir yolum olmaması gerektiğini düşündüren bir tek Mahinur çıktı.

Ey İbn Cüzeyy, kafandaki kuşkuyu giderdiğimi umarak devam edeyim: Hayırlı işi kısa zamanda sonuçlandırmak âdetine biz de uyduk. Evlerine misafirliğimin yirmi ikinci günü, yine aynı evde kalmak koşuluyla evlendik Mahinur'la. Tam bir yıl, on bir ay, yedi gün evli kaldık. Onun bir töre tarafından inceltilmiş davranışlarını, yürürkenki hafifliğini, konuşurkenki ölçülülüğünü, özlettirmedeki maharetini, bakışlarındaki tatlılığı ve suskunluğundaki asaleti bir kez daha hatırlamak canımı yakıyor şimdi. Hiçbir ipek, hiçbir kadının üstünde onun üstünde durduğu kadar güzel durmazdı. Bugün oturup, beraber anılarını kaleme aldığın şu Seyyah İbn Battuta, ömrünün ortasından altın şerit geçmiş bir adamdır; bu kadarını bil yeter. Bir de şunu bil ki, karşında oturan kederli arkadaşının cevheri, yollar için yaratılmış; ne kadar istediysem de o altın şeridi kalınlaştırmayı, ömrümün ikinci yarısını onunla dolamayı başaramadım. Bana en güzel

hediyeyi sunan yollar, ikinci yılın sonunda, mutluluk uykusuna yatmış yolcularını yeniden uyandırmaya geldiler. Mahinur'u, gidemediğim kentlerde gülümserken görmeye başladım. Onunla tanıştığım Sur Kenti aradan çekilir oldu artık. İçimdeki kentlerle, içimdeki Mahinur arasında tam bir ay bitip tükenmeyen bir didişme yaşadım. Zayıfladım bu süre içinde, gözlerim çukurlaştı. Hem dostum, hem kaynatam Nakkaş Burhanettin, beni kızına bağlayan değişikliği nasıl hissettiyse, beni kızından koparmaya başlayan değişikliği de hissetmekte gecikmedi. Tevekkül sahibi kayınbabam, kaderin getirdiğine ne kadar razı olmuşsa, kaderin götüreceğine de bir o kadar razı olurdu; bunu biliyordum.

Mahinur'a gelince; her kadından farksız olarak o da bendeki en küçük değişikliği anında hissedebiliyordu. Onun diğer kadınlardan farkı, sadece bir ay boyunca kendisiyle gidemediğim kentler arasında cedelleşirken değil, gitmeye karar verdiğimi kendisine açtığımda da susması oldu. Biliyor musun sırdaşım İbn Cüzeyy, o suskunluk anlatılamaz!

Ey İbn Cüzeyy; bütün bunları sana anlatmakla yaramı yeteri kadar deştim. Ayrılığımın ayrıntılarını anlatarak iplerini bir türlü koparmak istemeyen o güne tekrar geri dönmek istemem. Sana şu kadarını söyleyeyim; arkamda harabeye dönmüş genç bir kadın ve bir gün harabeye döneceğine kesin gözüyle baktığım tenha bir kent bıraktım. Orada, benden önce olduğu gibi, benim ayrılışımdan sonra da tuhaf hikayeler yaşandığına kuşkum yok. Çünkü batan kentlerde insanlar, kendi sonlarının en az kentin batışı kadar gürültülü olmasını isterler. Bir gösteriş değildir bu; olsa olsa, yaşadığından emin olmanın son bir denemesidir. Sur Kentiyle beraber bütün o hikayelerin de, günün birinde izlerinin silinecek olması ne acı!

Artık seyahatnamemize kaldığımız yerden devam edebiliriz: Kat şehrinden sonra bağların, bahçelerin, evlerin ve tarlaların arasında bir gün daha yol aldık. Nihayet hadis bilginlerinin önderi Ebû Abdullah Muhammed İsmail Buhari'nin memleketi olan Buhara şehrine ulaştık. Bu şehir vaktiyle Maverâunnehr-i Ceyhun bölgesinin merkeziymiş..."

Sakine'nin Mil Çekilmiş Gözleri

Ben Numan.

Hem bu hanın hem de bitişikteki evin sahibi.

Bu gece, ilk kez bu gece, gidecek başka bir yeri olmadığı için kendi hanına konaklamış bir misafirden başkası değilim. Başkalarına kiraya verdiğim odalardan birinin içinde bir konuk, başkalarına hazırlattığım yataklardan birinin üzerinde yorgun bir yolcuyum işte. Eğer bugün yaşadıklarım olmasaydı, yüzümün kederinden tir tir titreyen şu çıranın kıyısında oturmak yerine, karım Sakine'nin yanında derin bir uykuya çekilmiş olacaktım şimdi. Ama bugün, gün açılırken ve gün kapanırken karım Sakine iki kere karşıma çıktı ve öleceğim güne kadar beni acısıyla yaşamaya mahkum edecek bir oyun oynadı. Aslında yaptığına oyun demek konusunda kararsızım. Olup bitenlerin sebebini kavrayamadığım için, biraz da kendimi avutmak bahanesiyle bu kelimeyi kullandım. Zaten, kelimeleri yan yana getirip, başıma gelenleri bir kez daha düşünmem bile Tanrı'nın hâlâ Numan'a acıdığını gösteriyor. Çünkü, hikayeleri orada burada anlatılan, ansızın çıldırmış insanlardan biri, de ben olabilirdim pekâlâ. Eğer bugün çıldırmadıysam, bunu yalnızca sahibimin merhametine borçluyum. Yine de sabaha varıp varamayacağımı bilmiyorum; çektiğim ızdırap, güneşin doğuşuyla dağılıp gidecek ızdıraplardan değil. Sabaha varsam bile, içine düştüğüm karanlık, bundan sonra günlerin getirdiği bütün hediyeleri esirgeyecek benden. Size başımdan geçenleri

anlattığımda, bu söylediklerimin boş sözler olmadığına fazlasıyla inanacaksınız!

Sabahleyin, her sabah nasıl uyanıyorsam öyle uyandım. Her sabah olduğu gibi karım Sakine benden önce kalkmış, evin bitişiğindeki hanına gidecek olan kocasına kahvaltı hazırlamaya koyulmuştu; öyle zannediyordum. Onun gelip beni çağırmasını beklerken biraz daha gömüldüm yatağıma, gözlerimi yumarak uykumu uzatmaya niyetlendim. Bu benim alışkanlığımdır; Sakine'nin mutfakta çıkardığı tıkırtıları dinleyerek yatağa yayılıp bir süre daha uyumayı severim. Ama bu sabahın işaretleri, tam ben gözlerimi yumacakken ortaya çıkmaya başladı. Her gün bana ninni gibi gelen o mutfak tıkırtılarını alamadım bir türlü. Önce bir sebep aramadım buna; sağıma soluma döndüm, karımın başucuma gelip, "Kalk Numan," diyeceği anı bekledim. Ne kadar bekledim bilmiyorum, çünkü beklerken zaman büklüm büklüm bükülmeye başlar. Kısa bir an uzar da uzar. Bekledikçe içime bir kurt düştü. Bir yerden sonra o kurt, karım Sakine'nin gelmesini beklemeden kaldırdı beni yatağımdan. Sağ göğsümü kaşıyarak doğru mutfağa gittim. Sakine'yi, pencerenin hizasına denk gelen bir yerde, hazırladığı sofraya bakarken buldum. Saçlarını toplamamıştı daha, alnına bir top ışık düşüyordu. Öyle dalmıştı ki, bir süre zülüflerinin altındaki gözlerini, gecelik şarabi entarisinin içindeki bedenini aradım. Soğuk bir sınır vardı aramızda sanki; bir benzerini daha önce yaşamadığım garip bir mesafe. Sonra, geceliğinin dalgalanmaya başlamasını, yavaşça yerinden doğrulup pencerenin kıyısına dikilişini izledim. Tam orada durup, "Numan, karşıma gel," dedi. Bunun bir emir mi, bir arzu mu, yoksa bir dilenme mi olduğunu ayırt edemeden geçip dikildim karşısına. Karım, yine bir emir mi, bir arzu mu, yoksa bir dilenme mi olduğunu bilemediğim garip bir ses tonuyla, "Gözlerime bak Numan," dedi. Baktım. Bir süre gözlerimizin bebekleri birbirine dokundu; kirpiklerimiz inip kalkmak için birbirini bekledi. Ben Sakine'nin gözlerine, o ise benim, gözlerine hangi gözle baktığıma bakıyordu. Göz kapaklarını indirip tekrar yerine oturuncaya kadar devam etti bu.

Sakine'nin iki gözü vardı!

Kahvaltımı yapıp hana geldiğimde, gün boyunca aynı cümleyi tekrarlayıp durdum:

"Sakine'nin iki gözü varmış!"

Akşam başıma gelecekleri bilmeden, her gün oturduğu evin altında bir define keşfetmiş definecinin telaşıyla dolanıp durdum ortalıkta. Geceleri olmadık hikayeler anlatıp, gündüzleri de kendisine kapanan Hikayeci Tahir'in kaldığı odanın kapısından geçtim birkaç kez. Hanın ahırına girip çıktım. Bir vakitler şehrimize gelip, bende de bir iki geceliğine konaklayan şu ilginç Seyyah'ın salonda oturduğu yere oturdum. Bazı soğuk gecelerde donmamak için hanıma sığınan Konos gibi, ben de gidip mangalın başına tünedim. Her biri değişik zamanlarda hanımda misafir olan horultulu tüccarları, kaçak beyleri, handa bile birbirlerini arzulamaktan vazgeçmeyen genç evlileri, paraları çalınmasın diye elbiseleriyle yatan yolcuları, yollardan başka gidecek yerleri olmayan silik yüzleri düşündüm. Anlayacağınız, karım Sakine'nin gözlerini aklımdan çıkarmak için ne gerekiyorsa yaptım; ama olmadı.

İki gözü vardı Sakine'nin çünkü!

Ancak hayal tüccarlarının satabileceği iki güzel göz. Her gece beni karşılayan, her sabah beni uğurlayan, elime, ayağıma, saçlarıma, hatta gözlerimin içine bakan bu iki gözü şimdiye kadar nasıl olup da göremediğimi düşündükçe, hırsımdan kendime zarar verme noktasına geldim.

"Her gün iki parlak yıldızın baş ucunda uyumuşsun ama fark etmemişsin Numan," dedim kendi kendime. "Kimsenin gidemeyeceği iki güzel ülken olmuş, sen yine fark etmemişsin." Meğer ben, bütün misafirlerine aynı gözle bakan bir han odasıymışım da haberim yokmuş. Bunu düşününce, utancımdan yerin dibine girecek kadar oldum. Bunu düşünürken, Sakine'nin evden çıkarken söylediği, ama telaşemden uçup gitmiş uyarısı geldi aklıma: "Bu akşam erken gel Numan." Dışarıya baktım, güneşin iki gözün arkasına çekilmesine ramak kalmıştı!

Bir gün evinize bambaşka bir adam olarak dönmemişseniz, benim bugün evime nasıl döndüğümü anlayamazsınız. Bir insanda kaç duygu varsa, hepsi de iç içe geçmişti işte. Heyecanımın önünü utancım kesiyor, merakımla kuşkum yiyip bitiriyordu birbirini. Hanına değil de, Numan'ın içine konuk olan bu ağır misafirleri ne oturtmak, ne de yatırmak mümkündü. Eve, içindeki sayısız misafiriyle beraber yer değiştiren bir hanın ağırlığıyla girdim. Hanın da, handaki konukların da nasıl ağırlanacağı, artık onların her birinin sahibi olmuş Sakine'nin elindeydi. Ama eve döndüğümde, Sakine'yi kocasını beklerken bulamadım. Önce salona geçtim, korları hâlâ kıpkızıl mangalımız duruyordu ortada; mangalın yanında öylesine bırakılmış bir şiş gördüm. Mangal her zaman durması gereken yerdeydi, bir terslik yoktu bunda. Beni endişelendiren, yere öylesine bırakılmış ve kızgınlığından halının iplerinde ipince bir yanık izi bırakmış şişin burada ne aradığıydı. Aklıma kötü bir şey getirmemeye özen göstererek ama garip bir iç güdüyle, sabahleyin Sakine'nin bana, "Gözlerime bak Numan," dediği yere, mutfağa gittim. Oradaydı, gözlerine baktığım pencerenin önünde, gözlerine bakmam için yine beni bekliyordu. Karşısına geçip baktım: Karım Sakine'nin kendi elleriyle mil çektiği gözlerinden akan kanla karışık sıvı, hâlâ yanaklarında duruyordu.

Anlatılamaz işler vardır; sözcüklerin evi kapıyı asla aralamaz. Sakine'yle ikinci kez göz göze geldiğimiz bu akşamı, bu akşam içine düştüğüm dehşeti size nasıl anlatayım!

Ben Numan.

Hem bu hanın hem de bitişikteki evin sahibi.

Bu gece, ilk kez bu gece, gidecek başka bir yeri olmadığı için kendi hanına konaklamış bir misafirden başkası değilim.

Bugün Sakine'yle iki defa göz göze geldim.

Dünyanın en güzel iki ülkesine sahip olduğumu da, karanlık bir han odasından başka bir yer olmadığımı da bugün anladım.

Gözlerine mil çekilmiş bir tek gün, gözlerine sürmeler çekilmiş yılların öcünü fazlasıyla aldı benden.

Sihirbaz Seyfettin'in Son Sihri

Sur Kentinin sakinleri, Sihirbaz Seyfettin'in acı sonu üzerine konuşurken, onun hayatı hakkında hiçbir şey bilmediklerini fark ettiler. İki sihir arasında kocaman bir boşluktu Seyfettin'in hayatı; sahnesini iki kere işgal eden ve ikincisinde heybetli bir revnak gururuyla yere devrilen sihr içinde sihir. Pek çoklarının hatırladığı gibi onun şehre gelişi, durgun yaz günlerini şenlendiren büyük panayır sırasında olmuştu. Erimiş şekerlerin, ter kokularının, besili sineklerin, zorlukla gülümseyen heveslerin iç içe sergilendiği geçkin panayır meydanında ilk kez irice bir kıl çadırın kurulduğunu görenler şaşırmadılar değil. Orta yaşlı Seyfettin, iki yardımcısıyla beraber göçmenlere ördürdüğü yağmur geçirmez koca siyah çadırı kurarken, bütün gözler bu üç yabancının üzerine çivilenmişti. İpleri meraklı bakışlar gerdi, direkleri kuşkulu sorular dikti ve çadır, meydanın tam ortasında sihrin hallerine hazır hale getirildi. Dört direk üzerine kurulmuş, sekiz iple gerginleştirilmiş siyah kıl çadır, tersine çevrilmiş bir kuyu gibi birazdan içine düşecekleri bekliyordu.

Panayırın, yıllardır değişmeyen eğlencelerinden bıkan kent halkı, hayatlarının ortasına kondurulmuş bu merak evinin çevresinde birikmekte gecikmedi. İçeriye girmeden içerisini öğrenmek, sihirbazı tanımadan sihrini çözmek için olmadık

sorular sordular Seyfettin'in adamlarına. Seyfettin'in adamları, onlara, gördükleri bu çadırın bir zamanlar Bağdat'ta Dicle nehrinin kıyısına kurulan ve konuk ettiği bütün beyleri hayrette bırakan çadırın aynısı olduğunu söylemekte bir beis görmediler. Hemen peşinden şunları da eklemeyi ihmal etmediler:

"Herkesin büyüsüne kapıldığı İsfahanlı Dilber Makbule'nin dudaklarında uçuklar çıkaran da, sonraları gelip kentinize yerleşmiş bulunan Hikayeci Tahir'i şaşkına çeviren de bu çadırdan başkası değildir. Şimdiye kadar içeriye adımını atanın, içeriden dışarıya girdiği gibi çıktığına tanık değiliz. İbnü'l Esir her ne kadar sihrin halleri üzerine kötü sözler söylemiş olsa da, Kazvinli bilgin Lütfullah'ın en değerli konuklarımız arasında bulunduğunu hatırlatmak isteriz. Bütün bunlar, çadırımızın yalnızca bir merak evi olmadığını gösteriyor!"

Sihirbaz Seyfettin, insanın, kendi merakının uşağı olduğunu bilirdi; bilirdi ki, bu iri siyah çadırın duruşu bile bir sihirdir: Daha parçalı girişi aralanmadan müşterisinin aklını kurcalar, onu kendisine çeker ve elbette merakına esir ederdi.

Nihayet yardımcılardan biri girişi aralayıp öbürü paraları toplamaya başlar başlamaz, netameli bir kalabalık doluşuverdi içeriye. Dört küçük pencereden sızan ışığın loşluğunda yumuşak kokulu bir buhurun dumanı savruluyordu; ortasında şamdan yanan sahne bomboştu; kim neyi görecekti dünyadan koparılmış bu sahtekar tenhalıkta! Tıpkı merak gibi, merakla beklemenin ne demek olduğunu da iyi bilirdi Sihirbaz; beklemenin göz bağlayan bir yanı vardı: Çadırdakiler beklerken, insanı tedirgin eden bir yarı karanlığın ortasında küçüldükçe küçülür, güçlerini, güvenlerini kaybederler, kendilerine bile bir yabancı gibi bakarlardı. Seyfettin işte tam o anda, gözün bütün aldatmalara hazır hale geldiği o ipi kopuk aralıkta gürültülü bir çalgıyla sahneye fırlar, başlardı göz boyamaya. O gün de öyle yaptı; o gün de müşterilerini kendi talihsiz karanlıklarının içinde bir süre beklettikten sonra, sabırsızlığın ağır havasını

dağıtan bir gürültüyle sahnedeki yerini aldı. Sahneye çıkar çıkmaz, tek kişilik meydanını bütünüyle aydınlatan iki başka şamdana daha can verildi.

İki başka şamdana daha can verildi, çünkü ışıkla tılsım birbirine kardeşti. Kimse aydınlıktan kuşku duymaz; saklanmak istenen, karanlıkta değil asıl aydınlıkta saklanırdı. Ve o aydınlıkta herkes, sihirden önce sihirbazı görürdü. Şimdi, üzerinde dikkatlerin toplandığı bir zindandı Seyfettin. Dar bir vücut, herkese aynı anda bakabilen yanar döner iki göz, ipince bir bıyık ve durmadan kıpırdayan parmaklarıyla tatlı bir ifrite benziyordu sahnesinde. Çadırı dolduranlar, ne sevilecek, ne de nefret edilecek bir yan bulabiliyorlardı onda. İnsanlardan parça parça toplanarak vücuda getirilmiş bu muzip bedenin içerisinde bir insanın barındığını düşünmediler bile. Asasını çıkarıp ilk hilesine başlayınca, Seyfettin'le Seyfettin'in sihri yer değiştirdi hemencek. Bütün gözler, sürekli parçalara ayrılan, sonra yeniden birleşen ama her nereye dokunsa ateşler fışkırtan asanın üzerindeydi artık.

Sihrinin tam ortasına gelmişti ki, izleyenler arasında iki parlayan göz gördü Seyfettin; merak edeni değil merak ettireni gördü o gözlerde; sihrine boyun eğeni değil, sihrine boyun eğdireni. Sanki oyununu bozan bambaşka bir oyundu gördüğü; gösteri içinde gösteri, sihir içinde sihir. Takıldığı gözler sahnenin göz boyayan aydınlığını yutunca, ilk kez elleri titremeye başladı Sihirbaz'ın; bir numaradan diğerine geçerken aklı karıştı, ilk kez salladığı beyaz mendilden güvercinler çıkmadı. Zordaydı. Şimdiye kadar hep kendi sakladıklarını merak ettirmişti; oysa şimdi merak edilen merak edene dönmüş, neyi sakladığını bilmediği bir çift bakışın bağcıkları dolanıp durmuştu parmaklarına. Gözüne değen göz dışında kimse anlamadı ne olduğunu; o an sihir bitti, çadır toplandı. Uzun yıllar sonra bir daha ortaya çıkıp, son büyük gösterisini yapacağını söyleyinceye kadar, zaman onu da yarım kalan numaralarını da çoktan unutturmuştu bile.

Kim bilir, belki sihirbazın istediği de buydu:

Unutulmak!

Belki de Seyfettin, herkesin kendisini unuttuğu sayısız dünya gününde, yalnızca gözlerini değil, bahtının aynasını da ışıktan çatlatan o bir çift bakışın büyüsünü bozmak için didinip durdu. Kayıplara karışıp bir daha da çadırını kurmadığı hayatındaki uzun boşlukta kimse onun ne yaptığını bilmedi. Ne sonrasında izine rastlandı şehirde, ne de bir izin peşine düştüğüne dair şayialar yayıldı. Kuşları, kafesleri, mendilleri, kılıçları ve ateş yutan asasıyla bir anlığına belirip kaybolan yarım kalmış bir sihir hikayesiydi, o kadar. Her unutulan gibi, onu da unuttu insanlar.

Ama bir gün, yarım kalan sihrini tamamlamak için panayırın ortasına iri kıl çadırını tekrar kurduğunda, hatıraların uykuya çekilmiş meleği de cana geldi. Aynı merak, aynı çığıran sesin içinden geçerek çadıra doluştu; aynı bir çift göz gidip kuruldu aynı oyun bozan yerine. İki çıra yeniden alevlendi; gürültülü bir çalgının eşliğinde yeniden sahneye fırladı Seyfettin. Sonraları hiç kimsenin aklından çıkmadı Sihirbaz'ın son gösterisi.

Kendisini tutuşturarak, alevler içinde ortaya çıkmış, herkes bunu sihirbazın bir sihri sanmıştı başlangıçta. Yanık et kokusuyla beraber, hırıltılı bir cümle döküldü Seyfettin'in ağzından. Alevler arasında,

"Ateş bile söndürmüyor ateşi," diye inledi.

Bilge Mansur
Şehri Terk Ediyor!

Öğrencisi, Mansur'un yanına gitmek için uzun süre nemli, yapışkan ve pörsümüş bir karanlığın içinde yol almak zorunda kaldı. Berbat bir yaz gecesiydi: "İnsan ve çöp, ikisi de fazlasıyla kokuyor," dedi kendi kendine. Oysa aldığı kokunun yalnızca ter ya da bir kıyıya öylesine bırakılmış çöplerin kokusu olmadığını, bir süredir şehrin sokaklarına adını koyamadığı başka bambaşka bir kokunun bulaştığını hissediyordu Mansur'un öğrencisi. Yürüdükçe aldığı kokuyu diğerlerinden ayırt edebiliyor ama bir türlü nereden sızdığını, nereden geldiğini, neyin kokusu olduğunu anlayamıyordu. Hiçbir şeye benzemeyen, görünüşte hiçbir kaynağı olmayan garip bir kokuydu bu. Rüzgarın uzaklardan alıp getirdiği bozulmuş bir ceset kokusu değildi, bir yanık kokusu değildi, bir sazlığın kokusu değildi, bir buhurun kokusu hiç değildi. Mansur kapıyı aralayıp öğrencisini içeriye çağırdığında, onun aklı hâlâ adını bir türlü koyamadığı kokudaydı. Birden buraya çağrılış sebebini merak etti; aklındaki soruyu geldiği yere, sokaklara geri göndererek eşikten içeriye girdi.

Otuz yıldır girdiği gibi girdi içeriye, otuz yıldır geçtiği gibi geçti büyük avludan ve tam otuz yıldır defalarca baş başa konuştukları büyük odanın kapısını aynı alışkanlıkla araladı. Araladı ama içeride derlenip toplanmış, göçe hazır hale getirilmiş otuz

yıllık bir denk görünce, ilk kez, girdiği odada ne yapacağını bilemedi. Bilemedi, çünkü suskunluk ve dinlemekle terbiye edilmişti. Kendisine bir sorunun çengeli uzatılmadıkça sormaz, Bilge Mansur, dilindeki hürmet ipinin düğümünü çözmedikçe konuşmazdı. Oysa hem şaşkın hem sabırsızdı: Bütün şilteler toplanmış, yorgan dürülmüş, kitaplar destelenmiş, okka hurca yerleştirilmiş, divitin ucu yola döndürülmüştü. Geriye, şu çıranın aydınlığında titreyip duran hatıralar bırakılmıştı toplanması gereken: Geriye, otuz yıllık kalp atışları, odadaki boşlukta öylece asılı duran kelimeler, verilmiş öğütler, arzu giysisinden soyunmuş upuzun suskunluklar ve bir ipeği bile dalgalandırmamaya özen gösteren temiz gülümseyişler kalmıştı. Bütün bunlar ikisine aitti, Bilge Mansur, öğrencisi olmadan hiçbirine dokunmak istememişti. Bir bakraca konulup çıranın üzerine asılmış kar gibi hissetti öğrenci kendini; eriyordu. Anlamıştı ki, hocasının bu çağrısı artık son çağrıdır; bu akşam, otuz yıldır biriktirdiklerinden payına düşenler teslim edilecekti kendisine. Anlamıştı ki, bu sabah bir kelime tam ortadan ikiye bölünecek.

"Otuz yıl," diye başladı söze Bilge Mansur;

"Tam otuz yıldır yanımdasın ve artık bundan sonra yanımda olmayacaksın. Artık kelimelerime aracılık eden diviti senin elin tutmayacak. Sabahleyin, içleri aynı olan iki kalbe ayrılacağız." Sonra hiç ara vermeden yolcuyu yola çeken sebebi anlattı:

"Ben Sur Kentini bir insana benzetirim: Evleri birer hücre gibi düşün, küçük ara sokaklarımızı vücudumuzdaki ince damarlar say, ana caddelerimizi kalın damarlarımıza benzet, şehrin meydanını yüreğimiz kabul et. Eskiden her yandan temiz bir kan akardı Sur şehrinin yüreğine; çarpıntısı dakik ve sağlıklıydı, ama artık değil. Benim buraya geldiğim ve senin de öğrencim olduğun otuz yıl boyunca tıpkı bir hekim dikkatiyle kulaklarımı bu şehrin gövdesine dayayıp dinledim onu. Onun heyecanını kaybetmiş bitkin kalbinden caddelere, yollara, ev içlerine zar zor akan kanı izledim. Günah işleyemeyecek kadar

bezgin, hırsızlığa cesaret edemeyecek kadar korkak, hatırlanamayacak kadar unutulmuş bir şehirde, insanla hayat arasında ölümden başka kimsenin durmayacağını sen de bilirsin. Bilgiyi alımlı yapan ölüm düşüncesidir. İnsanlar, ölüm gelip kendilerini götürmeden önce, bir süreliğine misafir kaldıkları şu koca ev hakkında her şeyi bilmek isterler. Bize düşen, bu meraklı göçmenleri yanlış yollara sapmadan son kapıya ulaştırmak. Ama Sur Kenti, kendi mezarının üzerinde bitmiş bir tutam otu andırıyor artık. O son kapı kentin kendisi oldu neredeyse. İçimizde bunu hissedenler yok değil. Birkaç hassas ruh, dünyanın bu terk edilmiş düzlüğünde hayata can vermek için, gürültülü bir ölüm şenliği hazırlıyorlar kendilerine." Mansur, "Eşiğimden içeriye girenlerin yüzlerinde, hevesi zaman tarafından tüketilmiş sayısız çizgi, sayısız işaret görüyorum. Adını bilgi koyduğumuz netameli kılavuz bile, çarçabuk yolunu kaybediyor bu yüzlerde. Bu şehir, sandığından da çok yordu beni," diye sürdürdü sözlerini.

O konuşurken öğrencisi, her şeyi içine alan karanlık bir denizde boğulur gibi hissetti kendini. Nihayet Mansur, bütün bir gençliğini inzivaya çekilerek geçirdiği odasına geçti ve suskunluk yaygısını altına sererek sabahı beklemeye başladı.

Öğrencisi de beklemeye başladı. Eflatun'dan çevrilmiş risalelerin, Brahman öğütlerinin, İbni Bedran'ların, İbni Ferhun'ların, Rüşd'ün ve Gazali'lerin deste deste edilip heybelere doldurulduğu salonda, son bir kez bütün kelimelerin nöbetini tutmaya memur edilmişti işte. Belh'de, adı kötüye çıkmış Şehribal ile geçen aşk dolu günlerden kopup Sur Kentine geldiği ilk günün gecesine benziyordu bu gece: Yapayalnız, dayanaksız, terk edilmiş. Yaşadığı bu kente değil, bu kentte yaşayan efendisine bağlanmıştı. Yanı başına çömeldiği şu denkleştirilmiş kitapların içindeki sayısız kelime, onlara can veren Bilge Mansur olmadığında kurumuş bir mürekkep vadisinden başka ne idiler ki? Bir kez olsun, edebin bağcıklarını çözüp, kendisini de beraberinde

götürmesini isteyebilirdi. Ama o bağcık bir kez çözüldüğünde, bir daha eskisi gibi nasıl düğüm tutacaktı? Düşünmeyi bıraktı. Çıranın ağır gölgeleri altında, yan odadaki hocasının kalp atışlarını dinledi. Kalp attı ve zaman, sabaha kadar beklemenin ızdıraplı denizini dalgalandırmaya devam etti.

Bilge Mansur, sabah olup da ayrılma vakti geldiğinde öğrencisine dedi ki:

"Zamanın da bir kokusu vardır; dün senin karanlıkta hissettiğin koku zamanın kokusuydu. O koku, ancak bir şehir batmaya başlayınca duyulur..."

Anısız At Hızlı Koşar

Sur Kentinin Beyi öldüğünde, boş bir tahtın ancak şeytanın işine yarayacağını düşünen şehir meclisi tedirginlikle toplandı. Tecrübenin verdiği sorumlulukla, dudaklarından dökülen her bir sözcüğü ölçüp tartarak şöyle bir karara vardılar: Şimdi Bey'in, her biri, zirvesi ürkütücü dağların, keskin uçurumların, ıssız vadilerin ötesinde bulunan ve upuzun daracık yollarla varılan uzak iki şehirdeki oğullarına ulaklar gönderelim. İki ulak da güneşin, ipliklerin rengini belli etmeye başladığı vakitte yola koyulsunlar. Göğsü geniş, atı hızlı ve uykusu az olanı Beyimiz yapalım. Varılan karar mecliste bulunanların hepsini memnun etti. Bey'in her iki oğlunu da eşit oranda seven iki ulak, hurçlarında katıkları, akıllarında meclisin kararı, zamana gem vurarak yamaçlardan aşağıya süzüldüler.

İki ulak, yamaçlardan aşağıya süzüldü. Göğüslerinin üzerinde kent meclisinden çıkan kararın birer nüshası, heybelerinde azıkları, uzak düzlükler boyunca hiç konuşmadan yan yana at sürdüler. Nalların, üzerinde izler bıraktığı yumuşak toprakları geçip, çakır dikenleri ve çakıl taşlarıyla dolu Yunt dağının eteklerine varınca her ikisi de atlarının sırtından inip birbirlerine sarıldılar. "Biz bir haber taşıyoruz," dediler. "Ortadan ikiye bölünmüş bir haber. Birisi diğerinden öncelikli olmayan,

hiçbiri diğerinden geri kalmaması gereken bir haber bu. Yola çıktığımız gibi bitirmeliyiz yolu. Dördüncü günde güneş göğü tam ortalamışken, ikimiz de aynı anda atalım bu yükü üzerimizden." Sonra haber ortadan ikiye bölündü; iki ulak, dağın iki ayrı eteğine kırbaç şaklattılar.

Ulaklar, kötü haberi vermek ve tahtı muştulamak için yanlarına vardıklarında, küçük oğulu bir ırmağın kenarında dinlenirken, büyüğünü ise, çiftlikte seyisleri denetlerken buldular. İlkin kara haberi duyurdular. Babalarının yüzünü düşündü her iki oğul da. Kaç kuşatma görmüş, kaç düşman tarafından çizgileri sınanmış, kaç ihaneti savuşturmuş o yalın, o muzdarip yüz artık olmayacaktı. Her evlat gibi onlar da bir yanları eksik ve güvensiz hissettiler kendilerini. Ta ki ulaklar tahtı muştulayıncaya kadar. İktidar arzusu, acının koyu denizinde ateşten bir sandal olup yüzmeye başladı. Varlığından yeşerdikleri babalarını anılarından çarçabuk uzaklaştırıp, onun, yılların planyasından geçmiş, bu yüzden dengesi itina isteyen tahtına doğru yola çıktılar. Taht, şehre erken varanın olacaktı.

Büyük oğulun atı, daha küçük bir yavruyken yılkıdan koparılıp çiftliğe getirilmiş, bir yarış atı olarak yetiştirilmişti. Anne kokusu nedir bilmezdi. Yıllarca karanlık bir harada sabahlamış, gündüzleri parkurda talim görmüş, yalnızca daha hızlı koşmak dışında hiçbir göreneğe sahip olamamıştı. Çitlerin ötesindeki dağlara baktığında, hafızasını yeşertecek her türlü anıdan yoksundu. Önüne konulan yiyeceklerle beslenir, çiftliğin kıyılarındaki otlar dışında tabiatın bütün tatlarından habersiz yaşardı. Sağlam toynaklı, yelesi gür, baldırları kuvvetli bu atın tek bildiği; binicisinin kırbacı derisine dokunduğunda amansızca koşmaktı. Öyle de yaptı. Sahibi, tahta varmak için sırtına binip gemini serbest bıraktığında, arkasında düşünecek hiçbir şeyi yoktu. Koşumlarından taşarak ileri fırladı ve yalnızca koştu.

Küçük oğulun atı ise yamaçlarda büyümüştü. Belleğinde, daha küçük bir tayken yumuşak tüylerini okşayan çocukların

sıcaklığı; koşarken kendi bedenini saran köpük gibi köpükler çıkaran ırmağın serinliği; her bir tepede, damağında apayrı tatlar bırakan çeşit çeşit bitkilerin kokusu; yılkıdaki akranlarının o dilsiz duygusallığı ve elbette kendisini Bey'e hediye eden eski sahibinin onu terbiye ederkenki yumuşak yüzü vardı. Gümüş bir nalı hak eden toynakları, ipeğe benzeyen yeleleri, ince bilekleri ile yalnızca bir at değil, kırların yakışığıydı. Hayatı tıpkı şu su kenarındaki söğütler gibi buraya bağlıydı. Onun için uzak, dağın görüntüsünün ovada kaybolduğu düzlüğe kadardı. Küçük Bey sırtına binip de, büyük Sur Kentinin tahtına yetişmek için gemini serbest bıraktığında, büyüdüğü dağın görüntüsünü sonsuza kadar kaybedeceğini hissetmişti. Anılarıyla, küçük oğulun arzusu arasında gidip geldi yol boyunca. Koşar gibi yaptı.

Büyük oğul, düşlerini bir tahtın süslediği üç uzun günün sonunda şehrin kapısına vardığında, atının kendisini mahcup etmediğini anladı. Bahçe duvarlarından sarkan çiçeklerin ve meydandaki birkaç aylağın meraklı bakışları arasından geçerek babasının yerini aldı. Sarayın bahçesinde günlerce, beyliğin artık sahipsiz olmadığını muştulayan davullar çaldı. Davul sesleri, önce sarayın mermer duvarlarına çarpıp oradan kentin meydanına, sonra da bütün sokaklara yayıldı. Çiçeklerini sulayan kadınlar, yük taşıyan katır sürücüleri, aynaya bakan ince belli kızlar, ev içlerinin bıkkın dulları ve savaşlar görüp geçirmiş yaşlılar bu sesleri her duyduklarında, taze Bey'in görünüşünü hayal etmeye çalıştılar. Henüz yüzünü çok az insanın gördüğü Bey için yeni odalar döşendi, Başnakkaş Burhanettin tarafından onun adına sanatlı bir mühür nakşedildi, yalnızca ona hizmet edecek üç güzel cariye alındı saraya. Bütün bu olup bitenlerden sonra görevlerini adaletle yerine getirdiklerini düşünen kent meclisinin yaşlıları, gönül rahatlığıyla kendi sakin hayatlarının kucağına döndüler.

Bilinmezliği çözen günler, damlarda kuşların tırnaklarını yakan ilk sıcak mevsimin sonunda yeni Bey'in sırrını da çözme-

ye başladı. Onun iğreti kaşlarının kalınlığı, bulanık gözlerinin körlüğü, kanlı dilinin sözcükleri kanunlara dönüşünce, halkın ikbal günleri de peyderpey tükenmeye başladı. Her gün biraz daha damarları tıkandı kentin, rehavete kapıldı, kötürümleşti. Kalayları silinmiş bakraçlardan, yosun tutan çeşme yalaklarından, duvarlara yapışmış çıra islerinden, pazar yerine doluşan sineklerden yayılan bitkinlik, tıpkı bir dantel gibi birbirini işleyerek vakitlerin üzerine örtüldü. Sokakların canı öyle yavaş ve öyle ağırdan alarak çekildi ki, kimse kan kaybeden bu büyük gövdenin sövelmesini fark edemedi başlangıçta. Bunu fark ettiklerinde, kentin sayısız felaketine göğüs germiş Sarraf Nizamettin bile, üçüncü kızını verdikten sonra bu hevesi tükenmiş kentten alıp başını gitmeyi diledi.

Başlarına neyin geldiğini anlamaya çalışan kent halkı, uzun süredir kapısından içeriye kimsenin girmediği, menteşeleri paslanmaya yüz tutmuş Bilge Mansur'un öğrencisinin aklını yoklamaya karar verdi. Bilge Mansur'un öğrencisi, felaket günlerinden yakınanlara yalnızca şunu söyledi: "Büyük oğlu şehre getiren atın belleği, anılardan yoksundu..."

Sarraf Nizamettin'in Üç Kızı

Sarraf Nizamettin Mervi, kaderin bütün cilvelerine tanık olmuş ve zamanın her bir kusurunu görmüş yetmiş yıllık ömrünü bir tek sözcükle özetlerdi: Şükür. Şükür ki, tabiatın ve yerel beylerin iktidar hırsının tam üç kere yerle bir ettiği, tarihin salıncağında tam üç kere sallanıp sonra yeniden doğrulmayı bilen şu Sur Kentinin çarşısında, ekmeği ile hayatı arasındaki ibrişim bağı koparmadan bugünlere varmıştı. Bugünler, doğrulurken eklemlerinin sızladığı, güneşin ölü hücrelerine söz geçiremediği, ölümün aralık kapısı önündeki son dünya günleriydi. Dünyayla yarışmış, dünyayı yormuş ve dünya tarafından yeterince yorulmuştu artık. Vitrinine dizdiği çil çil altınlara bakarken, "Ben," diye geçirdi içinden, "ben, şehrin üç büyük yıkımını üç güzel bayramla kutladım."

Garip bir şekilde, Sur Kentini yerle bir eden o korkunç ölüm kalım günlerinin her biri, karısını hamileyken yakalamış ve karısı, şehir kendini onarmaya çalışırken birer kız çocuğu doğurmuştu. Bu yüzden ilk kızı tufanla, ikincisi kuşatmayla, sonuncusuysa vebayla yaşıttı. Mervi'ye öyle gelirdi ki, her üç kızının da yüz hatları, doğdukları mevsimin acı hatıralarıyla şekillenmişti. Ne zaman baksa, hayatında ilk kez rastladığı o doymak bilmez fırtınanın izlerini bulurdu büyük kızının gözle-

rinde. Onda, çoğu erkeğin egemen olamayacağı zapt edilemez bir damarın olduğunu düşünüyordu. Ortanca kızı, düşman beyler tarafından çevrilmiş ve sonu nereye varacağı bilinmeyen uzun kuşatma günlerinin eseriydi. Beklemekten bitkin düşmüş kadınların, aynalara bakıp kendi yüzlerine daldıkları ve her seferinde kendilerini yeniden tanıdıkları kuşatma akşamlarının izlerini hatırlatıyordu babasına. Sarraf Nizamettin, ikinci kızının ellerinin güzelliğine dikkat kesilmeyenlerin ve solmaya hazır ince tenine özenerek bakmayanların, onu hiçbir zaman mutlu edemeyecekleri inancına kapılmıştı zamanla. Küçük kızıysa, veba günlerinde annesinin karnına saklanmış bir lötüse benziyordu. Son cesetler toplanırken doğmuş, büyüdükçe, bakışlarında adını koyamadığı bir ıssızlık peyda olmuştu. Ne büyük kızın hırçınlığı, ne öteki kardeşinin süslenme merakı vardı onda. Bakınca, baktığı en derin kuyuyu bile aydınlatacakmış gibi bakardı. Sarraf, içten içe en çok sevdiği son çocuğundaki sırrı hiçbir zaman çözemedi, onu en çok neyin mutlu edeceğini kestiremedi bir türlü.

Büyük kızının ergenliği, Mervi'nin bütün tutkularının körelmeye yüz tuttuğu, doğululara özgü bilgeliğin simasına yerleşmeye başladığı bir zamana denk düştü. Artık kapısının çalınma vakti geldiğini anlayan Sarraf Nizamettin, akrabalık kurmak isteyenler onun dilini yoklamadan, bir akşam üzeri üç kızını da dizinin dibine oturtarak onlara dedi ki: "Yakında bu kapı sizin için çalınmaya başlayacak ve annenizi bana getiren neden, sizi de benden alıp götürecek sonunda. Sizin kumaşlarınıza terzi bulmak artık sizin çağınızın çok uzağında yaşayan bana düşmez. Yazgınızın bundan sonraki günlerini siz seçin. Bütün yapacağım, elinize bir anahtar tutuşturmak; onunla girmeye en çok can atacağınız kapıyı aralayacağınızı umuyorum: Oturduğunuz perdenin arkasından bütün taliplilerinize şunu sorun: "Bana ne getirdin?" Bu soruda sizin düşleriniz ve gelenin düş gücü saklıdır..."

Büyük kız, babasının simasına tutkundu. Bilgelik tarafından yeni yeni perdahlanmaya başlamış sert çizgili bir yüzü vardı babasının. Bakışlarının aralığından, birazdan bir tufan koparacakmış hissi uyandıran şiddetli bir ışık sızardı her zaman. Korkutan, titreten, sigaya çeken, ardından da birdenbire yumuşayarak sarıp sarmalayan bu yüz çizgilerinde, içindeki hırçınlığı bastırıp uysallaştıracak güvenli bir sığınağın ipuçları saklıydı. Kendisi için konağın çift kanatlı kapısı her aralandığında ve perdenin öte yüzüne bir ademoğlu her oturduğunda, verilen cevaplarda yalnızca bu sert ve yumuşak baba yüzünün izlerini aradı. Hiç de zor olmadı perdenin arkasından konuşanların sözlerini ayıklamak. Çünkü her sözcüğün bir tadı, bir tınısı, bir adresi vardı. Cümlelerinin içinde "ırmak" geçenlerin vefasız ve uzak, ona bahçeler vaat edenlerin yumuşak ve kadınsı, saraylar sunanların kaba ve cimri olduklarını fark etmekte gecikmedi. Olmadık vaatler işitti perdenin öte yüzüne oturmuş bu yabancılardan; kentlerden kentlere gitti, iklimlerden iklimlere taşındı, bir evden ötekine konuk oldu. Yine de söylenmiş onca cümle arasından bir tekine tutundu, bir tek cümlenin, gözünü arkada bırakmayacağına karar kıldı: "Size, adınızı kayalara yontacak elmas bir divit getirdim..."

Ortanca kızın tutkunluğu babasının mesleğine idi. Erkeklerin asla çözemediği, kadınla altın arasındaki büyülü ilişkiyi iyi bilirdi babası. Onun sarraf bakışlarından, kadınların tenine en güzel pırlantaları yakıştırmış ve sonradan her nasılsa uslanmış bir hovardanın heveskar ışıkları sızardı kimi zaman. Bütün bakışlarından çok bu bakışını severdi babasının; gençlik günlerinde onun bu bakışlarından nasiplenmiş kadınları kıskanmadan edemezdi. Ve derdi ki ortanca kız, "Yokluğun kurak düşürdüğü bir hayal, zenginliğin incelttiği teni nasıl saracak?" Evin çift kanatlı kapısı kendisi için her çalındığında, perdenin arkasına her geçip oturduğunda, taliplilerinde, ruhundan çok bedenini okşayan bir sarrafın kibarlığını aradı. Cümlelerinin içinde "yağmur" geçenlerin hüzünlü ve çekilemez; "divit"ten

bahsedenlerin mantıklı ve soğuk; emrine hizmetçiler sunanların zevksiz olduklarını anlamakta hiç de zorluk çekmedi. Perdenin öte yüzündeki her sesle beraber ayrı bir yolculuğa çıktı ortanca kız. Kristal avizelerinden sarkan ışıkların sulara düştüğü ırmak kenarlarındaki saraylarda oturdu; ormanlarla çevrelenmiş bir çiftlikte, sayısız evcil hayvana annelik etti; kendisi için yüklenmiş ipek kervanlarının dengini çözdü, bir kentin meydanına bakan pencerelerden terli kalabalığı izledi. Alınıp götürüldüğü her bir durakta uzun uzun düşündü ama aradığı cevabı kırkıncı talipli kapıyı çalıncaya kadar bulamadı. Kırkıncı taliplinin söyledikleri, artık hevesi kaçmaya başlamış ortanca kızın içindeki ikircikliliği hemencek siliverdi: "Size, gerdanınızdaki bene arkadaş olsun diye, gözyaşlarımla yıkadığım bir firuze getirdim..."

Küçük kız babasının kalbine tutkundu. Onun, her bir mevsimde ayrı çarpan, ama her seferinde aynı kalmayı bilen bir kalbi olduğunu biliyordu. Bu yüzden anlayışlı ve bilgeydi; bu yüzden katının karşısında yumuşak, uzağın yanında yakın, yalnızın arkasında yandaş gibi dururdu. Bir hakikat kendini ona açmadan, o asla önyargının patikalarında yürümeye kalkmazdı. Çift kanatlı kapı kendisi için çalınmaya başladığında, küçük kız, hiçbir beklentisi olmadan oturdu perdenin gerisine. Bu haliyle, Simurg'a varmak için yollara düşen saf kuşlara benziyordu. Neyi aradığını, perdenin öte yüzünde bekleyenler söyleyecekti ona. Bu oturuş öyle uzun sürdü, öyle uzun sürdü ki, bütün kent onu konuşur oldu. Merak taliplileri, talipliler cümleleri çoğalttı. Her cümle onun içinde zaten parça parça var olan hakikat kristalinin bir dilimini parlatıyor, ancak bu parçaları bütünleştirecek tek bir cümleyi bulamıyordu bir türlü. Günler ve aylar geçti böylelikle. Böylelikle küçük kız; hayatın, ölümün, zamanın ve mevsimlerin hallerini öğrendi. Hiç gitmediği kentlerin sokaklarında gezdi; hiç gezmediği sokakların izbeliğini tanıdı. Sayısız kuşun, sayısız balığın, sayısız ırmağın ve dağın ismini öğrendi, adını şimdiye dek duymadığı çiçekleri

kokladı. Şehvetin kıyısından aşağılara yuvarlanan erdemle yüzleşti, erdemin arkasına gizlenmiş şehvetin sabırsızlığını hissetti. Bazı sözcüklerin kalpten, bazılarınınsa yalnızca dilden çıktığını ayırt etmekte hiç güçlük çekmedi. Kendisine vaat edilenleri birbirine katıp eğirdi, aklının tezgahından geçirdi, süzdü, inceledi. Gözlerinin önüne serdiği o koca hayal tezgahında kendisini hangi rengin çağırdığına karar veremedi. İnsan çok, dünya büyük, hayat bir muammaydı.

Sarraf Nizamettin Mervi, bütün bir ömrü boyunca dilinden düşürmediği "şükür" kelimesini neredeyse unutmuştu artık. Bekleyenler içerisinde en sabırsız olanı oydu. Sanki şimdiye kadar hiç yaşamamış, hiçbir şey görmemiş, hiçbir şey duymamıştı da, neyi bilecekse küçük kızının kalbini çözecek sözcükleri duyduğunda bilecekti. Güneşin, Sur Kentinin meydanındaki büyük caminin minarelerinin gölgelerini uzattığı bir yaz ikindisinde, daracık taş sokaklar boyunca hızla kulaktan kulağa ulanan bir haber ulaştı çarşıya. Ulaştı ve Sarraf Nizamettin'in "şükür"e hasret dilini çözdü.

Zarifliği bir leylağın büklümlerini anımsatan küçük kızın kendini teslim ettiği bir cümle değil, yalnızca bir suskunluktu. Kimse onun, insanlardan kaçarak gecenin kuyularına inmiş bir adamın suskunluğunda ne bulduğunu anlayamadı.

Kendi Dilinden Hüsrev'in Anlattığıdır

Çaresizlikle kendimi bıraktığım karanlığın tam dibine dokunduğumda, birden bir ışık damlası düştü içime.

Otuzuncu yaşımın üçüncü basamağına vardığımda oldu bu.

Adım Hüsrev.

Hikayem basit!

Sur Kentinin, her yeni doğan için ayrı çiçekler yeşerten uzak yamaçlarından birinde, sakin bir obada dünyaya geldim. Bütün çocuklar gibi ben de ilk "Anne" dediğim anı hatırlamıyorum. Ama beni içlendiren, dünya meşgalesinin yorduğu annemin de o anı hatırlamaması. Bir annenin unutkanlığının bir çocukta açacağı yarayı hiç kimseye anlatamadım. Kendimi, sürekli kendimden uzak bir yerlerde aradıysam bundandır. Akranlarımın arasında, ipi kopuk bir uçurtma gibi bir o tepeye, bir bu tepeye savrulmamın sebebini de buna bağladım sonraları. Bugün oturup, o geniş gökleri yeniden hatırladığımda, ben büyüdükçe içimde büyüyen ıssızlığı daha iyi kavrayabiliyorum. Evler beni sıkardı, oyunlar beni sıkardı, bir kere bile annelerinin yanından ayrılmayan o ince belli kızlar beni sıkardı; her zaman daha uzun gelirdim günlerden. Ucu bucağı belli olmayan yaz öğlenlerinde ne zaman yapayalnız uçan bir kuş görsem, kanatlarım olmadığı

için eseflenirdim. Atlara olan tutkunluğumun da, annemin uzak akrabalarından Seyis Behram'a duyduğum sevginin de sebebi bu olsa gerek: Gitmek...

Annemin, benim *anne* dediğim ilk anı hatırlamaması gibi, ben de Sur şehrine girdiğim anı hatırlamıyorum artık; belki de bu bir yazgıdır. Hatırladığım, kalın duvarlı taş mektebin küçük odalarından birinde, isli bir çıranın dalgalandırdığı duvarlara, geceler boyunca donuk gözlerle baktığım. O is tutmuş kubbenin altında, kendimi aradım uzun birkaç yıl. Obanın bitimsiz sınırlarına bile kargışlar eden ben, tıpkı bir mahkum gibi, dört duvarın arasına sığdırıldım. Birkaç yıl aklımla kalbim arasında, birbirini yenemeyen hasımlarınkine benzer yorucu bir cenk oldu. Öyle çok yoruldum ki, kalbimin yenik düşmesinden ızdırap duyamadım bile. Rahleye devrilen ince boynuma da, harflerin beni çağırdığı teslimiyete de isyan ettim sonunda. Dışarıya salındığımda, dünyayı bütün vahşetiyle tatma arzum dipdiri yerinde dururken, beni merhametle korumaya çalışan kalbim sahipsiz bir gölge gibi yapışıp kalmıştı taş duvarlara. Sonradan düşündüğümde, bunu pek de dert etmediğimi irkilerek anımsadım. Niye irkildiğimi, hayatını yalnızca aklının oyunlarına harcayıp, bir gün bir mucizeyle yeniden kalbine dönenler pek iyi anlarlar. Bir diğer anlayacakları da: Akılla tadılanın hep biraz acı ve günaha yatkın olduğudur. Bunu bana Sur Kentinin, çoğu insanın kıyısından bile geçmediği öbür sokakları öğretti.

Kentin öteki sokaklarında öğrendiklerimi açık açık anlatamam. Kendisine dokunularak kalp evine döndürülen hiç kimsenin anlatamayacağı gibi. Çünkü kalp, aklın çarçur ettiği eski kararmış saatlerin anılmasından hoşlanmaz. Benim size iyiliğim, onun hoşgörüsüne sığınarak yapacağım birkaç ima! İnsan yalnızca aklına güvenince, önce bir suyu kirletip, sonra onun berraklığına inandırır kendini. O kirli suya damlattığı ne varsa, hepsini de insanca bir meşrulukla onaylar. Bir gün kalbime yeniden çağrıldığımda, bir başına kalmış aklın kirlettiği

sulara son bir kez baktım. Son bir kez baktım ve dalgaları birbirine çarparak parçalanan on yılımı gördüm orada. Bir Hüsrev olarak başladığım yolculukta, hangisinin Hüsrev'in kendisi olduğunu anlayamadığım sayısız suretim serildi gözlerimin önüne. Kısaca anlatayım:

Başlangıçta küçük küçük günahlarla doyurduğum nefsim, tattığı her günahın ardından yeni bir kötülüğe heves saldı. Kötülük istiyordum; bir önceki hatamın içimde bıraktığı sızıyı bastırabilmek için, her seferinde bir öncekinden daha büyük bir hata işledim. Bir yerden sonra sınırımı da, geri dönmem için gereken ipuçlarını da büsbütün kaybettim. Şehrin namuslu insanları, akşam olup da kepenkler indiğinde, akıllarının ucundan bile geçiremeyecekleri başka bir hayatın kepenklerinin açıldığını çoğunlukla bilmezler. Kimi hanların, kimi odaların, kimi dehlizlerin yalnızca veremli ağızlardan çıkan buğuyla ısındığından habersizdirler. Şehvetin ve esrarın morarttığı göz kapaklarımı güneşin huzuruna çıkartmaktan ürktüğüm için, artık tamamen o veremli buğuya teslim ettim kendimi. Dumanın, terin, kusmuğun ve egzamanın birbirine karıştığı yataklarda yattım yıllarca. Hiçbirinin de kim olduğunu bilemediğim kadınların sıcaklığına sığındım. Ve insanı bütün bu karanlığa çeken sebepleri düşünecek kadar ayık kalmamaya özen gösterdim. Her gün, her an çürük bir bez gibi parçalanıyordu Hüsrev. Hangi parçamın hangi yana savrulup gittiğini bilecek durumda değildim. Ölüm hariç, bütün basamaklarını çıktım esrar merdiveninin. Sefaletin evindeki son ziyaretçimin ölüm olmasından başka bir dileğim de yoktu zaten. Elbette söyleyeceğim bunca az değil. Ancak vaktim sınırlı. Benim sınırlı vakitte söylediğimi, kalbine geri dönenler kendi içlerinden tamamlasınlar.

Ben Hüsrev.

Tam otuz üçüncü yaşımın üçüncü basamağında, aklımın beni alıp karanlığın tabanına dokundurduğu bir anda, içime bir

damla ışık düştü. Tıpkı doğduğum obada olduğu gibi, yeniden kuşlarla uyandım. Göz altlarımdaki morlukları, bedenimdeki rezil izleri, kendisine ne olduğunu anlayamayan bir çocuk telaşıyla tutup güneşe gösterdim. Sonra, beni uykumdan uyandırıp evlerine çağıranın peşinden gittim. Gidip çift kanatlı bir kapıyı araladım, kalın bir perdenin arkasına oturdum. Ne fazla ne eksik, rüyamda ne sorduysa aynısını sordu bana:

"Bana ne getirdin?" Rüyamda ne yaptıysam aynısını yaptım ben de: Sustum.

İşte o gün, taş duvarlarda bıraktığım sahipsiz kalbim, içime düşen ışığı sarıp sarmalayacağı günü beklemiş gibi, ansızın gelip bana çarpıntısını işittirdi. Bundan sonrası bana kalsın, anlatması hem mahrem, hem müşkül!

Ben Hüsrev.

Anladım ki; kalbinden uzak düşenin kalbini üfleyip, onu yeniden içimize konduran bir kuş nefesi vardır. Bu sıradan hikayemi, benden yüzyıllar sonra gelen biri, benim gibi duyarak anlatsın isterim. Desin ki; cevher kararmadıkça, her hayat için tetikte duran bir mucize vardır.

Seyis Behram'ın Genç Çırağı

Sur Kentinin en büyük harası elbette Bey'e aitti. Etrafı sağlam çitlerle çevrili kocaman bir çiftliğin içinde, yaklaşık bir düzine seyis, gösterişli törenler için, küçük bir bahaneyi bekleyen savaşlar için, Bey'in ve muhafızlarının kibirli gezintileri için atları her an hazır tutmakla görevliydiler. Yaşlı seyisler, bir atı toprağa bıraktığı izden tanıyacak kadar ustaydılar; sağrısına kırbaç indirilecek atı da, yelesi okşanarak yola getirilecek atı da ezbere bilirlerdi. Ve hepsi de bilirlerdi ki, atlar da insanlar gibi bir gün yorulurlar. Yeni bir nalı taşıyamayacak kadar paramparça olmuş tırnakları, dökülmüş dişleri ve garip bir hüzne boğulmuş bakışları, onları, şimdiye kadar taşıdıkları gururlu efendilerinden, parlak nişanlardan ayırırdı. Onların yerini, bazen çiftlikte doğmuş olan, çoğunlukla da dağlardan yakalanıp getirilen yabani taylar alırdı. Şimdiye kadar yüksek tepelerde keyfince dolaşan yılkılardan devşirilen atlar, seyisler arasında pay edilmiş, hepsi de uysallaştırılmıştı. En inatçıları, haranın düzenine bir haftada yenik düşmüş, hırslı terbiyecilerine baş eğmişlerdi. Seyis Behram'ın genç çırağının başına gelen, yalnızca bir talihsizlikti.

İçinizden hiç kimse, onun cahilliğini hor görmesin. Düşünmüştü ki, şu ince, zayıf görünümlü tayın ruhu da baldırları gibi

zayıftır. Ve yine düşünmüştü ki, "Günün göğsü kararmadan, ben şu alımsız hayvanı tımar eder, ustamın gözüne giriveririm." Hayvanın görünüşü onu yanıltmış, seçtiği taya doğru yürürken dönüp ustasına bakmayı aklına getirmemişti bile. Oysa böyle anlarda her şey ustaların yüzünde saklı olurdu. Eğer dönüp baksaydı, ustasının bir kırbaç derisi gibi sertleşmiş yüzünde iki imayı bir arada bulacaktı: Kuşkulu bir çift göz ve müstehzi bir çift dudak. Yani daha başlangıçta çırağıyla ayrı düşen, acabalarla dolu kocaman bir soru işareti. Yine de ustası onun tercihine karışmamış, terbiye için yılkıdan koparılan atlar pay edilirken, çırağını şansıyla baş başa bırakmıştı.

Üçüncü günün sonunda, Behram ustanın çırağı hariç, bütün seyisler, atlarına terbiyenin yularını vurmuş, ağızlarını geme alıştırmış, onların dağdan getirdikleri gururlarını öldürmüşlerdi. O gurur bir kere ölünce, at artık Bey'in emrinde demekti. Seyisliğin sırrı da mahareti de burada saklıydı işte. Yabani bir tayı yola getirmek, seyisin bilgisiyle atın gururu arasında süren birkaç günlük irade savaşıydı. Nihayetinde at, haranın sayısız terbiye ile elde edilmiş oyunlarla dolu bilgisine yenik düşürülürdü. İyi huylu, zarif ve terbiyeli bir hayvan, bütün bu meziyetlerini, ölü gururundan boşalan yere hayatın işlediği yeni nakıştan alırdı. Hayatın işlediği üç nakış vardı onlara: Uyum, kuvvet ve hız. İlki olmadan öbür ikisi asla işe yaramazdı. Ama öbür ikisi de eşi gibiydi birbirinin; biri tökezlediğinde, peşi sıra diğeri de tökezleyiverirdi hemencek. Kendilerine uyum kazandırılan taylar, baldırlarındaki gücün ve toynaklarındaki çevikliğin bittiği gün, yeniden geldikleri yamaçlara salınırlardı; yamaçlarda, insanları tanımış olmanın izlerini taşıyan pek çok atın yanına.

Üçüncü günün sonunda bütün tayların gururu öldürülmüş, bütün tayların içinde açılan o boşluğa tımarcının kırbacıyla hayatın nakşı işlenmiş, ama Behram'ın çırağı, gemi kendi dişlerine geçirecek kadar kendinden geçmişti. Sanki elindeki herhangi

bir at değil de, şimdiye kadar yola getirilmiş öteki atların, onların hafızalarından zorla silinmiş dağların, o dağlardaki serazat günlerin öcünü almak için özenle yetiştirilmiş bambaşka bir hayvandı. Şu birkaç günlük çaresizlik, bu düşünceyi genç çırakta bir saplantı haline getirmişti. Girdiği gizli gurur savaşı onu daha bir asabileştirmiş, sinirlerini yıpratmış, bütün duyularını elinde tuttuğu kırbacın emrine vermişti. Üçüncü günden sonra uykusu da onu terk etmiş ve kırbaçladığı hayvanın kanıyla, gecenin karanlığı yüzünü eziyet içinde bırakmıştı. Tayın derisinde kocaman yaralar açan kırbaç, bir türlü ruhuna sirayet etmiyor; tam tersine ruhu yara alan, Behram'ın çırağı oluyordu. Düşmanının iradesi her kırbaçta daha bir gürbüzleşirken, onun iradesi gittikçe zayıflıyor, gururu ölüyor, neredeyse at onun terbiyecisine dönüşüyordu.

Çırakla tay arasındaki inatlaşma tam yedi gün sürdü. Gururu kırılmayan sayısız atın tecrübesinden geçmiş ustası, tam yedi gün boyunca uzaktan uzağa dikkatle izledi onları. Hırçın, çaresiz ve ne yapacağını bilemez bir haldeydi genç çırak. Yalnızca ustasına değil, arkadaşlarına karşı da küçük düşmüştü. Seyis Behram, bir zamanlar gururuna yenik düştüğü taylar tarafından içine dercedilen o hedefsiz şiddeti ve körlüğü gördü onun gözlerinde. Günlerinin içi büyümüş, geceyle gündüz arasındaki sınırı kaybetmiş, aklının zembereği yerinden fırlamıştı artık. Artık dönüşü olmayan bir sınıra gelmişti atla çırak arasındaki hesaplaşma. Herkesin yalnızca bir çiftlik zannettiği bu yeşil meydanda, bir insanla bir hayvan, sonuna kadar birbirlerini kışkırtacaklar; tay, çırağı her gördüğünde huysuzlaşacak, çırak gözlerini her yumduğunda tayı görecek, nihayet o bildik sona gelinecekti.

Sevgilisi Mahinur'u Seyyah Battuta'ya kaptırdıktan sonra bütün hayatını bozkırdaki atalarından kalma mesleğine veren ve aksi tayların içlerindeki huysuzluğu, bir define çıkarır gibi özenle çıkarıp almayı bilen Seyis Behram, yedinci günün so-

nunda gelip, bedeni ölmüş atla gururu ölmüş çırağının arasına oturdu. Ve ona dedi ki: Yılkıdan üç türlü at gelir. Bazı atlar, daha diğer atlara vurulan kırbacın sesini duyduklarında terk ederler huysuzluklarını; ruhlarıyla derileri arasında bir mesafe yoktur. Bazı atlar ise, kırbacın açtığı yarayla ruhları arasında gider gelirler, yara açıldıkça ruhlarıyla derileri arasındaki mesafe kapanıverir. Kan ruhlarına damlayınca teslim ederler kendilerini. Bazı atlar da var ki, her kırbaçta açılır ruhlarıyla bedenleri arasındaki mesafe. Sen onu kırbaçladıkça ele geçmez olur ruhu. Öylelerinden geriye, cansız bir tay bedeni kalır. Bir de seyisin hafızasında, gururu bir türlü öldürülemeyen bir tayın gurur kıran görüntüsü. Ustalık, bu tür tayları uslandırmakta değil, ona hiç bulaşmamakta saklı. Kırbaç, zaten yola gelecekler için sadece bir bahane.

Seyyah Giderken

ELİF

Mahinur, pencerenin kıyısından kestane ağacının gölgelendirdiği bahçeye baktı. Bahçe kapısına doğru yürüyen Seyyah'ın düşük omuzlarını, sürüyen adımlarını, geri dönemeyecek kadar cesaretsiz duran boynunu izledi. Daha şimdiden, uğurlayanla uğurlanan arasında hem hiç kopmayacak bir bağ, hem de hiç kapanmayacak bir mesafe açılmıştı. Seyyah'ı ilk gördüğü anı hatırladı: Koşarak aynaya gitmiş, içine düşen kıvılcımın yüzündeki Mahinur'u nasıl da değiştirdiğini korku ve şaşkınlıkla keşfetmiş, sonra peçesinin arkasına gizlenerek, bu ansızın çıkagelen muammayı ıssız aklından kovmaya çalışmıştı. Şimdi, kavuşan değil, ayrılan Mahinur'un yüzünü merak ediyordu. Ama o da, giderken dönüp geriye bakamayan Seyyah gibi, çok istediği halde bu ikinci yüzünü görmeğe cesaret edemedi. Bu ikinci yüzünün, aynadaki ilk yüzünü parçalayacağını, onun üzerine bir daha çıkmayacak ağır bir kırık bırakacağını biliyordu. Bahçe kapısı, ruhunu yolların çaldığı bir adam tarafından son bir kez kapatılırken, kendini başta duran ve hiçbir harfle bitişemeyen upuzun, ipince bir çizgi gibi hissetti...

Vav

Mahinur, pencerenin kıyısından, Seyyah'ın gölgeler bıraktığı bahçeye baktı. Gölgelerin sahibi, tam şu anda şehrin meydanına varmış olmalıydı. Şehrin meydanına gelen yolları elbette biliyordu; ama ilk kez şaşkınlıkla fark etti ki, o yolların nereye gittiğini hiç bilmiyordu. "Bir yol nereye gider?" diye sordu kendine. "Nereye gider bir yol?" İnsan, ancak adresi olmayan bir yolcuyu uğurladığında yolların bilinmezliğini keşfediyordu. Giden, bir tek yola gidiyor, kalan, sayısız pek çok yolun sır dolu düğümlerini çözmeye mahkum oluyordu. Kendisinden ayrılanın, ölümün yoluna mı, ihanetin yoluna mı, yoksa tekrar kavuşmanın yoluna mı girdiğini asla bilemezdi insan. Uğurlayan, uğurladığıyla beraber pek çok mesafeye bölünüyordu işte. Başka başka dağlardan geçen, başka başka kentlere varan, başka başka hanlarda konaklayan ve belki de başka başka kadınlarda avunan pek çok yol! Mahinur, yolları düşündükçe, Seyyah kapıdan çıkarken hiçbir harfle bitişmeyen o ince ve uzun çizginin, gözlerinin çevresinde bir kavis çizerek uzaklara doğru sarktığını hissetti. Çizgi şimdi, nereye varacağı belirsiz sayısız yolun birbirine geçtiği, siyah bir saç örüğüne benziyordu. İçinde kendisine ait tek bir telin bulunduğu gümrah bir örük...

Cim

Mahinur'un gözleri, bahçeden, şehrin kıyısındaki çıplak dağa kaydı. Bu artık, doğduğu günden beri baktığı dağla aynı dağ değildi. Onun, ziynetlerini kaybetmiş çırılçıplak gövdesine baktıkça, şehrin de Seyyah'la beraber sayısız yoldan sayısız bilinmeyen yere doğru göç ettiğini anladı. Seyyah'ı kentte ilk ağırlayan han, o bitkin meydan, o tenha mahalleler, onlara can veren iki göz gibi geride gölgelerini bırakmış ağır birer hatıradan başka neydiler ki! Şimdiye kadar onca tanıdığı gitmiş; şehir kendi rengiyle, kendi kokusuyla hep burada kalmıştı. Oysa

şimdi, şu çırılçıplak dağla şu yapayalnız Mahinur arasında, bir şehir değil, şaşkın, yoksul, tarihsiz bir boşluk duruyordu. Boşluk! Mahinur, nihayet o boşluğu da aradan kaldırıp heybetli dağın bir parçası oldu. Bir başına kalmanın acımasız zirvesini tanıdı orda, kendine güvenin içindeki korkunç yalnızlığı gördü. Terk edilmenin ağırlığı öyle büyüdü ki omuzlarında, bir an o yükten sonsuza kadar kurtulmayı diledi. Ama insana yük yükleyen ve insandaki yükü hafifleten merhameti bol Tanrı acıdı Mahinur'a! Gözbebeklerinden başlayıp uzaklara giden kavisli çizgi, bir "yarım ay" şeklinde toplanarak tekrar ona döndü. Karnında bir nokta belirdi yarım ayın, tarifsiz bir kıpırtı. İşte o an bir kez daha aynaya koştu Mahinur: Bedenine eklenmiş yeni bir bedenin şaşkın, umutlu ve ezik izlerini gördü yüzünde...

Lamelif

Mahinur, o gün pencerenin kıyısına bir daha uğramadı. Seyyah'ın bahçede bıraktığı gölgeleri de, Seyyahsız şehri de, neredeyse kendisini yutacak olan çırılçıplak dağı da aklından uzak tuttu. Bir köşeye oturdu, henüz hepsi de kıpır kıpır olan anıların bohçasını açtı ve onları, yerlerini bir daha unutmayacağı bir şekilde dizmeye başladı. Seyyah'ın, babası Nakkaş Burhanettin'e misafir oluşunu, önce pencere kenarından, sonra bir kapı aralığından, sonra da aralanan bir kapıdan onun yüzünü görüşünü, iki erkek arasındaki su geçirmez dostluğu, her üçünün de ibrişim bir bağla birbirlerine bağlandıkları günleri düşündü. Ancak her neyi düşündüyse, o ilk ana, Seyyah'ın gözlerine ilk baktığı ikindi üzerine geri döndü. Daha ilk baktığında onun gözlerinde sayısız yol görmüş, öteki bütün yolları düğümleyip sadece kendisine gelen yolu açık tutacağını sanmıştı. Oysa sonraları onun, gidemediği yollar tarafından her gün biraz daha tozlanan, gidemediği için ağır ağır bir çilehaneye dönen yüzünü kuşkuyla izlemekten başka bir şey yapamamış-

tı. Ancak kentler tarafından parlatılabilecek o yumuşak yüzü düşünürken çaresizlikle itiraf etti: Zaman, yalnızca ikimizin arasındaki yolu kapattı...

EVCİMAL

Ben Mahinur. Nakkaş Burhanettin'in kızı ve Tancalı Seyyah'ın, yine Tancalı Seyyah tarafından terk edilen iki yıllık karısı. Birinin yüzünde atılmamış nakışların, öbürünün yüzünde gidilmemiş yolların izi bulunan iki erkek arasında, tam iki yıl çok değerli bir hediye gibi yaşadım. Yüzüme yumuşaklıkla baktılar, sözcüklerimi dikkatle dinlediler, acemiliklerime çocukça güldüler. Hayatımın bir yerinden altın bir şerit geçti, buna minnettarım. On altı yaşındaydım, yirmi altı yaşıma girdim artık. Bir kere bile bağlılığın iplerini isyanın makasıyla doğramayı geçirmedim aklımdan. Tanrı'nın yazgısını, yine Tanrı'nın hoş göreceği başka bir yazgıyla değiştirmeyi de düşünmedim. Bir daha bir benzerini yaşayamayacağımı bildiğim iki mutlu yılın bende kalan mükafatını büyütmek, Seyyah'ın yanında büyüdüğüm günler kadar çabuk oldu. Hele nakkaş babamın, son nakşını yaptıktan sonra kayıplara karışması, bizi birbirimize daha da yaklaştırdı.

Ben Mahinur. Dünyada hep bir eksiklik olarak yaşadıkları için, hayatlarını çizgilere ve yollara kaptıran iki adamdan birinin kızı, diğerinin karısı oldum. İkisi de, kızılamayacak kadar küçük, bağışlanamayacak kadar büyüktüler.

Nakkaş Burhanettin'in Son Nakşı

Nakkaş Burhanettin, şimdi başnakkaşlığını yaptığı nakkaşhanede, loş avlunun ortasına bağdaş kurmuş, Mervli ustasının yanında geçirdiği on iki uzun yılı düşünüyordu:

"İçeriye yalnızca çizgi ve renk cinlerinin girebildiği bir boşlukta, ruhun dalgalarına teslim edilmiş on iki uzun yıl," diye geçirdi içinden. Ona sahip olduğu her şeyi veren ve ondan sahibi olduğu her şeyi alan bütün bu yıllar boyunca Burhanettin, ustasının gözleriyle ustasının elleri arasında gidip gelen bir hayal çırağı olmuş; dayanılmaz bir yalnızlık duyduğunda onun gözlerine, kalbi aşktan taştığındaysa ellerine dikkat kesilmişti.

Gözlerine bakmıştı, çünkü bu iki gözde çırağının ızdırabını ışığıyla uysallaştıran ve içtenlikle kendisine bağlayan garip bir tılsım vardı. Ellerine bakmıştı, çünkü bu iki el, kalbinden taşan ne varsa, onları avuçlayıp renklerin içine damlatması için kışkırtıyordu Burhanettin'i. Böylelikle mevsimler geçti, nakkaşhanenin kubbesinden sızan ışıkların hangi aya, hangi yıla ait olduklarını çıkaramaz oldu artık. Ancak bir gün, Burhanettin'le Burhanettin'in renklerini baş başa bırakmaya karar verdi ustası. Vücudunun dünya için terlemeyi neredeyse unuttuğu on iki uzun yılın sonunda, nakkaşhanenin kapısı aralandı ve Burhanettin kendi renklerinin, kendi çizgilerinin

kaderine teslim edildi. Nakkaşhanenin kapısı aralandığında ustası, gözleriyle ona doladığı ipi çözdü, tek bir söz etmeden geldiği şehre uğurladı.

Dönüş yolu, eşikten erken çıkarıldığını bilen nakkaş için, ilintisiz soruların uç uca eklendiği ızdıraplı bir mesafeye dönüştü. Yamacından dolaştığı tepeleri bir soru işaretiyle, üzerinden geçtiği suları başka bir soru işaretiyle mühürledi. Mola verdiğinde, nakkaşhanenin düzenini zihninde bir kez daha toparlayıp, yola salınışının sebebini bulmaya çabaladı. Kağıtları terbiye edişi kusursuzdu; murakka germekte, altın ezmekte, fırça yapmakta üstüne yoktu. Ustası boyaları çoğunlukla ona hazırlatır, mürekkebe kıvamı onun vermesini isterdi. En önemlisi, attığı nakışları beğenirdi ustası, pek çok nakşından sonra yüzüne bakıp gülümserdi. Onun kendisine gülümsediği anları düşündüğünde içine bir kurt düştü Burhanettin'in. Ve bu kurt, Sur Kentine varıncaya kadar nakkaşa eşlik etti. Sur Kentine varıncaya kadar, ustasının bütün gülümsemelerini bir bir geri çağırdı. O iki gözle defalarca göz göze geldi; ölçtü, tarttı, bir karar vermeye çalıştı. Sayısız parçaya bölerek baktığı ustasının takdir eden yüzünde, nakışlarında eksik bıraktığı kimi çizgilerin imasının da saklı olduğunu gördü. Onunki yalnızca onaylayan değil, aynı anda uyaran bir gülümsemeydi de. Kendi kentinin kapılarından içeriye girdiğinde, ustasının ocağından ayrılış sebebini bulmuş, ama ondan çok daha yakıcı bir sorunun zindanına düşmüştü:

"Neydi benim çizgilerimde eksik olan?"

Yalnızca kendi kentinden içeriye değil, başnakkaşı yapıldığı şu loş nakkaşhane binasından içeriye girdiğinde de aynı soru vardı kafasında Burhanettin'in. On iki yılı ustasının yanında, neredeyse bir o kadar yılı da ustasının sordurttuğu sorunun yanında geçirdi. Tıpkı şimdi olduğu gibi, küçük deliklerinden ışık sızan kubbenin altına oturup, o eksik çizginin ne olduğunu düşündü defalarca. Düşündü ve bulamadı. Düşündü ve

onun, düşünmekle bulunamayacak bir çizgi olduğunu anladı. Artık soruyla, soruyu sorduran birbirine karışmış, çıkarıldığı eşiğe tekrar geri dönmenin vakti gelmişti; öyle geçirdi içinden. Dostun ocağına gidip o çırada bir kez daha ısınacak; edebin perdesini yırtmadan, ondan, eksik kalan çizgiyi ima etmesini bekleyecekti. Ancak istek içinde istek belirdi Burhanettin'de. Eğer ustasını ziyarete gidecekse, ona, gönlünü açabileceği en güzel minyatürü nakşetmek gerekli değil miydi?

Ustası için neyi nakşedeceğini bilemeden, günler boyunca abadi kağıda bakıp durdu Burhanettin. Günler boyunca ne kırmızı ateş alıp yandı, ne mavi atlasta bir yıldız belirdi. Günlerce belleğinin kanamasını, ruhunun dalgalanmasını nafile bekledi: Yıllardır aklını kurcalayan o soru, hiç fark ettirmeden kalbine de sızmış, orada meşaleleri sönük bir çöl bırakmıştı sanki. Başnakkaş, ızdırapla o çöle baktı ve ilk kez o çölde bu denli isyanla dolaştı. İsyanın çölünde, insanı başka bir ateşin beklediğini bilmesine rağmen kendini bir türlü alamadı bundan. Ta ki bir gece vakti, karşısında duran renklerden kırmızının alev aldığını görene kadar. O gece ellerini bu ansızın parlayan alevin yalımına teslim etti. Dahası aklını, kalbiyle elleri arasından çekip aldı, onları birbirleriyle baş başa bıraktı.

Nakkaş Burhanettin, zamanın dalgalı bir göle dönüştüğü ve aklının alelade bir çakıl gibi o göle düşüp kaybolduğu bu sınırları belirsiz gecede, neyi nakşettiğini bir türlü kavrayamadı. Sanki içinde yıllardır saklı duran başka bir nakkaş çıkmış, ustasının yanında yıllarca çözemediği arzularını çözmüş, onun yanında atamadığı nakışların öcünü almaya başlamıştı: İçinden mevsimler fışkırıyordu Burhanettin'in; göğsüne saplanmış ahlar, loş bir nakkaşhaneye kurban verdiği ergenlik hevesleri, düşlediği bakışlar. Şaşkınlıkla göğsünden kurtulan kendi ikinci nakkaşını izliyordu Burhanettin: Şaşkınlıkla gövdesinin hafiflediğini, gittikçe katılığını yitirdiğini, bir yerden sonra renklere karışarak onlarda yeniden şekillendiğini hissediyordu. Elleri ve

kalbi, başnakkaşın aklının almadığı bir doğaçlamayla zamanı da renklere katarak devam ettiler yollarına. Nihayet yol bittiğinde Burhanettin de bitti: Günün ilk ışığı nakkaşhanenin kubbesinden sızıp işlediği nakşın üstüne vurunca, içindeki öbür nakkaşın kendisinden aldığı öce dayanamayıp, olduğu yere yığılıverdi başnakkaş.

Sur Kentinin başnakkaşı Burhanettin, ustasını görmek için Merv'e doğru yola çıktığında yapayalnızdı. Ne yaptığı resmi, ne de içindeki öteki nakkaşı yanına almıştı. Onu yıllardır kendisine bağlayan sır sayısız renge girerek kendini açık etmişti sonunda. Anlamıştı ki; ustası, nakkaşhanenin loş avlusunda geçirdiği on iki yıl boyunca içindeki o öbür nakkaşı izlemiş, onun, hürmetin kapısını aralayarak dışarıya çıkmayacağına karar vermiş, içinde biriken düğüm, çırağının gırtlağına oturmasın diye onu eşikten dışarıya çıkarmıştı. Aralanan kapı, içinde hapsettiği o öbür nakkaşa zarar vermesin diyeydi. Ustası, onun içinde sakladıklarını görmüş, çektiği her nakışta bir nakşı eksik bıraktığını anlamış, bu yüzden ruhunun ibrişim kuşağını kendi eline vermişti. Bir kere bile Burhanettin'in içindeki sızıya dokunmamış, ama o ince kan ırmağının çırağını boğmaması için, hiç fark ettirmeden onunla sayısız oyun oynamıştı. Bunu düşündüğünde, gözlerindeki yaşı tutamadı başnakkaş. Kentin kapısından çıkarken, bitkinlikle:

"Ustam yapacağım resmi başından beri biliyordu," diye mırıldandı.

Eşkiya Konos

Neredeyse düşen bir yaprağın bile insanların huzurunu bozmaya yeterli olduğu günlerde, kentin damarlarından, adını Konos koydukları bir uyumsuzun kanı akmaya başladı. Kimi zaman uyanmak istemeyen mızmız sabahları uyandırmaya geldi; arada sırada halsiz öğlen üzerlerine beklenmeyen bir telaşe ekledi; bazı akşamlar, batan güneşle nöbet değiştirmenin keyfini çattı; ve pek çok gece, nefesleri hırpalayan bir korku armağan etti insanlara.

Doğup büyüdüğü kenti, bir eşkıya olarak tam yirmi iki yıl boyunca ziyarete geldi Konos. Geldi ve ahırlardan tay, sandıklardan altın, dolaplardan giysi çıkarıp, onların yerlerine kendi korkusunu koyarak yeniden dağlara döndü. Yol kesip yolcuları üzdü; haber gönderip, canının sıcak ekmek, taze et, temiz giysi dilediğini bildirdi. Yine de başkalarını küçük düşürmekten duyduğu hazza iki lekeyi bulaştırmadı Konos: Kimsenin namusuna yeltenmedi ve kanı istenmedikçe kılıcına kan bulaştırmadı. Sur Kentinin insanları, içlerinden çıkmış bu biçimsiz, bu çirkin zorbanın bütün çalıp çırpmalarını ortak bir isimle onurlandırdılar sonunda: "At hırsızı."

Yaşarken, hem birbirini perdeleyen hem de birbirini unutturan üç yüzü oldu at hırsızı Konos'un: Çocukluğunun, eşkı-

yalığının ve ermişliğinin yüzü. İlk yüzünü annesi, ikincisini dağlar ve işkenceler, üçüncüsünüyse, içine ay düşmüş bir su kaynağı verdi ona. Önce masum ve çirkindi; sonra masum, çirkin ve ürkütücü oldu; en sonunda da, masum ve mahcup! Hayatı boyunca her üç yüzünün de nöbetini titizlikle tuttu Konos, her üç yüzünü de Sur Kentinin aynasına göstermeden rahat edemedi.

Çocukken, meydanını yılların ağırlaştırdığı kentte, oyunlar bozan, camlar kıran, köpeklerle didişen, küfürler savuran lanetli bir yaramazdı. Nefes aldığı her anı, günlerin rahatını bozmak için harcıyordu neredeyse; o durgun, o ölü, o ödlek mahalleler, eğer hır çıkarmazsa sonsuza kadar sessizliğe gömülecekti sanki. Bu çirkin ve çekilmez maskaranın zamanla yola geleceği düşünülüyordu kuşkusuz. Zamanla büyüyecek, ergenliğinin tortuları tarafından köşeye sıkıştırılacak, sonunda bir yatağın yumuşaklığına, bir kadının kurnazlıklarla dolu sınırlarına teslim olacaktı. Ancak öyle olmadı: Çocukluğunu terk ettiği gün, çocukluğunun yüzünü de, kenti de terk etti Konos.

Bir sabah vakti tan ağarırken oldu bu. Başlangıçta niyeti, onu bir daha geriye göndermeyecek uzak yerlere gitmekti. Kentin çıkışındaki ilk yamacı tırmanmaya başladığında, duyguları, niyetini yerine getirecek cesareti esirgedi ondan. Döndü ve Sur'a baktı: Issızlıktan acı çeken sokakları, dalında çürümeye durmuş meyveleri, kapısı gıcırdayan bahçeleri, beyazlığı ızdırap veren kırlentleri ile karşısında duran şu geçkin kent bir kez daha nefretini kabarttı Konos'un. Nefretini ve tutkusunu... İşte ilk o an dağlarda kalmaya karar kıldı; ilk o gün bağlılığını ve cürümünü göstermek için aşağılara indi; yirmi iki yıl boyunca toplayacağı ganimetlerin habercisi doru atı ilk o gece koparıp aldı ahırından. Arkadaşı Nalbant Fettan'ın atını çalarak nöbetini tutmaya başladığı bu ikinci yüzü, bundan sonra kentin de korku aynası oldu.

Planlarının inceliğine ve bütün çevikliğine rağmen, tuzakların ondan daha kurnaz çıktığı zamanlar olmadı değil. Kimi zaman Bey'in muhafızları, kimi zaman da mal sahiplerinin dikkati sayesinde defalarca yakayı ele verdi Konos. Önce uyardılar, sonra azarladılar, sonra dayak attılar ve en sonunda da yüzünün çirkinliğini daha bir artıracak işkenceler yaptılar ona. Her işkenceden sonra at hırsızının yüzü başka bir şekil aldı. Kerpetenle koparılmış etlerinin yerini, insana ürküntü veren izler almaya başladı. Ama nasıl olduysa her seferinde zindandan kurtulup yeniden dağlara döndü. Ve her seferinde kendisine yapılanın bir fazlasını ödetmekten geri durmadı kente. Kent ve Konos, bağlılıklarını ancak birbirlerine kötü davranarak gösterebilen garip bir oyun oynuyorlardı aralarında.

At hırsızının, işine ara verip kayıplara karıştığı zamanlarda, içten içe onu merak etmeye başlıyordu insanlar. Çaldığı atları, cebine indirdiği altınları, terzilerde özenle diktirdikleri giysilere el koymasını, yollarda ansızın önlerine çıkarak saldığı korkuyu unutup, bir oğullarını bekler gibi Konos'u beklemeye koyuldukları çok oldu. Beklerken sessizce dağları süzdü kimileri, bazı kadınlar hiç belli etmeden onun için dua ettiler, sabahları çarşıya inenler arzuyla, onun, o gece ahırında eksikler bıraktığı bir hanenin haberini almayı umdular. Konos ölür ya da kayıplara karışırsa, yokluğu kentin nefes borusuna tıkanacak, bütün kent nefes alamaz hale gelecekti sanki. Kentin Konos'u beklediği zamanlarda o, ya çaldıklarını satmak, ya yakalandığı bir hastalığı tedavi ettirmek, ya da kışın dağların soğuğundan korunmak için bir süreliğine komşu kentlere konuk olurdu. Hanlarda kalır, insanlarla konuşur, içinde az buçuk kırıntısı bulunan uyumluluğuyla kendine bir arkadaş edinir, ona kendi kentini överdi. Tanıştığı herkese doğup büyüdüğü Sur Kentini anlatırdı Konos; bitip tükenmez bir iştiyakla yapardı bunu. Bazen, sırf kentini methetmek niyetiyle arkadaş aradığı bile olurdu. Ve geceleri uyumak için çekildiği han odalarında gözüne uyku girmez, saatlerce Sur'u düşünür, ayrılığının bir yerinden

sonra, özlemle kasılan damarlarını gevşetmek için yeniden dağlara dönerek, ızdıraplı aşıklar gibi karanlığın çökmesini beklerdi. Ertesi günün sabahında Konos'u lanetleyerek uyanan kent de, kentini bir kez daha korkutmaktan mest olmuş Konos da rahat bir nefes alırdı. Eşkıyalığının yirmi ikinci yılına gelindiğinde, kent ve Konos, aynı evi paylaşamayan ama karşılaşmadan da edemeyen iki sevgili olmuştu artık.

Eşkıyalığının yirmi ikinci yılında Konos, son olduğunu kendisi de bilmeden son kez indi şehre: Gece yarısı, lanetli bir yağmurun altında, olabildiğince çabuk şehrin meydanına ulaşmaya çalışıyordu. İyi kalpli Muhyettin'in o gece asılacağını duymuş, eğer onu öldürürlerse adını koyamadığı bir şeyin eksileceğini hissetmiş, becerebilirse mahkumu kurtarmaya karar vermişti. Ancak yol sürekli alıkoydu Konos'u; atı batağa saplandı, yayvan bir yerini bulabilmek için ırmak boyunca uzunca bir süre kırbaç salladı. Kente vardığında, Muhyettin'in dünyadaki hesap defteri çoktan kapatılmıştı artık. Bir süre yağmurun altındaki ipince ölüyü izledi, çaresizlikle baktı ona, uzun uzun baktı. Ve ilk kez, yabancı bir kentteymiş gibi hissetti kendini, gizlendiği duldalıktan çıkarak çarçabuk dağlara döndü. Yağmurun insafsızlık ettiği o üç gün boyunca, sığınağında, meydanda ipe çekilmiş Muhyettin'le beraber ipe çekilenin ne olduğunu düşündü Konos. Üçüncü günün gecesinde, bulutlar gökyüzünü terk edince sığınağından dışarı attı kendini. Yakınlardaki bir su kaynağına indi. Eğilip, dudaklarını içine ay düşmüş suya dokundurdu. Dokundurdu ve ne olduysa o an oldu: Bütün yara izlerinin, çirkin çizgilerinin bir bir suratını terk ettiğini gördü, yapayalnız Sur Kentinin simasındaki oyuklardan sızarak suya aktığını gördü, suya baktıkça yüzünde başka bir Konos'un yüz hatlarının şekillendiğini gördü. Bu, gördüğü son yüzü oldu Konos'un: Ermiş ve mahcup.

Ermiş ve mahcup Konos, Sur Kentiyle görülecek bir hesabının kalmadığını biliyordu. Onu kente bağlayan, kendisinin bile

adını koyamadığı o gizli bağ, o tutku ve nefret bağı kopuvermişti artık. Yıllardır saklandığı sığınakları, serinlediği gölgelikleri, geçtiği patikaları terk edip yeniden kente döndü. Kentin sınırlarının bitip, dağın sınırlarının başladığı bir yamaçta yarı harabe bir eve yerleşti. Sur Kentinin insanları, yıllarca kente heyecan veren bu yorgun bedenin geriye dönüşündeki sırrı bir türlü açığa çıkaramadılar. Neredeyse evinden hiç dışarıya çıkmayan, kimseyle konuşmayan Konos'un suskunluğu, kentin akşamlarına başka türden bir korkuyu peyda etti. Akşam olunca, yolu Konos'un harabesinin kıyısından geçenler, çarçabuk uzaklaşmak istediler oradan. İçeriden garip sesler geldiğini, evin etrafında başka biçimlerde pek çok suret gördüklerini söylediler. Ancak bir gece vakti kan ter içinde Konos'un evine gelen Nalbant Fettan, çırasının aydınlattığı o yarı karanlık odada ölmüş buldu onu; ertesi gün öldüğü yere gömdüler. Ermiş Konos, ölümünden sonra da türbedarı Fettan'la beraber kentin yaralarını sarmaya devam etti.

Muhyettin'in Yağmurda Kuruyan Gömleği

Cellat Mikdat yağlı ilmeği Muhyettin'in boynuna geçirdiğinde Zilhicce'nin yirmi üçüydü. Âdet olduğu üzere infaz gece yarısında, kentin meydanında yapıldı ve o gece, hiç alışık olunmadığı kadar çok yağmur yağdı. Beyliğin infaz emrini yerine getirmek için hazır bulunan Zindancıbaşı, iki katip ve sekiz muhafız, sabırsızlıkla her şeyin bir an önce olup bitmesini istiyorlardı. Çünkü kepenklerini açıp şehre su boşaltan karanlık bulutlar zamanı ağırlaştırmış, on üç kişiden, birazdan asılacak Muhyettin dışındaki on ikisinde, sanki bir daha evlerine dönemeyecekleri duygusunu uyandırmıştı. Yağmurun eşlik ettiği bu ölüm, insanı kuşkulandırıyordu ayrıca. Ellerine teslim edilen bu sonu gelmiş bedenden kurtulsalar, nasıl rahatlayacaklardı! Nihayet Cellat Mikdat, bir şimşek gürültüsü, birkaç köpek havlaması ve yağmur sesleri arasında iskemleyi yerinden oynatarak, bir ölüm gecesinin ipine daha can verdi. Sabaha kadar yağmur aktı Muhyettin'in cesedinden.

Sabaha kadar yağmur aktı Muhyettin'in cesedinden. İlkin, bu tutkulu bedenin ip oturmuş boynunu, boynunun şişen damarlarını yumuşatmaya çabaladı merhametle. Kasılan parmaklarına dokundu, yerden kesilmiş ayaklarına destek olmaya çalıştı. Çırpındıkça ıslattı onu, çırpındıkça gövdesinde yanan

kana serinlik kattı. Sonra canı çekildi Muhyettin'in; ipince bir yağmurun uğurladığı, ipince bir ölüm oldu onunkisi. Muhyettin ölünce, kimsenin görmediği ama hep orada duracak olan bir yara açıldı Sur Kentinin meydanında. Ölümünün kente verdiği kasvet unutulduğunda, ustalar o yaranın üstüne basarak geçip işlerinin başına gideceklerdi. Çocuklar o yaranın üstünde koşuşturup duracak, kadınlar orada dedikodu edecek, Cellat Mikdat, son nefesler vitrini Cellat Mikdat, cürümlü ellerinden bir iz kalmadığına inanmak için, tıpkı diğer ölümlerde olduğu gibi iskemleyi çektiği yerde dolaşıp duracaktı defalarca. Muhyettin'i de, ibret olsun diye şehrin meydanında üç gün tutulacak, ipte sallandırılmışlardan biri sayacaklardı. İpte sallandırılmış öteki adamlar gibi, o da ölümünün ruhlarda bırakabileceği kadar kasvet bırakacak, bedeninin ardından anılardaki yeri de silinip gidecekti akıllardan. Görünüşte Muhyettin'i öbürlerinden ayıran, yalnızca şu bitip tükenmeyen yağmurdu.

İdam edilenler, ibret olsun diye üç gün boyunca Sur Kentinin meydanında asılı tutulurlardı. Üç gün boyunca Bey'in gücünün, cezalandırılmış kötülüğün ve halkın çaresizliğinin bir ispatı olarak meydanda bırakılan darağacı, üçüncü günün sonunda sessiz sedasız kaldırılıp götürülürdü. Böyle zamanlarda şehrin üzerine kasvetten bir yaygı yayılır, vakitler kederli bir perde gibi açılır kapanır, yalnızca insanları değil, hayvanları bile huzursuzluk basardı. Üç gün üç gece ölümün kudreti hayatın cesaretini yere serer, uykuya çekilenler uykudan başka çekilecek bir yerleri olmadığı için kıvranıp dururlardı yataklarında. Gündüzleri meydana inen herkesin ölümle hesaplaşması başka başka olurdu. Merhamet, acıma ve duayla; nefret, iştahlı bir tükürükle; korku, titrek ruhuyla; aldırışsızlık, boş gözlerle yaklaşırdı darağacına. Hayata bakmak gibi ölüme bakmanın pencereleri de ayrı ayrıydı çünkü. Ama yine de Sur ahalisinin çoğu için güç bir hesaplaşmaydı bu ölüm. Meydan büyür, büyür, büyür, koca bir boşluğa döner; insanların boynuna görünmez

ipler dolanır; bir anlık da olsa, herkes kendi mahşerinin içine dalıp çıkardı.

Muhyettin'in cesedinde ne korkunun, ne nefretin, ne de merhametin hesabı tutmadı. Bir gariplik yüzünden acıyan acımayı, hınçlı hıncını, korkak korkuyu bir kenara bırakarak merakla indi meydana. Bu seferki tuhaflık, Sur Kentinin hafızasında yer etmiş geçmişteki acayipliklerin hiçbirine benzemiyordu çünkü. Muhyettin'in ipe çekildiği gece başlayan yağmur kısa aralıklarla iki gün boyunca devam etmiş, gök bir kere bile açmamış, güneş bir kere bile doğmamıştı. Evlerin tavanları dahi su almaya başlamıştı bu ağır yağmur yüzünden. Tuhaf olan şuydu ki; yağmurun kesilip yeniden yağmaya başladığı o kısa aralıklarda, Muhyettin'in sırılsıklam giysisinin bir yeri, tam göğsünün üstündeki el kadar bir yer hemencek kuruyuveriyordu. İlkin bir kadın gördü bunu, sonra bir meczup, sonra bir muhafız. Meydanı dolduranlar yağmurun ara vermesini bekliyor, yağmur ara verdiğinde şaşkınlıkla Muhyettin'in göğsünün üzerine bakıyor, kendilerine bir mucize gösteriliyormuş gibi donup kalıyorlardı. Akıl alacak gibi değildi; bulutlar kısacık bir dinlenmeye çekildiğinde, gömleğin göğse denk gelen kısmından ince bir buğu yayılıyor, orada sınırları belirsiz kuru bir yer oluşuyordu.

Nihayet sarayın baş hocasına, yargıçlarına, müneccimlerine ve katiplerine danışan Bey, üçüncü güne kalmadan Muhyettin'in boynunun ipten çözülmesine karar verdi. Meydan zorlukla boşaltıldı, Zindancıbaşı'nın başlarında durduğu dört muhafız, büyük bir korkuyla onu bulunduğu yerden indirip meydanın uzak ucundaki rasathane binasına götürdüler. Göğsün üstüne denk gelen kısmı kuru, diğer her bir yeri ıpıslak gömleğiyle taş zemine uzatılan cesede bir Allah'ın kulu dokunmadı. Bey, gelip Zindancıbaşı'na emir verinceye dek, sırrı da Muhyettin'le beraber yerde uzanmış durdu. Zindancıbaşı, Bey'in emriyle

gömleği yarı bele kadar indirdiğinde, orada bulunanlar büyük bir merakla sol göğsün üzerine dikkat kesildiler.

Dikkat kesildiler ama ne bir ize, ne bir karaltıya, ne de başka bir işarete rastlayabildiler. Karşılarında duran herhangi bir insan bedeniydi; güneş görmemiş soluk bir ten. Beyliğin seçkin akılları, bir ölünün bedeni karşısında çaresizlikle bekliyorlardı. Dışarıdaki yağmur yeniden hızlandı, yağmurun sesini arkalarına alarak biraz cesaretlendiler, o cesaretle aralarında tartışmaya başladılar. Tam da cerrahın, Muhyettin'in göğsünü yarıp incelemesine karar vermişlerdi ki, fark ettirmeden gelip bir köşeye kıvrılan meczup, yerinden kalkıp alevlerin içine atılmışçasına çırpınmaya başladı. Karmakarışık cümlelerinden yalnızca bir tekini açıklıkla anlayabildiler:

"Masumun göğsünü artık yormayın..."

Mecnun Nurettin'in Avuç İçi

Başlangıçta kimse onu "mecnun" diye çağırmıyordu. Nurettin Fârisî idi adı. İyi halli bir ailenin tek mirasçısı, karısının rahatına düşkün kocası, çocuklarının yumuşak huylu babası ve hanesinin efendisi Nurettin. Herkesi kan ter içinde bırakan yaz aylarında, Kazvin şehrinin batısına düşen konağının bahçesinde fıskiyenin yanında uykuya dalan, kışları büyük salondaki mangalın kıyısında güzel kokulu bir buhuru koklaya koklaya kendinden geçen gamsız Nurettin. Dünya öylesine uzaktı ki Nurettin'e, insanların saçları arasına doluşan tozlar onun semtine bile uğramazdı. Ve elbette kimsenin aklına gelmezdi, yaşadığı günlerin bir gün Nurettin'in içinde koca bir ateş parçasına dönüşeceği. Dışarıdan bakanların sandıkları gibi bu değişiklik birdenbire olmadı. Düşüncelerini çelen masum bir sorunun, uzun zaman aklının kıvrımlarında dolanıp, kocaman bir çengel halini alması aylar sürdü. Karısı, efendisi Nurettin'in yavaş yavaş bozulan huzurunu insanlarla günler arasındaki öylesine hallerden biri sayıp fazlaca düşmedi üzerine. Arkadaşları, konuşmaları sırasında kimi zaman dalıp gitmesini, karısıyla arasına girmiş öylesine bir niza zannettiler. Çocukları, bu aralar babalarının arkadaşlarıyla halledemediği bir mesele olduğunu düşündüler. Oysa Nurettin'le Nurettin'in hayatı arasındaki

mesafe gittikçe açılıyordu. "Peşine düştüğüm sorunun cevabını bulayım," derken, insanı sorulardan koruyan perdeyi bir yerlerinden yırtmaya başladığını fark etmedi bile. Nurettin'in aklını kurcalayan soru, onu bir öğlen vakti ziyaret etti.

Bir öğlen vakti ipleri kök boyasıyla boyanmış, özenle dokunmuş ince nakışlı seccadesinin üzerinde tam ellerini açmış dua ederken, birdenbire avuçlarının içinin bomboş olduğunu gördü Nurettin. Günde beş kez açarak göğe döndürdüğü ellerini bir yabancının elleri gibi izledi bir süre; izledi ve irkildi. Şimdiye kadar hangi yakarış onun avuçlarını kendisine layık görmüştü? Çok düşündüğü halde can havliyle kendisinden göğe yükselen bir yakarışı bulup çıkaramadı. Yakarışlarının silikliği, tutkularının ölgünlüğü, beklentilerinin bayağı oluşu rahatsız etti onu. "Acaba ne var?" diye sordu kendi kendine; "Acaba ne var, şu kendinden geçerek ellerini açıp yakaran bunca insanın avucunun içinde?" Belki de pek çok insanın aklına takılan sayısız sorudan biriydi bu. İstese her insan gibi o anda unutkanlığın kuyusuna bırakır, kendi dünyasına, kendi bahçesine, gölgedeki şiltesine geri dönebilirdi. Ama öyle yapmadı. Kendine bir soru sordu ve kendine sorduğu sorunun cevabını fazlasıyla ciddiye aldı. Annesinin terlikler eskiterek seçtiği tatlı karısını, birbirlerinin peşi sıra doğmuş üç çocuğunu, ölünceye kadar kılını kıpırdatmadan geçinebileceği yüklü mirası, arkadaşlarının latifelerle süslü sohbetlerini, üzerinde keyifle oturduğu yumuşak şiltesini orada öylece bırakıp, hiç tanımadığı öbür Nurettin'in hayatına doğru yola çıktı. Nurettin, Kazvin'den yola çıktığında, Sur Kenti, meydanının bir parçası haline gelecek olan Mecnun'unun çok uzağındaydı daha.

Sorusuyla beraber konağının çift kanatlı kapısından hayata çıkan Nurettin, insanların bedenleriyle, nefesleriyle, bakışlarıyla çoğalttıkları çarşılardan geçti. Orta halli mahallelerin orta yere dökülmüş sırlarının içinden, pek çoklarının yolunu bile bilmediği yağlı, dumanlı ve insana baygınlık veren izbe yerler-

den, bilginlerin çıralarından, çömezlerin kitapları küçümseyen aklından geçti; yeni bir cesedin sıcaklığından, mezarlıkların serinliğinden geçti; insanların her bir yaşından, her bir yaşa denk düşen apayrı hallerinden, günlük işlerden, bıkkınlıklardan ve beklentilerden geçti. Kuytu mescitlere uğradı kimi zaman, dağ kenarlarına kurulmuş tekkelere misafir oldu. Deve kervanlarıyla, birbirinden uzak iki kent arasında gidip gelmekten yüksünmedi. Yolu uzadıkça, aklındaki sorunun da yolu uzadı Nurettin'in. Bir insanın avuçlarının içinden aldığı korkuyu, bir başkasının cesaretiyle yüzleştirdi; beklentiyle şükrü yan yana getirdi, arzuyla sadeliği karşılaştırdı. Dikkat kesildikçe çoğaldı dikkat kesildiği avuçlar, avuçlarda saklananları sayamaz oldu.

Fısıldayarak dua edenlerin avuçlarından öğrendikleri, sessizce duaya çekilmişlerin kapılarını da araladı ona. Bir yerden sonra, avuçların açılış şekillerine bakarak isteklerin rengini anlar oldu artık. Oturuşlarından, kollarını uzatışlarından, bellerini büküşlerinden, parmaklarının birbiriyle irtibatından insanların ne için yakardıklarını bilecek duruma geldi. Sırlarının insanın kapısından çıkarken bedene verdiği biçimi ayırt etmekte ustalaştı. Neler saklamıyorlardı ki insanlar avuçlarında: Sürekli efendilerini öven uşaklar, aslında onlara duydukları nefreti saklıyorlardı. Dürüstler hiç kimsenin bilmediği ihanetleri saklıyorlardı; sözüne çokça güvenilenler söyledikleri sayısız yalanı. Herkesin çok sevdiği insanlar, kendilerine duydukları sevgisizliği saklıyorlardı; dostlar birbirlerine kazdıkları kuyuyu. Katiller, ellerindeki kanı saklıyorlardı, günahkarlar masum bir bahçeyi. Kahramanlar korkaklıklarını saklıyorlardı; her şeye aklı erenler, kolayca geçilecek bir engelin yüksekliğini. Gururlu fakirler zalim bir zenginliği, kısalar uzunluğu, çirkinler güzelliği, yaşlılar yaşamayı saklıyorlardı. Nurettin, pek çok avuç içi gördü göğe açılan. Pek çok avuç içinde saklanan sayısız istek gördü.

O, aklına düşen sorudan kendini alamadığı için, tıpkı bir toz bulutu gibi avuçtan avuca gezip durdu yıllarca. Ve gördü

ki, sırrını çözdüğü her avuçta insanla vicdanı arasındaki mesafe açılıyor. Gördü ki, görünen hayatların pek çoğunun bir başkası tarafından görülmeyecek kadar kalın bir astarı vardır. İnsanlar balçıklarını tıpkı bir zırh gibi kullanıyorlardı. Bir zırh gibi kullanıyorlar, başkalarından sakladıkları ne varsa o zırhın içine doluşturuyorlardı. O zırh tıka basa dolunca bir genişliğe ihtiyaç duyuyor, ellerini çoğunlukla bu vakitte açıyorlardı gökyüzüne. Herkes içinde başka bir dünya, başka bir arzu, başka bir kişi taşıdığı için hayat, gerçek yüzü özenle saklanmış zekice bir oyuna dönüşüyordu. Gördükleri, Nurettin'in, dünyanın görünüşüne olan güvenini sarstı. Ona "mecnun" lakabının takılması, insanların balçıklarının içinde sakladıklarını alenen söylemeye başlamasından sonra oldu. Bir ayna gibiydi sanki, ona çarpan ne varsa öylece ele veriyordu kendini.

Üzengideki Ayak

Artık kendi nalını dövebileceğine, bir hayvanı incitmeden nallayabileceğine ve nalbantlığın diğer pek çok inceliğini yerine getirebileceğine inanan ustası, kalfası Fettan'ın da kendisi gibi usta olma vaktinin geldiğine karar verdi. Bunu, Haziran'ın üçüncü Cuma'sında yapılan "peştamal kuşanma" töreninde ilan edecekti. Bir icaptı bu, nalbantlığın piri Abdulkasım Hazretleri'nden beri hiç aksatılmadan uygulanırdı: Demircilerin, kalaycıların, bakırcıların, nalbantların ve diğer meslek erbabının toplaştığı at meydanında önce kazanlar kaynatılır, yemekler pişirilir, sofralar kurulur, güreşler tutulur, ikindi üzeri olunca da sıra kalfaların heyecanla beklediği peştamal kuşandırmaya gelirdi. O gün geldiğinde, bütün ustalar gibi Fettan'ın ustası da gururla meydana çıkarak, "Benim kalfa usta olmuş," dedi. Bütün kalfalar gibi Fettan da, mahcubiyetten yüzü kızararak kendisine peştamal kuşatan ustasının elini öptü. Herkesin önünde ilk atını büyük bir dikkatle nallayarak, verilen emeğin boşa gitmediğini gösterdi dikkatli kalabalığa, becerisinden ötürü hem takdir topladı hem de onurlandırdı ustasını. Meydandan ayrılırken içinde bir büyüklük hissetti Fettan.

Her insan usta olduğunda içinde bir büyüklük hisseder. Ama içinde büyüklük hisseden Fettan olunca, oturduğu yerden oğlunu seyreden annesinin kanat takıp uçası geldi neredeyse. Bunun, sadece oğlunun usta peştamalı bağlamasından doğan bir sevinç olmadığına ben değil, siz karar verin isterseniz! İsterseniz, kafanızı kaldırıp dağılmakta olan şu şenlikli meydana bir de siz bakın. Demircilerin, bakırcıların, seyislerin, sığırtmaçların, semercilerin, kadınların, çocukların arasında Fettan'dan daha iri cüsseli birini görüyor musunuz? Elbette hayır. Bir de, annesi mi küçük çocuğu mu belli olmayan yüzüne gülücükler oturmuş yanındaki kadına bakın. Bakın anne oğul yan yanalar. Kendisini tanımayanları ürkütecek kadar iri yapılı olan Fettan'ın, elbette artık Fettan Usta'nın, annesinin yanında höt dense korkudan yerlere yapışacak halini görmüyor musunuz Allah aşkına? Bu insan irisinin, kentin bu en kalıplı adamının ruhu, saat başı santim santim boy atan bedenine yetişemedi çünkü. Çünkü Fettan büyüdü, ruhu çocuk kaldı; büyüdükçe, her dokunuşun çın çın ses çıkardığı bir boşluk peyda oldu içinde. Birazdan koca ustayla onun minnacık annesi eve varacaklar; birazdan bir sofra kurulacak evde, en güzel yemekler koyulacak önüne. Öyle mutlu olacak ki Fettan, zar zor sığarak geçecek yatağının serildiği odanın kapısından. İçeriye girince, annesinin kendisi için özenle döşediği kim bilir kaç koyunun yününden yapılmış koca bir yer yatağı bekleyecek onu; boylu boyunca uzanıp gözlerini yumacak. Gözlerini yumar yummaz içinde duyduğu büyüklük de bu uzun gün de onunla birlikte uykuya çekilecek. Ve sabahleyin uyandığında, ilk kez Fettan Usta olarak doğrulacak yerinden, evden Fettan Usta olarak çıkacak, ustasının yardımıyla yine ustasının dükkanının bitişiğinde açtığı Fettan Usta'nın nalbanthanesine gidecek.

Daha gözlerini yumar yummaz, rüya kapısı çalındı Fettan'ın. Başını kaldırıp içeriye giren konuğa bakınca, o an kan ter içinde kaldı, eli ayağı birbirine dolaştı, iki elini bulup önünde bağlamayı beceremedi, nasıl saygı göstereceğini şaşırdı. Neyse ki

nalbantların piri Abdulkasım Hazretleri, görmüş geçirmiş bir adamdı. Ustaların ustası, artık mesleğinin dairesi içine tam hakkıyla girmiş bulunan koca Fettan'ı gülümseyerek seyrediyordu. "Telaşlanma," dedi, Fettan kesti telaşlanmayı; "Rahat ol," dedi, rahatladı; "Otur karşıma," dedi, oturdu. Pir-i nalbant Abdulkasım Hazretleri, tabii ki oğlu gibi gördüğü Fettan'ın sabahleyin açılışını yapacağı nalbanthanesini görmeye, herkesten önce hayır dua etmeye gelmişti. Bir sevindi Fettan Usta, bir sevindi; yeniden eli ayağı birbirine dolaştı, henüz dizdiği çiviler, nallar yerlere dökülmeye başladı. Yine de hiç kızmadı piri, "Bir ustaya yakışmaz böyle şeyler Fettan," demedi. Hoş gördü, gülümsedi. Sonra da şöyle bir göz attı ortalığa: Nallara ve mıhlara baktı; tırnak kesme bıçağını, sıntıraçı, yavaşıyı, kerpeteni tek tek eline alıp inceledi. Zımbayla törpünün yerlerini değiştirdi. Örsü alıp, çekiçle tokmağın yanına koydu. Genç usta kendinden geçmiş, bütün eşyalarına dokunarak, onlara hayat veren Abdulkasım Efendisini seyrediyordu. Ama birden ne olduysa yüzü asıldı Abdulkasım Efendi'nin, dönüp sert sert baktı Fettan Ustasına. Ona, "Bu kadın üzengisinin ne işi var burada?" diye çıkışınca, bırakın cevap vermeyi, efendisinin karşısında korkudan mum olup erimeye başladı Fettan; çareyi uyanmakta buldu. Uyandığında, bu hiç beklenmeyen büyük ziyaretin etkisiyle altına girdiği döşeği, üstüne çökmüş dükkanı sandı bir süre; uyandığında bir süre dükkanının kapısını aradı. Nihayet ayağa kalkmayı başarınca derin bir nefes çekti. Derin bir nefes ve sabahı dar eden bir tedirginlik.

Her sabah annesinin uyandırdığı Fettan, o sabah annesini uyandırmadan çıktı evden; yürüyüşündeki telaş, kimi geceler meydanın nöbetini tutan Mecnun Nurettin'i bile kaygılandırdı. Siyah iplikle beyaz ipliğin henüz ayrışmaya başladığı bir vakitte, gidip, açılışını yapacağı dükkandan içeriye daldı. Güneş doğana kadar, Abdulkasım Efendisinin kızdığı üzengiyi aradı orada, bir daha aradı, yetmedi bir daha aradı: Yoktu. Dükkanını hayır duayla açmak için toplaşan ustalar, kan ter içinde buldular onu.

Önce merakla gözlerine baktılar, sonra da yeni heves olmasına verip üstüne düşmek istemediler; her şey yolundaymış gibi davranmayı münasip gördüler. Nihayet nalbanthanenin açılışını yaptılar ve Fettan, o sabah kendi yerinde ilk ata ilk nalı vurdu. Huzursuzlukla vurdu, ellerindeki titremeyi ustasına göstermemeye çalışarak vurdu.

Üç ay devam etti huzursuzluğu; üç aydan sonra rüyaların izlerini silen zaman, onun rüyasının izini de sildi. Atlar gitti, atlar geldi; mevsimler mevsimleri uğurladı, nalbantlığı aldı yürüdü Fettan'ın. O acı kuvveti sayesinde oldu bu. Toynağından tuttuğu atlar, bırakın kıpraşmayı, dizlerini kırıp ön üstü yere yapıştılar kimi zaman. Kentin bütün deli atları ona havale edildi. İnsanlar, sadece onun bileğindeki kuvvete, nal vurmaktaki becerisine değil, işini yaparken koca bir huzur evi gibi duruşuna da hayran kaldılar.

Fettan'ın huzuru, nalbantlığının yedinci yılında bir kuşluk vakti bozuldu. Kapının önünde oturmuş, müşterileri gelmeden Demirci Rıfat'tan kestirip aldığı nalları rendeliyordu. Birden bir at gelip durdu önünde, dönüp duran atın böğrüne doğru baktı. Duran atın böğründen aşağıya doğru salınan küçümen bir üzengi gördü; üzenginin içinde üzengiden de küçümen, ceylan derisinden yapılma çiçekli bir ayakkabı gördü; ayakkabının içinde her ikisinden daha küçümen bir ayak gördü. Kalbinde, bir benzerini duymadığı başka türden bir atış duydu o küçümen ayağı görünce. Sonra, ne kadar zaman sonra gözlerini kaldırıp, atının üzerine kurulmuş oturan ayağın sahibine dikti. Ayağın sahibi, sabahı kıskançlıktan çatlatan bir sesle, "Ben Karabudunlar'dan geliyorum," dedi; "Pazardan önce şu ata bir nal vursan ne iyi edersin Fettan Usta," dedi. "Sen bilmiyorsun, her iş benim sırtımda," diye tatlı tatlı dertlendi; obasını anlattı uzun uzun; giderken de, "Şu Aygül'e hiç rahat yok dünyada," demeyi ihmal etmedi. Aygül gidince, iki evden üçüncü bir ev

yapan kader, Fettan Usta'ya kapısını aralayıncaya kadar, günler bir üzengiyle beraber sallanıp durdular boşlukta.

Evliliklerinin ilk gecesinde, içindeki boşlukta birini aradı Fettan. O küçümen ayak, kocaman bir kadın olmuş, geçip karşısına oturmuştu çünkü. Yatağın kıyısına ilişmiş taze gelinin önünde dikilerek bir yabancı gibi seyretti onu, sadece seyretti. Üzengide gördüğü tatlı bir ayağın fazlalığı olarak bakıyordu Aygül'e. Aygül de ona bakıyordu. Yamaçlardan inip gelmenin kederiyle uzun uzun süzdü kocasını. Bir köşeye kıvrılmış yalnızca ayağına göz gezdiren şu koca adamın gövdesinin içinde, sükunetini hiç bozmayan, soluğunun ayarını hiç kaybetmeyen, çıkacağı yoldan da çıkılacak yolculuktan da habersiz başka bir adam oturuyordu. Bunu daha ilk günden anladı Aygül. İlk haftayı Fettan'a acıyarak geçirdi, ikinci haftayı onunla kardeş olarak, üçüncüsünü dertleşerek, dördüncüsünü vedalaşarak. Dördüncü haftanın sonunda Fettan Usta, annesinin serdiği yer yatağında mışıl mışıl uyumaya başlamıştı bile.

O gece Pir-i Nalbant Abdulkasım Efendi, bir kere daha ziyarete geldi Fettan Ustasını. Bir kez daha eli ayağı dolaştı Fettan'ın ama ilk rüyasındaki acemiliklerinin çoğunu da yapmadı. Hem zaten Pir-i Nalbandın uzun durası da yoktu. Dükkanına koyduğu kadın üzengisini ortadan kaldırdığı için memnuniyetini bildirdi birkaç cümleyle; giderayak Konos Ağa'sının kendisini beklediğini söyleyip bir gülümseme hediye etti ustasına. Aldığı emrin telaşıyla yatağından kalkan Fettan, aynı telaşla Eşkıya Konos'un kapısını kimseye açmadığı yarı harabe eve koştu. Aralık kapıdan içeriye girdiğinde, yanan çıranın kıyısında yatar buldu Konos'u: Ölmüştü. Nalbant Fettan'ın türbedarlığı o gün başladı.

Demirci Rıfat'ın Kuş Kafesi

Demirci Rıfat ne zaman mahalle aralarından geçse, çatlaklarında otlar çıkmaya başlamış yaşlı bahçe duvarlarının arkasından onu izleyen sayısız kadın gözü olurdu. İki şey düşünürlerdi onu gördüklerinde: Güzelliğin kendilerinde, erkekliğin Rıfat'ta durduğunu. Derinlerden gelen ah seslerinin, baygın bakışların, tozlanmış heveslerin, ince bellerin, billur bileklerin arasından geçerdi Rıfat. Geçer ve demirciler arastasındaki dükkanına giderdi. Pencerelerin, yaprakların ya da duvarların arkasına saklanmış o görünmeyen halkını, bir yoldan geçişiyle kendine bağlamayı başaran bambaşka bir beylikti onunki. Evliydi, ama kimse evli olmasını umursamıyordu; genç değildi, ama kimse onun yaşını aklına getirmiyordu bile; sertti, ama herkes o sertliğin yalnızca kendisine yönelmesini istiyordu. Kadınların gözünde, her erkekte kolay kolay bir arada bulunmayacak beş kapının beşi de Demirci Rıfat'a açılıyordu çünkü: Dingin bir yüz, arzulayan bir bakış, sığınılacak bir endam, hükmedecek bir şiddet ve dertleşecek bir kadınsılık. Sanki işlediği demirlerle beraber onun cevheri de işlenmiş, ham olanı olgunlaştıran, olgunlaştırdığını biçimlendirip daha da güzelleştiren esrarlı bir adam olmuştu. Sanki yıllar, sayısız erkekten esirgediklerini getirip Rıfat'a teslim etmişlerdi.

Kadınların Rıfat'ıyla erkeklerin Rıfat Usta'sı, iki ayrı yoldan geçen ve yolları ancak arada bir kesişen iki ayrı kişiye benziyorlardı. Erkeklerin gözünde Rıfat, üç sebepten dolayı eşi bulunmaz bir adamdı: Kimse yaptığı işe onun kadar yakışmazdı; kimse onun kadar yaptığı işin bilgisine sahip değildi, bir de ünü kent dışına onun kadar yayılmış başka biri yoktu. Çırakları, Rıfat Usta'yı, demirin özüyle konuşan bir madenler kralı gibi seyrederlerdi mesela. Körüğü, kıskacı, örsü ve çekici öyle ahenkle kullanırdı ki, insanlara, bütün bu aletlerin vücudunun birer parçası olduğunu düşündürürdü. Demir denen şu siyah, şu sert cisim, onun elinde halden hale girer, nihayetinde insanla konuşan canlı bir şekle bürünürdü. Kılıçlar Rıfat'ın elinden çıktığı için, kamalar Rıfat'ın örsünde dövüldüğü için, bakraçlar içlerinde Rıfat'ın çekicinin yankısını taşıdıkları için övünçlü bir parıltı yayarlardı çevrelerine. Ama sadece demire dokunmayı değil, demire dokunmanın tarihini de bilirdi Rıfat. Üç büyük ustası vardı: Davut Peygamber, atalarını sıkıştıkları yerden kurtarmak için bir dağın demirini eritmeyi başarmış isimsiz demirci ve zalim Dehhak'ı tahtından eden Farslı Kava. Rıfat'ın gözünde yerin rahmiydi demir; madenlerin annesiydi. Örsle çekicin arasında yeniden şekillenen hayat içinde hayattı o. Zaten değerli taşları anlatan "Cevahirname"de de demirin dişi olduğu yazılıyordu. Bu yüzden, Rıfat, demire bir kadına dokunur gibi dokunurdu. Bu yüzden, onun dokunduğu demirler uzak kentlerin çarşılarında satılır, uzak evlerin mutfaklarında saklanır, uzak askerlerin bellerinde taşınırdı.

Kadınların, beş kapısından beşinin de kendilerine açılmasını hayal ettikleri; erkeklerinse, ustalığının üç kapısına imrendikleri kırk iki yaşındaki Rıfat'ın, hiç kimsenin künhüne varamadığı garip bir kuralı vardı: Kuş kafesi yapmamak. Bir kez bile kuş kafesi yapılacak demirin ateşine körük basmazdı, bir kez bile bunun için örse kızıl maden yatırmazdı, çekicinin sırtını bu iş için yormaz, demire bu iş için su vermezdi. İnsanlar, onun o tarif edilemeyen büyüsüyle, kuşlara kafes yapmamaktaki ısrarı

arasında gizli bir geçit olduğunu düşünürlerdi kimi zaman. Kadınlar, bu yönüyle, göğüslerine darlık veren günlerin ağırlığına meydan okuyan havadar bir bakış bulurlardı onda; erkekler, cevherlerin ilmine sahip olmasından kaynaklanan bir yasa sayarlardı bu kuralı. Ama kim neye yorarsa yorsun, Rıfat'ın kuş kafesi yapmamaktaki ısrarı, her gün merak dölleyerek uyanan doğurgan bir soru işaretiydi: Merak ettikçe büyüyordu, cevabı bulunamadıkça irileşiyordu, Rıfat sustukça azmanlaşıyordu. Bir zaman sonra evlerinde kuş besleyenleri tedirgin etmeye başladı bu soru; kuşlarına kuş kafesi yaptıracak olanların içine olmadık şüpheler düşürdü. Kafese konulmuş kuşlarla ilgili pek çok hikayeyi, Demirci Rıfat'ın yapmadığı kuş kafeslerinin içine koyarak bir ipucu bulmaya çalıştılar, olmadı. Feridüddin-i Attar'ın "Mantık al-Tayr"ına başvurdular, yine olmadı. Rıfat'ın sırrını, o sırrı sakladığı kafesi açıp da dışarıya çıkaramadılar bir türlü. Dahası, bir gün hiç ummadıkları bir cevapla karşılaştılar. Karşılaştıkları cevap, sırların sayısını birden üçe çıkardı.

Rıfat'ın kaderi, kırk iki yaşına geldiğinde değişti. Kırk iki yaşına geldiğinde, kalın bir maden damarı gibi duran gövdesinde kimsenin görmediği bir çatlak oluştu Demirci'nin. Bir saka o çatlaktan içeriye girerek, onun herkesten esirgediği kafesi kendisine ev yapmak istedi. Ne karısı, ne çırakları, ne de hayranlıkla onun sekiz kapısını aralayıp sırlarla dolu dokuzuncu kapısına varmaya çalışanlar, Rıfat'ın sekiz kapısından sekizinin de içlerinden biri tarafından aralandığını, içlerinden birinin gidip dokuzuncu kapının eşiğine kurulduğunu hissedebildiler. Oysa mahallelerin içlenme sesleri arasından geçip meydana inen Rıfat, uzun zamandır aynı Rıfat değildi; meydana indiğinde içtenlikle selamlanan Rıfat da aynı Rıfat değildi! Kimse fark etmese de, işlediği kılıçların kabzasına gizli bir nakış eklenmiş, dövdüğü bakraçların içinde, kendi içinin yankısı duyulmaya başlamış, körükle coşturduğu ateş de, ateşe tuttuğu demir de kendisi olmuştu şimdi.

Rıfat için, bir kadını sevmenin yolculuğu fazla uzun sürmedi: Yüreğine maşayı uzatmayı başaran Gülzade, üzerinde sayısız göz izi ve evinde bir karısı olan Rıfat'ın ocağında eriyenin, kendi demirinin cevheri olup olmadığını açıkça görmek istiyordu. İstiyordu ki, körükle alevlenenin Rıfat, Rıfat'la korlaşanın Gülzade olduğundan hiçbir kuşkusu kalmasın. Rıfat Usta, bu hercaî sakanın, hangi kapıyı aralamak istediğini anlamakta gecikmedi. İki şeyi daha anlamakta gecikmedi: Gülzade'nin gözlerinde, kendisini başka kadınlardan ayırt etmek isteyen kesin bir sınır çizgisinin belirdiğini ve onun, ikircikliliğin bahçesine girmektense, eşsizliğini ispatlayan bir ölümün kuyusuna bakmaya razı olduğunu. Rıfat anladı ki, şu Gülzade adlı kuşu içine düştüğü kafesten kurtarmanın tek yolu, bir kuşa kafes yapmaktır.

Bir akşam üstü başladı Rıfat Usta kafes yapmaya; bütün çıraklarını gönderdikten sonra başladı. Bir akşam üstü körükle ateşe, ateşle de demire can katıp, hepsini suyla dinlendirerek bir bir dövmeye girişti kafesin kirişlerini. Rıfat'la, Rıfat'ın yapmaya başladığı kuş kafesi arasında uzayıp durdu karanlık. Çırakları sabahleyin gelip kapıyı açtıklarında, neye uğradıklarını şaşırdılar. Kapıdan, çoğunun cinsini bilmedikleri sayısız kuş boşaldı dışarıya. Kuşların terk ettiği demirhaneye girdiklerinde, ortada bir kuş kafesi, kafesin kıyısında da kuşlar tarafından gagalanarak öldürülmüş ustalarının cesedini buldular.

Kahkahalar Arasında Ölen Attar

Acı otlardan hayat devşiren Attar Yusuf, kentin üç attarı arasında en çok sevileniydi. Dertler, hastalıklar ve ağrılar en çok onun kapısını aralardı. Üç sebebi vardı Attar Yusuf'a gösterilen rağbetin: Babası, sır tutmaktaki ketumluğu, bir de Dilber Makbule.

Oğlunun, kendi mesleğini devam ettirmesini isteyen babası, daha çocuk yaşta onu akranlarından ve oyunlardan koparıp bu ağrılar evine bağlamıştı. Başlangıçta Yusuf, sayısız kokunun ağırlaştırdığı dükkana girmemekte diretmiş, mızmızlanmış, ağlaması tutmuş; ama babası ne yapıp ne edip onu renkli baharatların, acı köklerin, kurumuş yaprakların arasına katmayı başarmıştı sonunda. Buradaydı işte, elli iki yıldır bu dükkanda dert ağırlıyordu! İnsanlardan acıları, babasından çareleri öğrenmiş, onun kokular arasında dünya evinden göçüşüne bir çare bulamamanın acizliğini yaşamış, sonrasında da tezgahın başına tamamiyle kendisi geçmişti. Zaman, hem yeni hastalıklar getirdi Attar Yusuf'a, hem de yeni çareler bulmayı öğretti. Tıpkı babası gibi o da, bütün müşterilerini olabildiğince yumuşak karşılayıp, olabildiğince yumuşak uğurladı. İnsanların, bir bakışta bile teselli aradıklarını asla çıkarmadı aklından.

Attar, bir şeyi daha çıkarmadı aklından: Çekilmiş acının sırrını tutmak! Derdi derde, sakarlığı sakarlığa, utancı utanca taşımadı hiçbir zaman. Yumuşak derisinin altında, pek çok insanın sırrını saklayan kalın bir zırh vardı sanki. Sur Kentinin sokaklarında, mahalle aralarında, ev içlerinde dolaşan insanların pek çoğunun mahrem yanları, onun yumuşak bakışlarına kayıtlıydı. Bazen kendisiyle bir oyun oynar, ona bırakılan sırları hayattaki sahiplerine giydirerek, kenti bir de o gözle seyrederdi. Her gün erkekliğiyle övünen süpürgeci Müştak'ı, iktidarsızlığına çareler arayan bezgin Müştak'la yer değiştirirdi mesela. Herkesin kendi kendine ne konuştuğunu merak ettiği şu sığırtmaç Kadri, aslında yıllardır ona musallat olan üç kadın ciniyle dilleşiyordu sürekli. Endamı yürekler hoplatan Benli Rasime, ağdanın bile başa çıkamadığı kılların istilasına uğramış; onları yok edebilmek için neredeyse derisinde soyulmadık yer bırakmamıştı. Beyin birinci katibinin tatlı hanımı, ondan habersiz iki cenini toprağa gömmeyi başarmış, Yusuf'un bütün telkinlerine, "günahtır," demesine rağmen, bir sonraki cenin için ilaç tedarik etmekten vazgeçmemişti. Attar Yusuf, Sur Kentine Sur Kentinin sırlarıyla baktığında, sedefleri parlayan, kelliği sarıktan taşan, idrar yollarına taşlar tıkanan, göğüslerinden süt çıkaramayan, başkalarının haremine gönül bağlayarak ince hastalığa düşen ya da dolunayda cinnet geçiren bambaşka bir ahali görürdü. Sonunda da, sağlıklıların hâlâ hesapta fazla gelmesine şükredip, sırlarının penceresini kapatarak rahat bir nefes alırdı.

Dilber Makbule'yi Attar Yusuf'un dükkanına çeken dilberliği değil, kadınlığı oldu. Bir öğlen vakti, o bildik kahkahaları ve orta yaşın verdiği pişkinlikle içeriye girdiğinde, Attar, şehvetini artık gemleyemez olan Bahtiyar'a pelin otundan ilaç hazırlıyordu. Makbule, gözlerinden parıltılar saçarak baktı Attar'a, ivedi davranıp ilkin kendisi hal hatır sordu, bir köşeye kısılmış, baştan ayağı bedenini süzen şehvet düşkünü Bahtiyar'ı hiç görmemiş gibi yaparak kırkkilit otlarına, civanperçemlerine,

rezenelere, hünnaplara göz gezdirdi. Attar Yusuf, Makbule'nin, karısını canından bezdirmiş Bahtiyar'ın gitmesini beklediğini anlamakta gecikmedi. Nihayet Bahtiyar gitti, Dilber çözüldü: Yaşlanıyordu! Dilleriyle onun güzelliğine güzellik katan insanların aksine, yıllar Makbule'de bir şeyleri eksiltmeye başlamıştı bile. Derisi kurumaya yüz tutmuş, göz altlarındaki çizgileri örtemez, ellerindeki yumuşaklığı koruyamaz olmuştu artık. Bütün bunları anlatırken, karısı dört yıl önce ölen Yusuf'a yalnızlığın zor olup olmadığını sormayı da ihmal etmemişti elbette. O gün, gül yağından cilt temizleyici hazırladı ona Attar, kuruyan cildi için yasemin, gözünün altındaki çizgilere de kişniş yağı vermeyi ihmal etmedi. Yalnızlıkla güzellik diz dizeydi artık. Makbule, evlerine girip çıktığı sayısız kadına laf arasında, Attar Yusuf'un gençlik bahşeden yağlarından; Attar'sa, her gelişinde ona, yalnızca onun için hazırladığı karışımlardan bahsetti.

Zaman, yalnızlıkla güzelliği kârlı bir ortak olmanın ötesine taşıyıp ikisini birbiriyle sırdaş kıldığında, dilekte bulunma sırası Attar'a geldi: Ölen karısından boşalan yeri doldurmak istiyordu Attar. O alışkanlıklar yatağının bir yarısı dört yıldır boştu ve Yusuf, sanıldığı kadar güçten düşmemişti henüz. Şu ölgün kentin tek canlı çeşmesi Dilber Makbule, taslarını alıp kendisinden keyif doldurmaya gelen kadınlardan birini pekala onunla baş göz edebilirdi. Kuşkusuz, istediği kadının, güzelliğine kimsenin erişemeyeceği Makbule'ye denk olması düşünülemezdi bile. Attar'ın ondan istediği, saraylara layık Dilber Makbule'nin, kendisine olsa olsa halayık tutabileceği bir kadındı. Dilber Makbule, övülerek kıyısına iteklendiği bu izdivaç arzusunun, güzelliğinin geleceği üzerine kurulduğunu fark etmekte gecikmedi. İçindeki soğukluğu belli etmeden, bildik kahkahalarından birini kopardı ve, "Attar'a yar mı bulunmaz," deyip dükkandan da, meydandan da çarçabuk uzaklaştı. Dilber Makbule için bu, iki diş sarımsağı soyup yan yana getirmek kadar kolay bir işti. Soyup getirecekti de. Onun derdi, herkesin arzusuna Dilber olurken, kimsenin sevgisine

Makbule olamamasıydı. Bütün anlayışlılığına rağmen Attar, Makbule'nin sesindeki kırılmanın, gülüşündeki incinmişliğin farkına varamamıştı; çarçabuk çıkıp gidişinin de!

Attar Yusuf, güzelliğini korumak için çırpındığı Dilber tarafından yeniden baş göz edildiğinde, yaz başıydı. İlk karısından boş kalan yeri dolduracak olan Dürdane, ıhlamur kokularıyla beraber girdi eve. Girdi ve girdiği günden başlayarak Attar Yusuf'un ölüm günlerini kendine doğru çekmeye başladı. İçeride neyin olup bittiğini yalnızca Makbule'nin bildiği o gece ve o gecenin sonrasında her gün biraz daha dalgınlaştı yaşlı Attar, her gün biraz daha asabileşti. Kimileri bunu, Sur Kentinin artık insanı çileden çıkaran durgunluğuna bağladılar; kimileri, yeni karısının huysuzluğuna; kimileri de, şefkatiyle herkese örnek olmuş eski karısının evi terk etmeyen ruhuna. Dedikoduların, dükkanının her bir yerindeki bitkilerin kokusuna sinmeye başladığı günlerde Attar, dedikodularla değil, ikisi de birbirinden önemli iki işi yapmakla meşguldü. İlki, sır tutması için Makbule'ye güzellik yağları; ikincisi, yaşlılığını tamir etmesi için kendisine gençlik iksiri. Olmadık bitkilerden olmadık karışımlar elde ederek, ilkini olabildiğince geciktirmeye; ikincisini mümkün olduğunca geri getirmeye çabalıyordu. Yeni evliliğinin üçüncü ayında, deneme yanılmalarla yaptığı son şurubu kafasına dikmiş, palazlanan kanının uğultusunu duymuş, çarçabuk evinin yolunu tutmuştu.

O gece, üç aydır vücudunda denediği sayısız bitkinin özü, bir bulamaç gibi ağzından ve burnundan dışarıya sızdı Attar'ın. Dürdane, gençliğine geri çağırdığı adamın başucunda kahkahalarla gülüyordu.

Dilber Makbule

Sanmayın ki, Dilber Makbule dedikodu yapmaktan hoşlanan biridir! Bu şehirdeki her sokağın adı benim ismimle anılsa da, konuştuğumdan çok daha fazlasını içime attığımı kimseler bilmez. Eğer araya girip sözü yazarın ağzından almak zorunda kaldıysam, sizin de hak vereceğinizi düşündüğüm pek çok sebebi var bunun. Adımdaki hafiflik yüzünden aklınızdan neler geçtiğini bilmiyor muyum zannediyorsunuz. Mecbur bırakılmamış olsam, ismimin, her birinizin başka başka biçimlerde hayalini kurduğu kadınların ortak adı olmasını elbette istemezdim. Edebiyle yerinde oturan Dilber Makbule'yi tuzağa düşürmek için mi bilmiyorum, hikayelerinin kimi yerlerinde adımı şaibelerle birlikte andı bu yazar. Hiç de masum birine benzemiyor: Ya beni kışkırtıp, Sur Şehri hakkında öğrenemediği sırları orta yere dökmemi bekliyor ya da her birinin sonlarını acımasızca anlattığı şu masum tanıdıklarım gibi benim sonumu anlatmak için de yer yapıyor kendine. Dilber Makbule şimdiye kadar kimin oyununa geldi ki, onun oyununa gelsin? Zaten bir anlaşma yaptık aramızda: Gizli kaderleri arasında kaybolmaya başladığı kahramanlarıyla ilgili birkaç ipucu vereceğim ona. O da, bunun karşılığında hem benim sonumun nasıl bittiğini gizli tutacak sizden, hem de biraz sonra ima edeceğim ciğerpare-

min kim olduğunu hiçbir şekilde açığa çıkarmayacak. Bunun ikimiz için de hayırlı bir anlaşma olduğunu düşünüyorum. Bu anlaşma sayesinde, hikayelerini toparlamakta çaresiz düşmüş yazarınız, sonunda sağ salim çıkabilecek Sur Şehrinden. Bana gelince, ben de sonumu sizden saklamakla, hayalinizde hep aynı güzel Dilber Makbule'nin kalmasını başarmış olacağım. Çünkü açığa çıkmamış bir aşkla, sonu açıkta kalmış bir güzelliği kimse öldüremez!

Bir de, söyleyeceklerime karışmamaya yemin ettiğine göre, şu yazar hakkında ne düşündüğümü de araya sıkıştırmak istiyorum. Eğer içinizden tanıyanlar varsa, onun, mahcup, kendi halinde bir adam olduğunu zannetmişlerdir, buna eminim. Keşke öyle olsaydı! Daha ilk tanıştığımızda bile, bakışlarının arasından ne sırnaşık bir ışığın sızdığını görmekte gecikmedi Dilber Makbule. Oturup Sur Şehri üzerine güzel güzel konuşurken, kimi vakitler öyle tatlı sözler etti ki, aklımı çelmesini zorlukla engelleyebildim. Makbule çok gördü böylelerini; böyle kaç heves bıraktı kursakta. Hem neyine güveniyor bu adam; iki sözü bir araya getirmekle gözüme gireceğini mi sanıyor? İki sözün bir araya gelmesiyle göğsüm aralansaydı, şimdiye kadar kaç vurgunuma bende olurdum. Demirci Rıfat'ın beş kapısından ikisi bile zor bulunur bunda. Üç kere evine misafir oldum, üçünde de darmadağınık, ne yaptığını bilmeyen bir adamdan başkası karşılamadı beni. Bunun bütün varlığı, Dilber Makbule'nin yüzüğündeki bir kaş bile etmez. Yine de kimi yanlarını sevmedim değil: Şimdi yerinde yeller esen, harabelerinden geriye tek bir kırıntı bile kalmamış o nazlı Sur Şehrini bulup ortaya çıkarmak için ne kadar uğraştığını bir Allah bilir, bir de ben. Tamam, Demirci Rıfat'ta kadınların can attığı güzellikler yok bunda belki; ama erkeklerin Rıfat'ta bulduklarının bir benzerini bu yazarda da gördüğümü saklamayacağım. Yazarken, aşka tutulmuş gibi kendinden geçiyor, çoğunuz bilmeseniz de ne kadar sabırlı olduğunun şahidiyim! Bunda da Rıfat'ın sırrı gibi bir sır olabilir; bunun sonunun da Rıfat'ın sonuna benze-

mesinden korkuyorum. Neyse. Şu dili kesilesice Tahir, benden önce davranıp hakkımda olur olmaz hayaller kurdurtmadan; siz de, "Peki, sen kimsin Dilber Makbule?" demeden, en iyisi ben kendi hikayemi anlatmaya başlayayım.

Bakın, ben bile kaç kere kendimden bahsederken Dilber Makbule dedim. Oysa bu benim gerçek adım değil. Şu dünyada gerçek adımı bilen üç kişi vardı zaten; üçü de dünyadan göçtü! Annemle babam daha geç öldüler, onun ölümüyse çok erken bir zamanda oldu. Bu yazar, sadece sonları kötü bitenlere merak saldığı için, okuduklarınız içerisinde ne annemin ne de babamın hikayesini bulacaksınız. Ama o burada, bu kitabın yaprakları arasında, benimle beraber. Size onun kim olduğunu ima edeceğimi söylemiştim fakat bunda kararsızım. Öldüğünde öyle çok acı çekti ki, beni sevdiği günleri unutup acısının nöbetini tutar oldum artık. Onun adını hiçbir zaman ağzımdan alamayacaksınız; sanmayın ki, sizi meraklandırmak için böyle yapıyorum. Kalbimde tuttuğu yerin tek bir noktasını bile görseniz, ne demek istediğimi anlardınız. Yine de insanlar insanların acılarına akrabadır. Dilber Makbule'nin değil de, öldürülenin sevgilisinin sade hikayesini dinlediğinizde, onun kim olduğunu hissedebileceğinizi biliyorum. Sizden tek bir isteğim var: Hissettiğinizi içinizde saklayın. İçinizde saklayın ki, iki kişi arasında olup biteni, sevmenin görgüsünden uzak sayısız insan öğrenmesin. Çünkü beylerin ipeği pazara düşünce rencide olur. Şu kadarını bilin yeter, dillerde dolaşan şu Dilber Makbule'nin dilinin altında öyle bir aslanın adı saklı kaldı ki, ne sarraflar, ne tüccarlar, ne de bey oğulları onun adını sakladığım yerde bir sivilce bile olamadılar.

Dediğim gibi, Dilber Makbule benim adım değil, sığınağım oldu. Üzerimde hatırları kalmasın diye, önce annemle babamdan başlayayım anlatmaya. İsfahan'da ahşap bir konakta büyüdüm ben. Halı tüccarı babamla, her akşam onun yolunu beklerken gözleri ışıl ışıl yanan annem, beni, birbirlerine sun-

dukları güzel bir hediye gibi büyüttüler. Babamın kimi akşamlar Şirazlı Sadi'den beyitler okuduğunu, annemin onun güzel sesini dinlerken keyiften oturduğu yere yayıldığını, daha sabah uyanır uyanmaz beni aralarına alıp oynamaya başladıklarını, benimle oynarken birbirlerine nasıl da kur yaptıklarını, akşam tekrar bir araya geldiklerinde yüzlerindeki hevesi hiç kaybetmediklerini bir bir hatırlıyorum. Ben büyüdükçe onlar çocuklaşıyorlardı sanki. Bir insana büyüdüğünü kendisi değil, başkaları hissettiriyor ve bir insanın kaderini kendisinden çok başka insanlar belirliyor. Çocukluktan genç kızlığa geçtiğimi bana başkaları söyledi. Anneme, "Ne güzel olmuş bu kız," dediklerinde aynaya gidip güzelliğimi arıyordum. "Nasıl da serpilmiş!" dendiğinde, girdiğim odanın kapısını kapatıp, kendi boyuma, kendi belimin inceliğine, kendi endamıma bakıyordum hayran hayran. Belki de genç kızlığın sınırı burasıdır: Annenin babanın çocuğu olmaktan çıkıp, başkalarının gözdesi olmaya başlamak.

Bedenim bütün bu methiyeleri yarı yolda bırakmadı; methedildikçe daha bir göze batar oldu güzelliğim. Arastalara çıktığımızda, kadınların övdüğü bana, erkeklerin de hevesle baktıklarını görünce, içime tarif edemeyeceğim bir sıcaklığın yayıldığını söylersem yalan olmaz. Ama bu, erkeklerin bana bakmasından değildi; erkeklerin başka kadınlara değil de bana bakmasındandı. İleride beni "Dilber Makbule" yapacak en sağlam bilgilerimden birisi budur. Biz bir erkeği daha çok, başka kadınlar ikimizin adını birlikte anıp da çatlasın diye severiz. Zaten öyle çok taliplim çıkmaya başladı ki, kızlar arasında oturacak yer seçemez oldum.

Güzelliğin baht evinde siyah bir perde asılı sanki. Ne yaparsanız yapın, kaderinizin yol ağzında birdenbire gözlerinizin önüne iniverir, önünüzü göremez olursunuz artık. Ben öyle hotozlar, gümüş tepelikler takarak, kundak yemeniler bağlayarak, dörtpeşli entarileri ardımda sürüyerek dilden dile dolaşırken, adını birkaç kez öylesine duyduğum Sur Şehrinin

beylik dünürleri gelip kapıya dayandı. Babamın yüzündeki mutluluktan, annemin verimkar telaşından anladım ki, elbirliğiyle güzel kuşlarına kafes yapacaklar. İçime nasıl bir ateş düştü anlatamam. Çaresizlikle olan biteni seyrettim, geceleri her bir yıldızın ipi dolandı boynuma, genç kızlığım da, güzelliğim de içinde mecburen durduğum bir harabeye döndü. Sözler kesildi, ben yemeden içmeden kesildim; hediyeler geldi, Azrail'in kefeni gibi seyrettim gelen hediyeleri. Ama siz benim çektiklerimi bir dert sanmayın; o görüp de alamadığım, alıp da bakamadığım, bakıp da koklayamadığım sevgilim, kendinden geçmiş bir halde dolanıp durdu evimizin etrafında. Nasıl çaresizdi, nasıl perişandı. Düğünümün yapılmasına üç gün kala oldu ne olduysa. Neyin olacağını başından beri hisseden ben, gelen habere hiç de şaşırmadım. Ciğerparem, düğünüme üç gün kala Sur Şehrinin yolunu tutmuş, Bey'e dünürlerinden haber getirdiğini söyleyerek huzura çıkmış, o kara kanunlu adamı kılıcıyla yere sermişti. Ona o kadar acı çektirdiler ki, gelin olarak değil ama sevdiği adamın mezarının bekçisi olarak geldiğim Sur Şehrinde, her gün, peçemin altında onun acıklı ölümünü seyrederek yaşadım. Neyim varsa buradaydı işte; ne sevdiğimin katilinden, ne de maktulümden ayrılabildim.

Artık bütün taşları yok oluşunun izleriyle dantel dantel işlenmiş bu şehirdeki ilk günlerimi de, niçin geri dönmediğimi de, uzaktan uzağa haberlerini aldığım annemle babamın benden sonra nasıl yaşayıp, nasıl öldüklerini de uzun uzun anlatacak değilim. Burada yeni adımı "Makbule" koydum, buradakiler adımın başına Dilber'i layık gördüler, kaldım "Dilber Makbule". Eğer bir kere adınız dilbere çıkmışsa, başkalarının gözünde sayısız yüze, sayısız bedene bölünerek yaşamaya mahkum olmuşsunuz demektir. Çünkü erkekler, bir kadının kendisine değil, ona giydirdikleri hayale bakarlar çoğu zaman. Anlayacağınız, öyle çok Dilber Makbule geldi ki kulağıma, çoğuna ben bile şaştım; öyle çok Dilber Makbule tarif edildi ki, onu ben bile tanıyamadım.

Gerdanımda, görmesi kimseye nasip olmayan bir tanecik ben varken, kadınlar imalı imalı gerdanımdaki serpme benlerden bahsettiler; bir kez bile halhal takmadığım halde, sağ ayak bileğimdeki halhalın bana nasıl da yakıştığını söylemekten geri durmadılar. Hiç tanımadığı adamların evine konuk ettiler Dilber Makbule'yi, hiç girmediği kapılardan içeriye soktular. Bütün bunlar zoruma gitmek şöyle dursun, mutlu bile etti beni. Sur Şehrini avuçlarımın içerisine aldım, bu şehir bir Dilber Makbule'yi yaktıysa, ben de bu koca şehri yaktım. Bütün kadınları sırdaş ettim kendime; haberi bana ulaşmayan bir sır, bana aralanmayan bir perde kalmadı. Acılarımın üzerini, etrafımda dönen dedikoduların, kimsenin bilemeyeceği sırların, garip garip hikayelerin astarıyla örttüm. Bir kişi bile görmedi, örtümün altında bir ölüyle dolaştığımı! Ama ne yalan söyleyeyim, toprağına uzattığım ciğerparem gibi, ben de zamanla alıştım bu şehre. Ne de olsa belimin inceliği bu şehirde kayboldu, yüzüme bu şehir verdi çizgilerini, göğüs boşluğumdaki uğultuyu bu şehrin şamatasıyla susturdum. Yaşlanıyor muyum ne? Kimi zamanlar, dilden dile dolaşan Dilber Makbule'yi kıskanmaya başladım. Eğer güzellikte onunla yarışamazsam bu benim sonum olur. Sakın, "Bu kadar acı çekmişsin Dilber," ne yapacaksın güzelliği demeyin. Çünkü bütün hatıramı onun tülbendine sararak sakladım!

Sözlerimin başında da ima ettim: Öğreneceğimden fazlasını sormak da, söyleyeceklerimden fazlasını dilimin altından çıkarmak da âdetim değildir. En iyisi, oturmuş can kulağıyla beni dinleyen şu yazara verdiğim sözü yerine getirip, sonra da kenara çekileyim. Onun bir usulü bir üslubu varsa, Makbule'nin de kendine göre bir usulü bir üslubu var. Yazarın anlattığı hikayeleri okuyanlar sanacaklar ki, şu koca Sur Şehrinde sonu dehşetle biten, kaçıp göçen, dağlara çıkan adamlardan başkası yaşamıyor. Hepsi de talihsizliklerinin kurbanı olan bu iyi tanıdığım insanların sonlarına, ben de başka insanlar da hayret edip acımadık değil. Ama niye sadece bunlar! Mesela, işinden

başka bir şey düşünmeyen, bir karıncayı bile incitmeyen şu Saraç İsmail'in hayatında hiç mi anlatmaya değecek bir yan yoktu? Evinde, günde beş öğün yemek yiyen, günde beş öğün gerdanından aşağı terler süzülen, yine de dünyayı dert etmeyen tatlı Zekiye, şu hikayeler arasında yerini alsa kötü mü olurdu? Hiç değilse güzel sesli müezzin Zakir araya sıkıştırılabilirdi. Suskun, kendi halinde yaşayan ev hanımlarının, kalaycıların, yemenicilerin, sakaların, semercilerin, mışıl mışıl uyuyan çocukların, evlenip yuva kuranların arasından, yağdan kıl çeker gibi hep insana acı verenlerin seçilmesini doğru bulmadığımı söyleyeyim. Dilber Makbule, başından neler geçmiş olursa olsun, bir terlik alınınca duyulan sevinçlerin, akşam sofrasında içilen şerbetlerin, bahçelerinin kıyısında nişanlılarıyla konuşan genç kızların küçük küçük mutluluklarının anlatılmasından yanaydı; bunu bilmenizi isterim.

Ben olsam, o bedevi Seyyah'ın hikayesini kitabın başına koymazdım. Ama bu yazar, hem başkalarından çok daha fazla anlattı onu, hem de benimle beraber kitabın iki direğinden biri yaptı. Ona ne kadar nefret duyduğumu tahmin edemezsiniz. Benden sonra Sur Şehrinin en güzel kadını Mahinur'u kendine bağlayıp, sonra da karnına bir çocuk emanet ederek geçip gitti. Kaç kere söyledim tatlı Mahinur'uma, yalvardım, ısrar ettim; bu adamın üzerindeki yol kokusu çıkmaz diye. Kaç kere söyledim, uzaklardan geleni, yine uzaklar çeker götürür; dinletemedim. Orada burada çadır kurup kaldırmaktan başka bir macerası olmamış o kara kuru adamda ne buldu anlayamadım. Kadınlar böyledir işte, aşklarını her şeyden üstün görürler, her şeyi değiştireceklerine inanırlar, sonra da süt beyazı Mahinur'um gibi kalırlar ortada. Eğer terk edildiği gün, karnındaki çocuğun kıpırtısını duymasaydı, Mahinur, evlerinin karşısındaki çıplak dağa baka baka ölümün kuyusuna inecekti. Neyse ki Mevla tam zamanında dokundu ona. Buralardan çekip gittikten sonra Seyyah'ın, gezdiği yerleri anlattığı uzun bir seyahatname yazdığını duydum. Yazmaz olaydı. Güzelim Mahinur'a ettiklerini

kimse bilmesin diye, Sur Şehrini dünyanın öbür ucunda bir yerde harap bir şehir olarak göstermiş. Bir kadının kıymetini bilmeyen, bir şehrin kıymetini nereden bilecek!

O Sihirbaz Seyfettin'i hiç hatırlatmayın bana. İki şehirde de kaderimin karşısına onun kara sihir çadırı çıktı. Sonu da çadırına benzedi zaten! İsfahan'da onun sihir çadırının kurulduğunu duyduğumda nasıl da hevesle gitmiştim sihirlerini izlemeye. Hâlâ hatırlıyorum, üstümde badem yeşili elbisem, başımdan ondan hiç de aşağı kalmayan bir hotozum vardı. Daha on altıma yeni girmiştim, sihir seyretmek için gittiğim yerden sihirlenip geri döndüm. Bilmiyorsunuz, ciğerparemle ilk o çadırın önünde göz göze geldim. Bir göz bir gözde kendisini bulunca neler olur bilirsiniz; bana neler olduğunu da öğrendiniz zaten. Sur Şehrine geldiklerinde semtlerine bile uğramadım. Seyfettin'in yarım kalmış sihrini de, insanları çadıra imrendirmek için benim adımın anıldığını da gidenlerden duydum. Elbette benim İsfahan'daki çadırlarına gittiğimden haberleri yoktu. Onlar da herkes gibi, Makbule'nin şöhretinden yararlanmayı kârlı buldular demek ki. Ama kimse birdenbire ödenen paraların niye geri dağıtılıp çadırın toplandığını anlayamamış. Bunda anlaşılmayacak ne var! Seyfettin, çadırının içindeki herkesin gözlerini görme mahareti olan cingöz Seyfettin, o gün öyle iki gözle göz göze geldi ki, baktığının bakışları birbirine dolaştırdı elini ayağını. Devam edemeyeceğini anlayınca da tası tarağı toplayıp kayıplara karıştı. Aslında kayıplara karıştı demek pek doğru olmaz. İkinci kez çadırını kurana dek Sur Şehrine yakın yerlerde dolaşıp durdu. Kimi zaman şehre geldiği bile oldu. Ne zaman geldiğini, hangi odada kaç gün kaldığını en iyi Hancı Numan bilir elbette. Benim bildiğim, kendini yakmaya karar verdiği son sihrine kadar, onun o iki gözün halkaları etrafında dolaşıp durduğu. Çok kötü oldu sonu, o kara çadırın anılarımda bıraktığı derin ize rağmen, duyduğumda çok acıdım Seyfettin'e.

Ben Sur Şehrine yerleştiğimde, Bilge Mansur şehri çoktan terk etmişti. Onu hiç tanımadım. Bazen kendi kendime, "Makbule, Bilge'nin terk ettiği yeri bir Dilber'in doldurduğu şehirden hayır mı çıkar Allah aşkına?" der, keyiflenirim. Ama bilgelerle kadınlar birbirlerine çok benzerler. Her ikisi de kalpleriyle hisseder, akıllarına danışmadan iş yapmazlar. Bu yüzden bilgeler biraz kadın gibidirler. Hem her şeyden çabuk etkilenirler, hem de neyin olacağını çok önceden kestirebilirler. Zaten Bilge Mansur göç etmemiş olsaydı da, o inzivaya çekilmiş ışığın ziyası ancak uzaktan üstümüze düşecekti. Şimdi öğrencisinin olduğu gibi. Dediklerine göre, hocasını gönderdiği gün onun evine yerleşmiş, yerleşmiş ve bir daha da şehrin çarşılarına çıkmaz olmuş. Onun hakkımda güzel sözler söylediğini duyduğumda, bu şehirde, hepimiz için çatılmış bir merhamet evinin olduğunu düşündüm. Düşünsenize, cümle âlem Dilber'in beniyle bedeniyle uğraşırken, o değerli zat, huzuruna gidenlere, "Uğraşmayın kadınla, kim bilir ne derdi var!" diye emir buyurmuş. Emri dinleyen kim? Hayat, bilgelerin sözleriyle, kadınların bedenleri arasında sürüp giden bir yarış sanki. Hangisi öbürünün önüne geçerse, çarşıların ahengi de ona göre şekilleniyor. Yüzünü hiç görmediğim, o merhamet evinde oturan efendimin ömrünün uzun olması için hep dua ettim. Aramızdan ayrılırsa, içimizde doğacak boşluğu telafi edecek kimsecikler kalmayacak. Bunda anlaşılmayacak bir yan yoktur; bazı insanlar varlıklarından çok daha fazla yer tutarlar! Bu şehirde, Mansur'un öğrencisinden daha değerli dostu yoktur Makbule'nin.

Ben nasıl İsfahan'dan gelip bu şehrin en namlı dilberi olduysam, Nizamettin de Merv'den gelip en çok sevilen sarrafı oldu şehrin. Onun üç kızının düğününde de göbek atıp gerdan kırdı Makbule. Üç kızı da kendi seçtiklerine gittiler, kendi gittiklerine sarıldılar, kendi sarıldıklarının soylarını uzattılar. Sarraf'ın, kızlarını herkesin münasebetsiz bulduğu bir yolla vermesine hiç şaşırmadım ben. Çünkü mutsuz olmuştu. Annesinin, "karın" diye getirip koynuna koyduğu karısından bir

kez bile hazzetmemişti. İki kişilik bir yatakta, iki kişilik bir ızdırap olarak uyuyup uyandılar yıllarca. Birbirlerine en çok sokuldukları anlar, Sur Şehrinin felaket geçirdiği anlar oldu; insanlar felaketlerde birbirlerinin sıcaklığına sokulmaktan başka çare bulamazlar. Zaten üç kız da birbirini takip eden üç felaketin hediyesidir. Sakın bu söylediklerimden, sürekli dırdır eden, kavgacı bir kadın sanmayın Sarraf'ın karısını. Onlarınki sessizlik içinde bir didişmeydi. Birbirlerine verebilecekleri en büyük acıyı, konuşmaları gereken vakitlerde susmayı tercih ederek verdiler. Kimse, ikisinin de karşısındakine kötü bir söz söylediğini duymamıştır. Aynı odada kaderin bir tek ipine asılmış iki boyun gibi usulca günlerin kendilerini öldürmesini beklediler. Boynu ince olan çok daha erken göçtü tabii ki; anneleri öldüğünde, Nizamettin'in küçük kızı anne demeyi yeni sökmüştü neredeyse. Sarraf sadece karısından değil, yaşıtlarından da çok daha fazla dünya mevsimi gördü. Amaaan, bir kere bile Dilber Makbule'yi görememişse, dünyanın sonunu görse neye yarayacak? Ne yalan söyleyeyim, ben sarrafları severim!

Çocukken o tatlı, o iyi kalpli babamdan duymuştum. Çinliler, "Her insanın iki güneşi vardır; biri içinde öteki dışında," derlermiş. Şu Hüsrev'i ne vakit görsem, hep bu söz gelir aklıma. Yıllarca batakhanelerde yatıp kalktı, yıllarca çektiği esaretin kulu kölesi oldu, yıllarca sokak aralarında kimseye görünmeden zamanını doldurdu. Onun bir yanını ciğerpareme benzetirim, çocuğum gibi severim Hüsrev'i. Siz bakmayın karanlık köşelerde geçirdiği yıllara, gözlerinin bir kuyu misali derinleşmesine. Biraz dikkatli bakan herkes, bu çocuğun yüzünde hiçbir yanlışın silemeyeceği masum bir tabiatın gizli olduğunu görmüştür. Ama bunu en çok gören, adı kötüye çıkmış Dilber Makbule oldu. Hep acıdım ona, hep acıdım. Uzaktan uzağa sorup soruşturdum, elim yettiğince ihtiyaçlarını giderdim. Sanki ona bir şey yapılırsa, kimsenin bilmediği asıl adım ilmek olup boynuma dolanacaktı. Ben insanların alelade bir serseri, yoldan çıkmış bir aylak saydıkları Hüsrev'in içindeki güneşin söndüğünü bir

kez bile düşünmedim. Bazıları, kimsenin anlayamayacağı bir eziyetin nöbetini tutarlar, bir türlü kapatamazlar dünyayla aralarındaki uçurumu. Suyunu arayan balık gibi çırpınır dururlar. Hüsrev'in suyu, Sarraf Nizamettin'in küçük kızıydı. Ben sadece gördüğü rüyaya aracılık ettim, bu garip kalmış ruhun sahibini o perdenin arkasına oturtmayı başardım. Dilber'in planlarından kim kurtulmuş ki Hüsrev kurtulsun! Kimilerinin sonu içime doğar benim. Sarraf'ın, gözlerine Hakk tarafından sürme çekilmiş tatlı kızı, perdenin arkasına oturan taliplilerinin hepsinde, bir kapı aralansa yoldan çıkacak bir yan gördü. Oysa Hüsrev zaten yoldan çıkmıştı. Gözleri sürmeli, "Bana ne getirdin?" diye sorduğunda, karşısında oturan adamın ona suskunluktan başka vereceği bir iyilik kalmamıştı. Sustukça parladı içindeki güneş, sustukça parladı; o güneşe kim gözlerini kapamazdı ki? Yeniden doğmuş gibi oldu çocuk; evlendikten sonra karısına, "Karşına oturunca içime bir ışık düştü" demiş.

Eğer gönlüm ölünceye kadar bir mezarın taşlarına bağlanmasaydı, eğer ilk sevgim ikinci bir sevgiliyi hoş görecek kadar hafif kalsaydı, emin olun ki şu Seyis Behram'a bağlanırdım. Şimdi sizin,

"Dilber Makbule, peşinde onca bey, onca katip, onca esnaf, onca zadegan varken, bula bula bir at terbiyecisini mi buldun?" dediğinizi duyar gibiyim. Bozkırların yakışığı Behram Usta'yı tanımayanlar için bunu söylemek kolay. Behram'ı ne zaman bir yerden bir yere giderken görsem, yaradanım beni böyle bir erkeğin suretiyle yaratmadığı için eseflenirim. Bazen de içimden, onun elinde terbiye edilen taylardan birisi olmak geçer. Kadınlarla atlar öyle çok benziyorlar ki birbirlerine, bir ata nasıl davranması gerektiğini bilen, kadına da nasıl davranılacağını iyi bilir muhakkak. Gelin görün ki, Behram Usta'mın kaderi, onun maharetlerini atlarından başkasına paylaştırmadı. Çok sevdiği Mahinur'u alamayınca, Bey'in çiftliğine kapandı; kendini terbiye edilecek taylara, bir de onlara terbiye verecek çıraklarına

adadı. Çiftlikte yıllarca, kederle, yılkıdan yeni koparılıp getirilen taylara baktı; onların salınışlarını, ince bileklerini, sağlam toynaklarını izledi; durduk yerde yerinden kalkıp yelelerini okşadı. Sanki bilmiyor muyum; her tayda bir parçasını gördü Mahinur'un, her tayda bir salınışını, bir diklenişini. Mahinur, Behram'ın kendisini sevdiğini duyduğunda Seyyah çoktan, güzellikte Dilber'den sonra eşi bulunmayan geliniyle baş göz olmuştu bile. Bakın, o sevmediğim bedevi bir kere daha çıktı karşıma! Ben Mahinur'la Behram'a, birbirleri için yaratılmış ama birbirlerine nasip edilmemiş iki asalet gözüyle baktım çoğu zaman. Güzeli güzele tutuşturan melekler bazen öyle dalgın oluyorlar ki!

Çok isterdim şu Nakkaş Burhanettin benim de bir resmimi nakşetsin. Hem güzelliğimi asardım başucuma, hem de bir erkeğin gözünde Makbule kimdir onu öğrenmiş olurdum. Başka yerlerde başka nakkaşlar nasıldır bilmiyorum, ama Burhanettin'in yüzü, kubbelerinden ışık sızan loş bir salona benzerdi; ona ne zaman rastlasam gözlerinin biraz daha küçüldüğünü düşünürdüm. Düşünürdüm diyorum, çünkü benim tatlı Mahinur'um bir değil, iki kere terk edildi. İlkinde, bakın adını bir daha anmak zorunda kaldığım o bedevi Seyyah terk etti onu, peşinden de babası. Zaten yıllarca bir gölge gibi dolaşıp durdu aramızda, belli ki bir şeylere takılmıştı aklı. Mahinur'un anlattığına göre, kayıplara karışmadan üç gün evvel Merv-li ustasını göresi geldiğini ama gitmeden önce ona bir resim yapmayı uygun bulduğunu söylemiş. O üç gün boyunca babası geceleri eve hiç gelmemiş, gündüzleriyse sadece iki kere uğramış. Babasını, daha önce hiç görmediği kadar tedirgin görmüş kızcağız; içine ne olduğunu anlayamadığı bir kuşku düşmüş. Şehri terk ettiği gün gelip vedalaşmamış bile Burhanettin, kaç günlüğüne gideceğini, ne zaman döneceğini haber vermeden yola çıkmış. Nakkaş Burhanettin'den geriye, Mahinur'un herkesten sakladığı, yolculuğundan önceki son gecede nakşettiği resim kaldı. Babasının gidip bir daha da dönmemesinin bütün

sırrının bu son resminde gizli olduğunu düşünüyor. Hararetle istediğim halde, Dilber ablasına bir kere bile göstermedi o resmi. Bir gün, resmin sırrını çözeceğim diye aklını kaçırmasından endişe etmiyor değilim. Son karşılaştığımızda, karmakarışık renklerin bir noktasına uzun süre bakınca, bir kadın vücudunun meydana çıktığını söyledi.

Biliyor musunuz, Sakine'nin gözlerindeki ışık bir tesadüfe kurban gitti. Sakine deyince, uzak birisinden bahsettiğimi sanmayın sakın! Sabah evinden çıkıp, gece yarılarına kadar hanından dönmeyen Numan'ın yokluğunda, evleri hiç de birbirine uzak olmayan iki kadın baş başa verip karanlığın bezine gergef işledik. Kimi geceler dilimizle dolaşmaya çıktık şehri; kimi geceler sırdaşı Makbule ona erkeklerin hallerini anlattı; kimi geceler nezleli iki hasta gibi birbirimizde merhamet aradık; kimi geceler de genç kızlığımıza geri dönüp, hercai türküler söyledik. Gece yarısı Numan'ın gelme vakti yaklaşınca, Dilber Makbule kalkıp içine uzattığı ölünün hatırasına geri döndü; Sakine'yi de evini hana döndürmüş kocasının ilgisizliğine teslim etti. Eğer bana, "Sakine, nasıl bir kadındı?" diye soracak olsanız, size, "Bir kere olsun gözlerine bakın yeter" derdim. Sürekli parlayan iki kehribar taşıydı onun gözleri. Sanki etrafında güneş halkalanmış da, kirpikleri şemsiye gibi korumaya almıştı onları. Eğer gözler deniz olsa, insanlarda o denizin kıyısına inselerdi, Sakine'nin gözlerinin kenarı mahşer yerine dönerdi. Acı, ademoğlunu en çok beğendiği kapısından ziyaret edermiş; Sakine'yi de gözlerinden ziyarete geldi. Şu kör Numan karısının dillere destan gözlerine bir kere bile alıcı gözlerle baksaydı, karısı, gözlerinin güzelliğini başka gözlere mühürletme ihtiyacı hissetmeyecekti. Kimse bilmese de, Sihirbaz Seyfettin'e sihrini bozduranın kendi gözleri olduğunu biliyordu Sakine. Çadırın ilk kurulduğu gün, tesadüfen bulunduğu panayır meydanında onu da bir merak basmış, o da herkesle beraber, "Acaba ne gösterilecek?" diye içeriye dalıvermişti. Sihirbaz Seyfettin, bütün sihirbazların yaptığı gibi, hileleri anlaşılmasın diye izleyenlerin gözlerinin

içine bakardı. Çadırında onca gözle göz göze gelmiş, hepsini de hilesi için basit bir perde yerine koymuş Seyfettin, ilk kez bir çift gözün içine baktı ve ilk kez baktığı gözlerin içinden çıkamadı. Bana söylediğine göre, çadırın dağılmasından çok mutlu olmuş Sakine. Şimdi Sihirbaz'ın ortalardan kaybolduktan sonra niçin hep Sur Şehrinin çevresindeki hanlarda dolaşıp durduğunu da, niçin kimi vakitler tebdili kıyafetle gelip Numan'ın hanında kaldığını da anlamış oldunuz. Üstelik hana her misafir olduğunda, penceresi Numan'ın bitişikteki evine bakan yan odayı kiralaması boşuna değildi. Sakın Sakine kocasını aldattı sanmayın. O, gözlerinin kudretini görmekle yeteri kadar mutlu olmuştu, o kadar; çadır ikinci kez kuruluncaya dek, Seyfettin'in gözleriyle Sakine'nin gözlerinin birbirine değmediğinin en yakın şahidi bütün bunları size anlatan Dilber Makbule'dir. Çadır ikinci kez kurulduğunda, Seyfettin'in şom ağızlı çırakları ikinci gösteri için, "Sihirbaz Seyfettin yarım bıraktığı son büyük sihrini yapacak," diye yaygaraya başladıklarında Sakine bu sefer tesadüfen değil, isteyerek oradaydı. Onun niyeti, hiç de Seyfettin'i ayartmak değildi. İlk seferdeki büyünün bir daha tekrar edip etmeyeceğini sınayacaktı, o kadar. Bunu anlamanız için, kadınların bir erkeğe değil, güzelliklerine bağlananlara bağlandıklarını bilmeniz lazım. Ama Sakine, gözlerinin güzelliğine duyulan bağlılığı öyle büyük bir acıyla tecrübe etti ki o gün, artık o iki gözü kirpiklerinin altında taşıyamaz oldu. Bir kadın en güzel yerlerini öldürmeden önce, niye onu en son kocasının görmesini ister ki!

Şu Konos'un ketumluk edip şehre inmediği günlerde herkes gibi benim de gözüm dağlarda kaldı. Gün ortasında canları sıkılan kadınların, "Eşkıya Konos da gelmedi gitti," dediklerine çok şahit olmuşumdur. Bedevi Seyyah'ın yolunu Mahinur'umun talihsizliğine çevirmiş olduğu için kimi zaman ona kızsam da, bu kızgınlığım çabuk geçer. Ne yalan söyleyeyim, ben onu Hüsrev'in dağa çıkmış öbür eşi gibi görürüm. Zaten sonunda ikisi de ışığa boğuldu. Şimdi türbedarlığını çam yarması

Fettan'ın yaptığı bu mübarek zat hakkında ileri geri konuşmam doğru olmaz. Belki de onu erkeklerden daha çok biz kadınlar anladık. Ne zaman şehre inse, bu şehrin bir hayatı olduğunu hatırlatıyordu çünkü. Dediğim gibi, kadınlar, Konos'un çalıp çırpmak niyetiyle değil, başka bir sebeple şehre indiğini hissedebiliyorlardı. Sanki bu haşarı çocuk, oyun oynamayı unutmuş şehir can sıkıntısından patlamasın diye, kendini dağlarda, soğuklarda, zindanlarda bizim için heder ediyordu. Bazen ondan bir haber alamadığımızda, bazı yaşlı kadınların, "Konos oğlum nerelerde kaldı acaba?" deyivermeleri boşuna değildi elbette. Yaramaz bir oğul gibiydi çünkü. Defalarca yakalandığı, yakalanıp beyliğin yedi kapılı zindanına tıkıldığı halde, her seferinde yeniden dağlarına nasıl döndü sanıyorsunuz? Şu Dilber Makbule, beşinci yakalanışında onu kurtarmak için, inadından zindanın paslı demirini ısıran Zindancıbaşı Alemdar'a boşuna mı sayfalar dolusu gönül çelen nameler yazdı? Ne yalan söyleyeyim, şimdi ermiş bir efendimiz olan Konos'tan eşkıya meşkıya olacağı yoktu. Şehir korkuyormuş, o da korkutuyormuş gibi yaparak uzun yıllar birbirlerinin daralan ruhlarını ferahlattılar. Ama Konos'un bendeki yerini kimse bilmediği gibi, siz de bilmeyeceksiniz. Beni, efendim ermiş Konos'a bağlayan sır, bu anlattıklarımın arkasında küçük bir nokta gibi duruyor. Onu ermişliğine çağıran ışıkla, beni bir mezara bağlayan ölüm aynı kapıdan çıkmışlar sanki.

Ben sırrımı sizden kaçırdıkça, o karşınıza çıkmak için bana tuzaklar kuruyor. Hem yazar, niye Mecnun Nurettin'in hikayesini başka bir yere değil de, önce can şenliğimiz, sonra da ermiş efendimiz olan Konos'un peşine denk getirdi? Ama Dilber, oyun içinde oyun oynamayı ondan çok daha önce öğrendi, haberi yok! Bir gün Sakine'nin evinde, hanına gelen konuklardan birinin Numan'a hediye ettiği bir kitaba rastladım. Öyle çok canım sıkılıyordu ki, birkaç gün okuyup eğleşeyim diye yanıma aldım kitabı. Sakın, "Makbule, sen okuma yazma da mı biliyorsun?" diye geçirmeyin aklınızdan. Benim, divite kına yaktırdığımı

gören o kadar çok kız, o kadar çok kızın gönül namesi oldu ki! Dediğim gibi, can sıkıntısından okumaya başladığım kitapta, bütün zenginliğini sarayında bırakıp ormanlara çekilen Hintli bir dervişten de bahsediliyordu. Zenginliğini fakirlikle, sefasını cefayla, yağı balı acı ot kökleriyle değiş tokuş etmiş. Dünyaya duyduğu heves ne kadar ölmüşse, o kadar hayat bulmuş içi. Bu soylu adamın hikayesini okuduğumda ilk aklıma gelen kimdi biliyor musunuz? Mecnun Nurettin. Tamam, arada bir aklını tekdirip orda burda, "Biz Dilber Makbule'yle bir sırrı paylaşıyoruz; bir dilber yok bu dilberin içinde," dediğini ben de duydum. Ama deli değil de mecnun olduğu zamanlarda ne söylediyse tam kitabın ortasından söyledi. Bana kalırsa bizim göremediğimiz pek çok şeyi görüyor bu Nurettin. Bizim baktıklarımıza bakan gözleri kapanmış, bizim bakamadıklarımıza bakacak başka gözler açılmış onda. Kim ne derse desin, ben böyle adamlardan çekinirim. Eğer bir mecnun çileden çıkmış, asabileşmiş, ağza alınamayacak sözler söylemeye başlamışsa, bir yerde birileri insanlığın kumaşını yırtıyordur da ondandır. Evim meydana yakın olduğu için, bazı geceler Nurettin'in hiç sebep yokken ağladığını, bağırdığını, hakaretler ettiğini işitiyorum. İçimden, "Acaba şimdi kim, nerede, ne yapıyor da, okları gelip Mecnun'un vicdanına saplanıyor?" diye geçiriyorum. Uykumu kaçırıyor onun ağlamaları, bildiğiniz gibi değil!

Nalbant Fettan bana, Sur Şehrinin insan olmuş hali gibi gelir. Her ikisi de erkek olamayacak kadar kadın, kadın olamayacak kadar erkektir. Bu şehir koca gövdesinin içinde nasıl bir çocuğa benziyorsa, Fettan da o iri yarı gövdesinin içine sığınmış öyle bir çocuktur. Yaradan, insanlar onun hep çocuk kalacak ruhuna zarar vermesinler diye, gövdesini tutabildiği kadar büyük tutmuş. Ne saf bir annesi vardır Fettan'ın; her söylenene inanır. Onca yaşa rağmen, dışarı her çıktığında boğum boğum terler sıkıntıdan; gülme perileri bu küçücük kadının yüzünü ev tutmuş sanki. Fettan'ın saflığı annesinden, iriliği babasından kalma. Garip oğlan o kadar nal çaktı ki, nalladığı hayvanların

huylarını, bileklerinden anlar oldu. Dikkat edenler görmüşlerdir; Fettan kimi atların bileklerini acımasız kuvvetiyle kavrarken, kimilerinin bileklerine bir kuşun kanadına dokunur gibi dokunurdu. İncitmek istemezdi bazı tayları, daha bileklerine baktığı anda nasıl davranacağına karar verirdi. Aslında hayat hakkındaki en sağlam bilgisi de buydu çocuk nalbandımın. Güzellik deyince güzel bir toynak, güzel bir bilek anlıyordu. Aygül'ün üzengideki narin ayağını, şalvarının açıkta bıraktığı bembeyaz ayak bileğini görünce, içinde uyuyan erkekliğinin bir teli oynar gibi oldu; "Oldu" diyorum çünkü o kadardı hissettiği. Bir erkeğin asıl sırları evlendikten sonra ortaya çıkar; Aygül, çocukluğu, kızlığı yamaçlarda geçmiş, o beli bileği sağlam Aygül, Fettan'ın iri cüssesine kanmaya hazırdı zaten. Sessizce gelip sessizce gitti talihsiz, koca olamayan kocası hakkında tek bir söz bile söylemedi arkasından. Aslında, annesi "Toplan da gel," demese, bu koca çocuğa ölünceye kadar annelik edebilirdi.

Şimdi, ermiş efendim Eşkıya Konos'un türbedarlığını yapıyor Fettan. Makbule'nin sırlarının bir parçasını bekliyor orda. Dünyada insanın gidebileceği öyle çok kapı var ki; bir kadının yanına uzanamayana, bir ölünün yanında yer açılıyor. Bir öldürülmüşün yanına uzanamayana bir şehrin dilinde yer açıldığı gibi. Aygül'ün, Fettan'dan ayrılır ayrılmaz halasının oğluyla baş göz edilen Aygül'ün, çarşafının arkasına gizlenerek her hafta Konos'un türbesine gittiğini, kendini belli etmeden Fettan'a temiz çamaşırla yemek bıraktığını şu Makbule'den başka kim biliyor? Bir defasında beraber gittik türbeye; yolda, "Ha ayağımın bir parçasını sevmiş, ha beni sevmiş Dilber Yenge, ben onu sevdi kabul ettim," dediğini hiç unutmam. Benim, bir ölünün toprağına niye bağlandığımı anlasa anlasa, merhametli Aygül anlardı. Kim bilir, belki anlamıştır da!

Ah o Demirci Rıfat! Ah o sekiz kapısı insanlara, dokuzuncusu ölüme açılan Rıfat. Tamam, Dilber Makbule, Seyis Behram'ı yere göre sığdıramadı; ama söz Rıfat'a gelince, bakın onun canı çok-

tan çekilmiş göğsünde bile bir depreşme oldu. Kim onun elinden çıkma bir kılıç, sapını işlediği bir kama olmak istemez ki? Daha baştan söyleyeyim, ben Gülzade'den hiçbir vakit hazzetmedim. Ne zaman aynı meclise otursak, birimizin eteği yayıldığı yere fazla gelir. Daha güzel görünsün diye yanağındaki beni yağla parlatmalar mı dersiniz, daha ince dursun diye beline keçe korse takmalar mı dersiniz, Attar Yusuf'tan aldığı türlü türlü kokuları sürmeler mi dersiniz. Bir de nerede karşılaşsak, üstüne basa basa, "Makbule abla nasılsın?" demez mi!

Ben Sur Şehrine yerleştiğimde, neredeyse entarimi giyinecek boydaydı bu Gülzade. Düğünde toyda ağırdan almasına bakan da bunu hanımlığın cem yeri sanır. Ne hanımlığı; olsa olsa efendisine ucuz şarap sunan bir saki olur bundan. Demirci Rıfat'ı kuş kafesi yapmaya zorladığında, bunun Rıfat'ın sonu olacağını bilmiyor muydu zannediyorsunuz? Bile bile gönderdi âşığını ölüme, bundan hiçbir şüphem yoktur. Bu körük söndüren Gülzade, Rıfat'tan öyle bir istekte bulundu ki, "Ancak ölürsen sana inanırım," demeye getirdi. Bunları, o kabuğu kurumuş selviyi sevmediğim için söylediğimi düşünüyorsunuz tabii! Eğer Makbule'nin izanının, bilgisinin yarısı onda olsaydı, demirin cevherinin gökten indirildiğini bilirdi. Gökten indirilmiş demirin cevheri; ancak hakiki demirciler bilir bunu. Rıfat da bilirdi. Gök göğü hapseder mi Allah'ınızı severseniz? Gökten inen demiri gökte uçan kuşa kafes yapar mı Rıfat? Yaptı ama. O iki kaşının arasından kervan yolu geçen geçkin Gülzade yüzünden yaptı. Kim bilir, ısrarından vazgeçmesi için ne çok bakmıştır o çiğ gözlere. Demirci Rıfat'ın mezarının başında hâlâ kuşların dönüp durduğunu söylüyorlar. Kuşların efendisi bile acımıştır ona. Demirci Rıfat'ın öldüğünü duydukları gün, bu şehirdeki kadınlardan bir şey eksildi. Siz bilmezsiniz, bakmak da bir umuttur. Onun sokaklardan geçmesi bile, kimsenin ölmemesini istediği bir hevesi ayağa kaldırırdı. "Nedir bu heves Dilber?" demeyin. Erkekseniz anlamazsınız zaten, kadınsanız sormazsınız.

Attar Yusuf'un o süslü püslü dükkanına gittiğimi sizden niye saklayayım? Hele, ilk gittiğim seferde güleyim mi, alıp başımı çıkayım mı şaşırdım. Niye olacak, Bahtiyar yüzünden. Ben içeriye girdiğimde, kendince herkesten saklayarak gücünü azaltacak ilaç yaptırıyordu Yusuf'a. Onun orada olduğunu bilsem içeriye girer miydim? Düşünsenize, Dilber'le Bahtiyar aynı hevenkte! Daha beni görür görmez bir ateş peyda oldu gözlerinde. Bir darlandım ki sormayın. Karısı çöp gibi kaldı bu gecesini gündüzünü yitirmiş divanenin kanındaki gürültüden; adı nerede geçse cümle kadınları kikirdeme, cümle kızları bir merak tutar. Neyse ki, anlayışlı adam Attar. Uygun bir şekilde yola vurdu Bahtiyar'ı. Yola vurdu da Makbule'nin iki gözün mengenesine sıkışmış evceğizi rahat bir nefes aldı. Yazarın yalanına kanmayın; ne yüzüme çizgiler düştüğü için, ne de cildim kurumaya yüz tuttu diye girdim içeri. Her kadın gibi ben de güzel koku almaya uğramıştım; uğramışken, şu Attar'ın dillere destan eczasından biraz da ben faydalanayım dedim. Dedim de ne oldu, dillere düştük sonunda. Bilin ki, Yusuf'un Dürdane'yi almasında Makbule'nin hiçbir suçu, suç ortaklığı yoktur. Herkes arkadaşıyla alışverişe çıkar. Dürdane'yle bir iki kere attar dükkanına girmenin ne kabahati olsun ki? Kalıplı kızdır Dürdane, endamlıdır, elleri pençelidir. Onun yürüyüşünü seyredenler, çayırdan rahvan at geliyor sanırlar. Yusuf'a, "Sen yaşlısın, bu sana göre değil," demeye getirecek nice laflar ettim ama, kırkından sonra gözü bahçelere takılmış adama laf dinletmek zordur. Zaten ilkin beni almayı aklından geçirmiştir o ağrılar sızılar evinin sahibi. Dilber Makbule'den yüz bulamayınca, gözünü arkadaşına kaydırdı. Keşke kaydırmasaydı; gururunu kıracak ipi kendi elleriyle kesti. Evlendikten sonra, dizlerine fer gelsin diye olmadık otlar aramaya başladı, olmadık çiçeklerin özünü bir araya getirip kaynattı. Özü geçene çiçeklerin özü nasıl kâr etsin ki, siz söyleyin! Zavallı Dürdane... Attar can çekişirken ne edeceğini şaşırdı, aklını kaçırmanın kertesine geldi; dediğine göre ne yaptığını bilmeden gülmeye başlamış o gece. Bu Sur

Şehri böyledir, yalnızlığı insanların ruhuna öyle bir siner ki, kimin nerede, ne zaman, ne yapacağı hiç belli olmaz bazen.

Yordu beni bu yazar. Kendisinin altı ayda yazdıklarını altı saatte anlattırdı bana. Gerçi iyi de oldu; böylece maharetlinin mahareti gün yüzüne çıktı. Benden sonra şu dili kesilesice Tahir'in hikayesiyle, şehrin sondan üçüncü beyi temiz yürekli Tuğluk'un katipleri anlatılacak. Dilber Makbule'den sonra okunacak bir şey kaldıysa okuyun! Tek bir korkum var; yazarın kasten Tahir'i benim ardıma bırakıp, acınası sonumu ona anlattırmak. Bunu yapmayacağına söz verdi diye ona güveneceğimi sanmasın. İnsanoğlunun dili en yumuşak yeri değil mi nihayetinde! Yazarın anlatmayı doğru dürüst beceremediği bütün hikayeleri, sizin için baştan sona anlatan Dilber Makbule'nin bir küçük ricası var sizden. Ben sırf, acılar içinde öldürülen sevdiğim adam bu kitabın içinde diye geldim buraya. Onun hikayesini siz de okudunuz, siz de şaştınız ölümüne. Dilber'in kimseye açıp söylemediği sırrını siz de sofralara sermeyin. Ama onun hangi hikayenin kahramanı olduğunu mutlaka çıkaracaksınız. Eğer çıkaramazsanız, Makbule'ye bir ömür tükettiren acının rengini göremezsiniz. Artık sözü gözümün içine bakan yazara vermenin sırası geldi. Beni çabuk unutasınız diye, yazarın masasının üzerinde, hakkımda tuttuğu notların arasından çıkarıp aldığım bir beyti sonuma nokta yapayım:

"Yok bu şehr içre senin vasfettiğin dilber Nedim
Bir peri suret görünmüş bir hayâl olmuş sana"

Hikayeci Tahir'in Kesik Dili

Kış, Sur Kenti için erkenden basan akşam karanlığı demekti. Akşamları şehir, kendi kıyametini bekleyen sahipsiz bir yurtluğa dönüşür; insanla ruhu arasındaki mesafe açıldıkça açılır; o büyük kasvet evinde göz nereye baksa, irileşen bir boşlukta kısılıp kalırdı. İşte o boşluktu pek çok insanı hana çeken.

Kentin sıcak yüreği Hikayeci Tahir, girişi meydana açılan handa oturur, uzun kış gecelerinin bitkin gövdesini diliyle hacamat ederek şehre can vermeye çalışırdı. Anlattığı hikayelerle büyük mangaldaki közü parlatır, koca salonu zar zor aydınlatan çıraların yağdanlığına sıcak yaz günlerinin iksirinden damlatırdı. Oturanlar, bu hayal dervişinin sonu uzadıkça uzayan hikayelerine kulak kabartırlar, heyecanın ve şaşkınlığın atına binerek, gecenin yamaçlarını bir çırpıda aşıp uzak bir yerlere doğru yol alırlardı. Hikayeci Tahir, herkesin içine düşüp kaldığı, herkesi kendine tutsak eden uzak bir yerin olduğunu bilirdi. Kimini hiç sahip olamadığı güzel bir kadına, kimini sırtı yere getirilememiş kahramanlığına, kimini harcamakla bitmeyen hazinelerine, kimini kuramadığı tuzaklarına götürürdü. Dünyayı küçülten tılsımlı sözcükleri vardı onun. Dünyayı küçültüp, dinleyenlerinin avuçlarının içine koyan sözcüklerdi bunlar. Kış basmış ovanın ıssızlığında, ona inanmamak için hiçbir sebebi

yoktu insanların; dudaklarından hayaller köpüren bu şen çağlayan akmasa, asıl kuşkuya düşecekleri, onun anlattıkları değil kendi hayatları olurdu!

Hikayenin Tahir'e, Tahir'in hikayeye dönüştüğü sayısız kış gecesinde, neler dökülmemişti ki onun tutkulu dilinden... Sayda ırmağını ağzıyla kurutan Lübnanlı Kurabi'yi hikaye ederken sürahiler dolusu su içmiş, Hancı Numan'ın su küpünü yarılamıştı neredeyse. İsfahanlı meşhur halıcı Ziya'nın kızı Gülbanu'yu ince hastalıktan kurtarayım derken öksürükten boğulma tehlikesi geçirmiş, ancak Attar Yusuf'un yardımıyla kaldığı yerden devam edebilmişti. Firdevsî'nin kahramanı Rüstem'le Kabil'e doğru yol alırken nefes nefese kalmış, hikayesini bitirmek için birkaç mola yeri seçmişti kendine. Kocasına her gün yeniden âşık olan Mahinur'un evini tasvir ederken yanlışlıkla mangalın közünü hanın salonuna devirmiş, közler toplanıncaya kadar dinleyenlerinin merakını ateş içinde bırakmıştı. Çinli bir casusun Herat'ta asılmasını taklit etmeye çalışırken, boynuna dolanan sicim yüzünden bir süreliğine nefesi tıkanmış, Heratlı casusu darağacından ancak öksürüklerinin yardımıyla aşağıya indirebilmişti. Yecüc Mecüc kavminin istilası sırasında cümle dinleyicilerin tepesinde gezinmiş, Şerbetçi Halil'in incecik boynunu istilacıların önüne uzatmak zorunda kalmıştı. Kunduracı çırağı Vasıf'ın, vurulduğu kıza nasıl kundura yaptığını tarif edeyim derken çarığının dikişlerini patlatmış, kızın narin ayakları yerine kendi biçimsiz parmaklarını gösterip durmuştu dinleyenlerine. Dinleyenlerine anlattığı daha nice hikayenin bitiminden sonra, yarı canlı bir vaziyette handaki odasına çekilmişti Tahir.

Handa bir odası vardı Tahir'in. İnsanlar için o, hikayesiyle başlayıp hikayesiyle biten bir adamdı nihayetinde! Bütün merak düğümleri çözülüp, hikayeci sözü salavatla bitirince, dinleyenler için Tahir de bitmiş olurdu artık. Her hikayenin bitiminde kurnaz bakışlarını, yılışık gülüşlerini, uyuşmuş bedenlerini

toplayarak evlerine dağılırlardı. Hanın büyük salonunda bir başına kalan bu büyük hayal adamının göğüs kafesinde yaşayanın kim olduğunu merak etmezdi insanlar.

Ama Tahir'in kendisi bir gün merak etti bunu! Sarayın uşağına âşık olduğu için, kral abisi tarafından sürgüne gönderilen güzel Honoriya'nın acıklı hikayesini anlattığı bir kış gecesinde sözü bitirip handaki odasına dönerken, birdenbire, "Kimsin sen?" diye sordu kendine. Hangi Tahir'in hangi Tahir'e sorduğunu anlayamadığı bu soru yüzünden bir süre durakladı kapısının önünde. Cevabı verilmemiş bir soru olarak araladı kapıyı, çırayı yaktı, geçip yatağına uzandı, uzanıp sırlanmış yorganını başına çekti. Her geceki gibi birazdan geleceğini düşündüğü uyku bir türlü gelip ulaşamadı sahibine. Aklına takılan soru, onunla uykusu arasında dikilerek uykusunu yuttu yuttu azmanlaştı:

"Kimsin sen, kimsin sen, kimsin sen!" İnsanları hoş etmek için dilinden dökülen kelimeleri ve her gece başına biriken kalabalığı çıkarıp aldığında, kimse kalmıyordu geriye. Ellerine, ağarmaya başlamış sakallarına dokundu bir süre; kendi bedenini yeniden tanımlar gibi, bedenine uygun bir hikaye arar gibi tereddütle vücudunu seyretti. Seyrettikçe dehşetle anladı ki, Tahir dediğin, uzun kış gecelerinde her bir parçasını anlattığı bir hikayeye pay eden, dağınık bir hayal evidir, o kadar!

Hikayeci, bütün bir gece boyunca kendi hikayesini toparlamaya çabaladı. Mangalı küllenmiş odayı çocukluğuyla ısıtmak istedi, olmadı; çıranın biten fitilini, çok eskilerde kalmış aydınlık bir günle değiştirmek istedi, yine olmadı. Olmadı çünkü, şu canı sıkkın kalabalığın hayal evlerini süsleyeyim derken; hem yaşadıklarını hem de yaşayacaklarını hikayelerine dağıtmış, geriye kala kala sahipsiz bir dil kalmıştı. Diline bir sahip bulabilmek için, anlattığı sayısız hikaye arasından içlerine başka bir isimle dahil olduğu kendi hikayelerini çıkarıp önüne serdi Tahir. İlkin, onu hikayeci yapan ve bütün hikayelerinin kalbi saydığı hikayenin içini araladı. İsfahanlı halıcı Ziya'nın ince hastalığa

yakalanmış kızı Gülbanu, uzağında kalırsa aklını kaçırmaktan korktuğu için, gizlice ardına takılarak bu kente gelmesine sebep olan sevgilisinden başkası değildi. Gülbanu'nun talihsiz kaderini bir gölge gibi takip eden İsfahanlı Ahmet, tanınmamak için Sur Kentinde gömlek değiştirmiş, önce Tahir, sonra da çektiği azabı anlattığı hikayelerle hafifleten Hikayeci Tahir oluvermişti. Ancak her seferinde, Gülbanu'yu bu kente getiren sebebi de, onun yeni bir isimle saklandığı öbür hayatını da hikayelerinden uzak tutmaya dikkat etmişti. Bir yandan onun tarafından bilinmek, öbür yandan onu başkalarının bilmesini engellemek istemişti belli ki. Sonunda ikisi de isim değiştirmiş, ikisi de kentin gözdesi olmuş, ikisi de herkesin ortasında yapayalnız bir hayatı yaşamaya mahkum olmuşlardı. Tahir'e en çok dokunan, onlarca yıldır asıl adını anarak üzerine hikayeler anlattığı sevgilisinin bir kere bile kendisine yüz vermemiş olmasıydı. Kim bilir, belki de bu kentte kendisini tanıyan, kaderinin düğüm yerlerine şahit olan birinin varlığından rahatsız olmuştu Gülbanu; belki de Gülbanu bile unutmuştu Gülbanu olduğunu. Bir vakitlerin genç Ahmet'inin Ahmet olduğunu unuttuğu gibi...

Önüne serdiği hikayelerinin izini sürerken, bir yerden sonra ipin koptuğunu anladı Tahir. Bir yerden sonra yıllar, gerçekle hayal arasındaki perdeyi kaldırmış, hikayeciyi, hikayelerinde anlattıklarına inandırmaya başlamışlardı. Bir yerden sonra, her akşam, kendi hikayesinde anlatacağı sevdiği kadını bekler olmuştu artık. Tahir, İsfahanlı Ahmet'i; hikayeleri de Tahir'i yok etmişler, "Sen kimsin?" sorusuna verebileceği bir cevap bırakmamışlardı onda. Düşündükçe, sayısız insanın aklına, sayısız eve dağılmış o paramparça hikayeciyi toparlayamayacağını gördü Tahir. Gördü ki; hiç girmediği evlerin kırlentlerine başını uzatmış, hiç gitmediği hanların salonlarına oturmuş, hiç ısınmadığı mangalların kenarına kurulmuş, hiç tanımadığı kadınlara sarılmış pek çok Tahir, onda kendisi kalacak bir tek parça bile bırakmamışlardır. Geriye insanlardan esirgediği bir tek dili kalmıştı, şu hain ve cömert dili. Kararını verdi: Yarın

akşam önce hikayeleri tarafından yutulan İsfahanlı Ahmet'in hikayesini anlatacak; ardından, ondan kalan tek parçayı, dilini de insanlara verecek; son hikayesinin salavatını kesilmiş dili getirecekti. Derin bir uykuya daldı sabaha doğru.

Ertesi akşam Tahir'i dinlemeye gelenler, bir han odasında kendisine biçtiği sonu ilk kez hikayecinin gerçek diliyle öğrenmiş oldular.

Dağ İstiaresi

Sur Kentinin sarayında çalışanlar, tıpkı sarayın kendisi gibi yaşlı ve tutkusuz insanlardı. Zaman, orada bulunanların içindeki renkleri silmiş, arzularını köreltmiş, duygularını sınırlandırmış, eklem yerlerini zayıflatmış, hepsinden önemlisi, onları insanların çağıltısından uzak düşürmüştü. Sur sarayının bu yıllanmış çalışanları, yılları birer beylik emri olarak yaşamış, hayata birer beylik fermanı olarak bakmış, mevsimleri birer beylik töreni olarak geçirmişlerdi. Kentin son beyi Tuğluk, bu durgun göle bir taş atmak, bu durgun gölü dalgalandırmak istiyordu; bunu yapmazsa suyun canı neredeyse çekilecekti. Sonunda yaşlanmış kökleri taze sürgünlerle aşılamaya karar verdi; yüzlerce mevsimin bitkin düşürdüğü hevesi geçmiş sarayın odalarına genç katipler yerleştirdi.

Buz tutmuş beylik denizinde birer dalgakıran gibi işe koyuldular genç katipler. Ağır yürüyüşlerin arasındaki dolgun nalça sesleri hemen belli etti kendisini. Teri çoktan soğumuş mermerlerde, kanlı bedenlerin gölgeleri oynamaya başladı. Ölgün geçen onca vakitten sonra sarayın geniş salonunda canlı sesler, şen kahkahalar duyulur oldu. Bu iştahlı delikanlılar, yemek öğünlerinin, kazanların, maharetli aşçıların yüzünü güldürdü. Bey uzaktan uzağa onları izledi: Bakir bir ormanda

henüz boy atmaya başlamış birer sarmaşığa benziyorlardı. Ne günlerin uzunluğundan haberleri vardı, ne de yılların kısalığından. Şimdilik sarayın kurallarıyla gençliğin vurdumduymazlığı arasında gidip geliyorlar; taze kanları, emirnamelerin yapraklarından bilinçsizce akıp duruyordu. Gençtiler, hızlı yürüyorlar, gerneşiyorlar, otururken ansızın uzaklara dalıyorlar, hatalar işliyorlar, şakalaşıyorlar, gülüyorlar ve çok konuşuyorlardı.

Çoğunlukla anladı onları Bey: Beyliğin kanunlarının darı tanesini bile yargıladığını söylerken haklıydılar. Hatalar işliyorlardı, çünkü hata bilgeliğin aynasını parlatırdı. Gülüyor, kahkahalar atıyorlardı, çünkü göğüs kafesleri yılların tuğlalarıyla çevrelenmemişti henüz. Uzaklara dalıyorlardı, çünkü bu çağlarda insan kendisini hep uzaklarda arardı. Bunlar elbette doğaldı; doğal olmayan, bu genç katiplerin kelimelerindeki hafiflikti. Tıpkı gamsız bir serçeye benziyordu onların kelimeleri: Bir daldan diğerine konuyor, oyunlar oynuyor, ama bir türlü iki otu hakikatin balçığıyla sıvayıp küçük bir yuva kuramıyorlardı kendilerine. Aşk onların dilinde, soğuk bir ateşte pişirilen aşa benziyordu; ne ateş olmuşlardı ne de kazan. Ekmekten bahsederken, çatlayan bir tohumun sancısından uzaktılar. Yaşlılık kabuk bağlamış bir deriydi onların gözünde, iklimleri yalnızca sözcükleriyle hissediyorlardı. Durmadan konuşuyordu genç katipler; durmadan konuşuyorlar, sözcüklerden koca bir dağ oluşturuyorlar, sonra da tek bir sözcükle o dağı yerle bir edebiliyorlardı. Beyliğin yaklaşmakta olan kaderini hissetmekten nasıl da uzaktılar!

Yaz güneşinin sokakları yorduğu günlerden birinde Bey, genç katiplerini Sur Kentinin yakınındaki yüksek bir dağın eteğine götürdü. Tam dağın eteğine vardıklarında, içlerinden en dilbaz olan üç genci yanına çağırıp, onlardan ilkini dağın ilk tepesine, ikincisini orta yerine, üçüncüsünü zirvesine gönderdi. Ve onlara,

"Vardığınız yerden karşıya bakın, döndüğünüzde gözlerinizin ağırladığını bize getirin," diye emretti. Üç katip, yüzlerce yıldır kente gölgelik eden yamaçlara doğru yürümeye başladı.

İlk giden çabuk döndü. Bey ona,

"Yolun kısa, yokuşun zahmetsizdi, ne gördün anlat!" dedi.

Birinci genç, durduğu yerden karşıya bakınca, pek çok ağaç, kentin kıyısına yayılmış evler, bir çoban, yamaçlara yayılmış bir koyun sürüsü gördüğünü söyledi; bütün ayrıntıları sayıp döktü bir bir.

İkinci genç ilkine göre daha yorgun döndü geriye. Bey,

"Bir dağı ortaladın, çektiğin zahmet dudaklarını kurutmuş. Hadi anlat bize, nedir karşıya bakarken gördüğün?" diye sordu. Dağı ortalayan, birkaç köy, bir ırmak, küçük birkaç meşelik gördüğünü söyledi; gördükleriyle ilgili pek çok ayrıntıyı anlattı ayrıca.

Üçüncü gencin geriye dönmesi diğerlerinden çok daha uzun sürdü; karanlık çöktükten çok sonra inebildi zirveden aşağıya. Bey,

"Bitkinsin, bir zirveye çıktın, bir dağla yarıştın. Yolu en uzun, yokuşu en dik olan sendin. Birlikte gittiklerinden çok sonra döndün geriye. Yolun gibi yükün de ağır olmalı. Hadi gözlerindeki yükü dök de hafifle," deyince, bir süre konuşacak sözcük aradı zirveden dönen katip. Sonra şu cevabı verdi:

"Ovanın ortasına kurulmuş kenti tamamen gördüm efendim ama parçalarını birleştirecek hiçbir ayrıntıyı yakalayamadım. Sanki bir tül vardı aramızda. Yukarıdan bakınca, kentin evleri, düzlüğe yayılmış bir ordunun miğferlerine benziyordu."

Tuğluk Bey, katiplere bakıp acıyla gülümsedi. Dedi ki:

"Bize hem zirvenin bilgisini hem de kaderimizin işaretlerini getirdin. Yükseğe çıkanın sözcükleri ne kadar da az!"

Düşlenmiş Kentin Son Görüntüsü

Bozkırın ihtişamlı ordusu
Horasan'a varmak için
en kestirme yolu seçti kendisine.
Bir yamacın eteklerine geldiklerinde
aşağıdaki ovada
tavşan uykusuna çekilmiş bir kent gördüler.
Öyle keskin baktılar ki ona
istese de karşı koyamadı.
"Eridi, çözüldü ve yok oldu.
Yeryüzü unuttu onu."

"Bugün Sakine'yle iki defa göz göze geldim.

Dünyanın en güzel iki ülkesine sahip olduğumu da, karanlık bir han odasından başka bir yer olmadığımı da bugün anladım."

Gözlerine mil çekilmiş bir tek gün, gözlerine sürmeler çekilmiş yılların öcünü fazlasıyla aldı benden."

"Bir yol nereye gider, diye sordu kendine.
İnsan ancak adresi olmayan bir yolcuyu uğurladığında yolların bilinmezliğini keşfediyordu.

Giden bir tek yola gidiyor, kalan sayısız pek çok yolun sır dolu düğümünü çözmeye mahkûm oluyordu.

Kendisinden ayrılanın ölümün yoluna mı, ihanetin yoluna mı, yoksa tekrar kavuşmanın yoluna mı girdiğini asla bilemezdi insan.

Uğurlayan, uğurladığıyla beraber pek çok mesafeye bölünüyordu..."

PQA3816174

TİMAŞ
EDEBİYAT
DENEME
₺13
ISBN 978-975-263-505-0
9 789752 635050
timas.com.tr timasyayingrubu

KORSAN BEL
P9-BYD-197